

UNIVERZA V NOVI GORICI
FAKULTETA ZA HUMANISTIKO

**SKLADENJSKA ZGRADBA OZIRALNIH STAVKOV V
SLOVENŠČINI**

DIPLOMSKO DELO

Tina Šuligoj

Mentorja: prof. dr. Franc Marušič
doc. dr. Rok Žaucer

Nova Gorica, 2013

ZAHVALA

Najprej bi se rada zahvalila mentorjema, Lankotu in Roku, v »hkratnem« vrstnem redu, česar zapis sicer ne omogoča, pa vseeno – obema najlepša hvala za vso pomoč in nasvete, za potrpežljivo (vsaj izgledalo je tako) čakanje na osnutke in povzetke, vse komentarje in popravke, ki so čakanju sledili, ter za vse dodatne (včasih celo večkratne) razlage stvari, ki so se zdele nejasne samo v mojih mislih.

Najsrčnejša zahvala gre seveda staršema in bratu. Mama in tata, iz srca hvala, da sta

me vzgojila v osebo, kakršna sem, mi vedno pomagala, stala ob strani in me spodbujala. Alan, hvaležna sem, da si najboljši in ravno moj brat. Hvala za vse pogovore, nasvete in življenjske nauke, hvala

za to, da si me naučil spoštovanja – spoštovanja do narave, živali, gora, alpinizma in življenja nasploh. Vsem trem hvala za vsak dan, ko me živcirate, jezite, opogumljate in me imate radi.

Zahvaljujem se tudi moji Milkici in Andreju, ki ju žal ni več ob meni, sta pa s svojo prisotnostjo pomembno načrtala tudi mojo pot. In hvala noniki in nonotu za vse, kar sta storila zame. Prav tako sem vesela, da je ob meni vedno tudi vsa preostala, preštevilna širša družina, da bi lahko tukaj vsakemu namenila dovolj prostora – zato pa, vsem skupaj, hvala, da mi v vaši družbi ni nikoli dolgčas. In hvala tudi nekemu, ki se (sicer zaenkrat še neuspešno, a vztrajno) trudi, da bi nekoč postal del te uradne družine. ☺

Nikakor ne smem pozabiti na Lili in Linkota, ki sta mi zagotovo pričarala nekaj najbolj norih, smešnih in očarljivih življenjskih trenutkov. V marsikaterem pogledu sta oblikovala mojo osebnost, zato hvala, da vedno poskrbita, da v resnih situacijah prepoznavam tudi njihove neresne plati, v težkih trenutkih pa se po vajini zaslugi vedno znova zavem, kakšen nenavaden, celo nepogrešljiv smisel za humor zna imeti življenje.

Seveda pa se želim zahvaliti tudi tistim, ki jih lahko imenujem pravi prijatelji. Monika, hvala za druženje na hokejskih tekmah, za vse ogledе nogometnih obračunov (pogosto tudi v

družbi še nekoga drugega), za skupna popotovanja po svetu, za meglene češke gradove, grško »taksi kopel«, ljubljanske (pol)nočne strahove, ... skratka, hvala za vse nepozabne, zabavne, nore, strašljive in nenavadne dogodke, ki sva jih doživeli (in preživeli), predvsem pa hvala za podporo in tvoj čas. Beti, hvala za vse debate, študijsko pomoč (za kar se zahvaljujem tudi Valentini), smeh in čajanke med odmori. Upam, da bo veliko ali pa vsaj dovolj časa zanje (in za panine, jasno) tudi v prihodnje. Tjaša, hvala za tvojo toplino, za vzpodbudne besede, ki me vedno naslovijo ob pravem trenutku, za to, da se lahko s pomočjo tvoje modrosti na pristen način učim živeti brez nepotrebnega kompliciranja. Anja, hvala za vse nore ideje, ki sva jih skupaj oživeli, za vse milne mehurčke, za vse sanje in domišljijo, ki naju povezujejo, ter tisti del spominov, ki naju vedno nasmeje.

Hvaležna sem vsem, tudi tistim, ki sem jih pozabila omeniti, ki jih ne smem omeniti in ki nočejo biti omenjeni, da ste del mojega vsakdana in mojemu doživljanju dodajate barvitost. Hvala, ker me učite, kaj je v življenju zares pomembno, ker mi pomagate, ko se najdem sredi navidez nerazrešljivih labirintov, ker me poslušate, ... Hvala, ker ste zares tu.

In za zaključek še »opozorilo« – zaradi želje, da je zahvala tisti (v kolikor je to le mogoče) malce manj formalni del diplomskega dela, sem se načrtno izogibala pretirani uradnosti, označbi zgoraj uporabljene slike s številko in naslovom (ta bi se sicer lahko glasil *Ena najlepših tapet narave*), vsa odstopanja od knjižnega jezika, ki jih v zahvali lahko opazite, pa so striktno nameravana in namerna.

NASLOV

Skladenjska zgradba oziralnih stavkov v slovenščini

IZVLEČEK

Diplomska naloga obravnava proste oziralne stavke v slovenščini. Razprave o prostih oziralnih stavkih se večinoma ukvarjajo z dvema temama, in sicer (ne)skladnostjo oziralnega zaimka in pozicijo oziralnega zaimka. V diplomski nalogi bo prikazano, da se zgradba slovenskih prostih oziralnih stavkov ujema s teorijo določila, analizo, ki sta jo predstavila Groos in van Riemsdijk (1981). Dokazali bomo, da se oziralni zaimek v slovenskih prostih oziralnih stavkih nahaja na mestu določila vezniške zveze, kamor se s k-premikom dvigne iz svoje osnovne pozicije. V ta namen bosta uporabljena dva testa: rekonstrukcija, s pomočjo katere bo prikazan premik, in navezovanje, s katerim bo definirano mesto, kjer se oziralni zaimek nahaja po premiku. V diplomski nalogi bo prikazana tudi skladenjska struktura splošnih oziralnih stavkov v slovenščini ter primerjava skladenjske zgradbe prostih oziralnih stavkov s splošnimi oziralnimi stavki in vprašanji.

KLJUČNE BESEDE

Oziralni stavki, prosti oziralni stavki, skladnja, rekonstrukcija, navezovanje, k-premik.

TITLE

Syntactic Structure of Slovene Relative Clauses

ABSTRACT

The main topic of the thesis is free relatives, which have been a matter of different syntax analyses, particularly concerning the (non-)matching effects and positioning of the *wh*-pronoun. I show that the Comp Hypothesis which was first introduced by Groos and van Riemsdijk (1981) can be successfully applied also to Slovene free relatives. I show that in Slovene free relatives, the *wh*-pronoun, otherwise originating within the relative clause, moves to the position of specifier of the complementiser phrase. Two tests are used for this purpose – reconstruction, whose effects prove the existence of *wh*-movement in free relatives; and clitic placement, which determines the derived position of the *wh*-pronoun. In the context

of the investigation of the syntax of free relatives and questions, the thesis also touches on the structure of ordinary Slovene relative clauses.

KEY WORDS

Relative clauses, free relatives, syntax, reconstruction, binding, *wh*-movement.

KAZALO

1	UVOD	1
2	PROSTI OZIRALNI STAVKI	3
2.1	Pregled analiz	5
2.2	Lastnosti prostih oziralnih stavkov	10
2.2.1	Skladnost kategorij in sklonov v prostih oziralnih stavkih	10
2.2.2	Lastnosti slovenskih prostih oziralnih stavkov	23
2.3	Rekonstrukcija.....	32
2.3.1	Navezovanje anaforičnih izrazov in svojilnih zaimkov	32
2.4	Prosti oziralni stavki na poziciji osebka	44
2.5	Tipi prostih oziralnih stavkov	47
2.6	Interpretacija prostih oziralnih stavkov	49
3	SPLOŠNI OZIRALNI STAVKI.....	52
3.1	Hrvaški splošni oziralni stavki	52
3.1.1	Prisotnost zaostalega zaimka	53
3.1.2	Izpeljava splošnih oziralnih stavkov	54
3.2	Slovenski splošni oziralni stavki	58
3.2.1	Komplementarnost splošnih oziralnih stavkov	58
3.2.2	Prisotnost zaostalega zaimka	60
3.2.3	Oziraljenje stranskosklonskih predmetov.....	61
3.2.4	Poseben tip splošnih oziralnih stavkov	64

4	PRIMERJAVA PROSTIH OZIRALNIH STAVKOV S SPLOŠNIMI OZIRALNIMI STAVKI IN VPRAŠANJI.....	66
4.1	Primerjava v hrvaščini	70
4.1.1	Rekonstrukcija jedra v hrvaških splošnih oziralnih stavkih	70
4.1.2	Rekonstrukcija jedra v hrvaških vprašanjih.....	73
4.1.3	Hrvaške naslonke v glavnem stavku na mestu osebk.....	74
4.2	Primerjava prostih oziralnih stavkov s splošnimi oziralnimi stavki in vprašanji v slovenščini	76
4.2.1	Rekonstrukcija jedra v slovenskih splošnih oziralnih stavkih.....	76
4.2.2	Rekonstrukcija v slovenskih vprašanjih	78
4.2.3	Slovenske naslonke v glavnem stavku – mesto osebk	80
4.3	Primerjalni sklep.....	82
5	ZAKLJUČEK	83
6	LITERATURA	85

KAZALO OZNAK IN KRAJŠAV

d.čl. določni člen

n.čl. nedoločni člen

oz.n. označuje nedoločnik

pom. pomožni glagol, pomožnik

imen. imenovalnik

rod. rodilnik

daj. dajalnik

tož. tožilnik

mest. mestnik

orod. orodnik

sprejemljiv/slovničen stavek, vendar neprimeren v danem kontekstu

* nesprejemljiv (tudi neslovničen) stavek

?? mejno/pogojno sprejemljiv stavek

? delno sprejemljiv stavek

(?) stavek, katerega sprejemljivost je med popolno in delno sprejemljivostjo

1 UVOD

Slovenščina ima vsaj tri vrste oziralnih stavkov: oziralne stavke, ki jih uvaja veznik *ki*, v (1), oziralne stavke, ki jih uvaja veznik *kateri*, v (2), in proste oziralne stavke, v (3), ki jih uvaja veznik *kdor* (*koli*) oziroma *kar* (*koli*).

- (1) *Kolesar, ki je pripeljal po ulici, bi skoraj zbil sprehajalko.*
- (2) *Stavbo, s katere je že dolgo časa padal omet, bodo končno prenovili.*
- (3) *Kdor želi sodelovati, mora najprej izpolniti prijavnico.*

Toporišič (2000) slovenske oziralne stavke uvršča med odvisne stavke in jih nadalje razvršča glede na tip zaimka, ki oziralni odvisni stavek uvaja. Vendar nam te delitve – čeprav na nek način sistematične in pri pregledovanju odvisnih stavkov koristne – ne pomagajo prav dosti, če želimo oziralnim stavkom določiti skladijsko zgradbo. V diplomski nalogi se zato osredotočam na raziskovanje skladijske zgradbe oziralnih stavkov, s poudarkom na prostih oziralnih stavkih. V literaturi (Gračanin-Yuksek 2008 in 2010) je postavljena trditev, da so oziralni stavki v hrvaškem jeziku tvorjeni na dva načina – s premiki in brez njih. Obenem Gračanin-Yuksek (2008) s pomočjo dveh testov – rekonstrukcije in položaja naslonk – ugotavlja, katera od možnih analiz ustreza hrvaškim prostim oziralnim stavkom. Glavni namen diplomske naloge je preverjanje, ali lahko izsledke njenih raziskav apliciramo tudi na proste oziralne stavke v slovenskem jeziku.

Splošni oziralni stavki se nahajajo za samostalniško zvezo (jedro oziralnega stavka), ki jo natančneje definirajo oziroma določajo. Prosti oziralni stavki se od njih razlikujejo v tem, da jedra nimajo, njihova izrazita – in mogoče tudi najpogosteje raziskovana – lastnost pa je (ne)skladnost. V prostih oziralnih stavkih namreč lahko opazimo, da mora (kot bomo kasneje pojasnili, v določenih jezikih in v določenih primerih ter lahko tudi le delno) oziralni zaimek oziroma oziralna zveza zadostiti kategorijskim in sklonskim zahtevam glagola iz glavnega ter odvisnega stavka. Podobno kot pri Gračanin-Yuksek (2008) je moj namen le, da ugotavljam, kakšna je zgradba slovenskih (prostih) oziralnih stavkov, zato se v vzroke za skladnost, ki jo v prostih oziralnih stavkih zasledimo, ne poglobljam.

Glede na glavni namen diplomske naloge – ugotavljanje, kakšna je skladnja slovenskih oziralnih stavkov – bom skladijsko zgradbo oziralnih stavkov v hrvaščini najprej primerjala s skladnjo oziralnih stavkov v slovenščini. Trditve, povzete po Gračanin-Yuksek

(2008, 2011), ki veljajo v hrvaškem jeziku, bom preverila na slovenskih primerih, izbranih iz literature in korpusov, pri določanju oziroma prepoznavanju njihovih lastnosti pa bodo pomembno vlogo igrale tudi sprejemljivostne sodbe pri govorcih slovenščine. Glede na (zgodovinski) razvoj slovenščine in hrvaščine lahko pričakujemo, da bo skladenjska sestava slovenskih in hrvaških oziralnih stavkov v določenih karakteristikah podobna.

Diplomska naloga je organizirana, kakor je opisano v nadaljevanju. V razdelku 2 so najprej na kratko predstavljeni splošni oziralni stavki, sledi prikaz prostih oziralnih stavkov, možne analize njihove skladenjske zgradbe in najizrazitejše lastnosti. V istem poglavju so predstavljene tudi ugotovitve Gračanin-Yukseš (2008, 2011) in določeni tipi prostih oziralnih stavkov. V poglavju 3 sledi pregled lastnosti splošnih oziralnih stavkov v slovenščini in hrvaščini ter njihova skladenjska zgradba. Razdelek 4 je namenjen primerjavi prostih oziralnih stavkov s splošnimi oziralnimi stavki in vprašanji, zaključni sklepi pa so predstavljeni v poglavju 5.

2 PROSTI OZIRALNI STAVKI

V tem poglavju si bomo natančneje ogledali proste oziralne stavke. Osredotočili se bomo na prikaz njihovih lastnosti in skladenjske zgradbe. Vendar uvodoma – za lažje nadaljnje razumevanje – sledi kratek opis splošnih oziralnih stavkov (natančneje so predstavljeni v razdelku 3).

Splošni oziralni stavki oziroma jedrni oziralni stavki (stavki z jedrom) so podredni odvisni stavki, ki podrobneje opisujejo besedo ali zvezo iz glavnega stavka.¹ To zvezo imenujemo jedro oziralnega stavka; jedro² je tudi odnosnica zaostalega zaimka, ki se nahaja v odvisnem stavku (vendar, kot bomo videli pozneje, njegova prisotnost ni vedno nujna – več o tem v sekcijah 3.1.1 in 3.2.2). Odvisni stavek, ki ga uvaja oziralni zaimek (tipično vprašalnice, ki jim dodamo pripono oziroma oziralni morfem *-r*) se torej vsebinsko nanaša na zvezo, ki je del glavnega stavka. (Van Riemsdijk, 2006)

Oglejmo si sedaj podrobneje proste oziralne stavke. Prosti oziralni stavki (ang. *free relatives*) so brezjedrni oziralni stavki, ki jih prištevamo med podredne odvisne stavke. Zanje je značilno, da nimajo zunanjega jedra (t.j. jedra izven oziralnega stavka), ob katerem bi se nahajali, in da znotraj stavkov tvorijo samostojen skladenjski sestavnik. Proste oziralne stavke v slovenščini uvajajo različni vezniki, kar ponazarjajo primeri (4)–(13). Vezniki *kdor/kdor koli* (tudi *kdorkoli*), *kar/kar koli* (*karkoli*)³ in njihove sklonske ustreznice⁴ uvajajo proste oziralne stavke na mestu osebka ali predmeta, v (4) in (5).

- (4) a. [FR *Kdor je rešil vse naloge*], *lahko zapusti učilnico.*
b. [FR *Kdor koli bo prišel*], *bo na vhodu naletel na prijetno presenečenje.*
- (5) a. [FR *Kar si zlikala*], *bi morala postaviti v omaro.*
b. *Pojedel boš*, [FR *kar koli ti bo mama skuhalo*].

Vezniki v primerih (6)–(10) uvajajo proste oziralne stavke, ki zavzemajo mesto prislovnega

¹ Oziralni (odvisni) stavki so lahko tudi vrinjeni v glavni stavek – ni nujno, da vedno le sledijo ali se nahajajo pred celotnim glavnim stavkom.

² V nekaterih jezikih se jedro lahko nahaja tudi znotraj odvisnega stavka (van Riemsdijk, 2006).

³ Naštete veznike s členkom *koli* lahko pišemo tako skupaj kot narazen. Glede na to, da je prva sestavina sklonljiva, se zdi, da je pisanje narazen utemeljeno, kar priporoča tudi *Slovenski pravopis* (2001). Med sestavini sicer lahko vrinemo prislov *že*, vendar se zdi, da gre pri tem primeru pravzaprav za stalno besedno zvezo, torej za skupni sestavnik. V nadaljevanju veznike pišem narazen.

⁴ Tabela s skloni je prikazana v poglavju 2.2.2.3.1 v Tabeli (3).

določila kraja. V primerih (6) in (7) so uporabljeni vezniki *kjer (koli)* ter *koder (koli)*, ki vpeljujejo stavke, s katerimi izražamo, kje se nekaj/nekdo nahaja.

- (6) a. *Avto je parkiran*, [FR *kjer je bil parkiran tudi nazadnje*].
- b. *Avto bom parkirala*, [FR *kjer koli bo dovolj prostora*].
- (7) a. [FR *Koder je včeraj divjal tornado*], *je danes vse opustošeno*.
- b. [FR *Koder koli se je skrival*], *vedno so ga našli*.

Primeri (8) in (9), kjer so uporabljeni vezniki *od koder (koli)* in *do koder (koli)*, opisujejo smer odhoda ali smer prihoda:

- (8) a. *Vrni se*, [FR *od koder si prišel*].
- b. [FR *Od koder koli se je vrnila*], *vedno je s seboj prinesla ogromno spominkov*.
- (9) a. [FR *Do koder ti sega pogled*], *sega tudi naše posestvo*.
- b. *Teci*, [FR *do koder koli zmoreš*].

Smer oziroma usmerjenost izražajo tudi primeri, kjer prosti oziralni stavek uvaja veznik *kamor (koli)*, v (10).

- (10) a. *Šel bo*, [FR *kamor si je želel že od nekdaj*].
- b. *Z največjega letališča na svetu lahko odletiš*, [FR *kamor koli hočeš*].

V (11) so prikazani prosti oziralni stavki, ki se nahajajo na mestu prislovnega določila časa. Z glavnim stavkom jih povezujejo vezniki *kadar (koli)*.

- (11) a. [FR *Kadar te iščem*], *te nikoli ni doma*.
- b. *Psa peljem na sprehod*, [FR *kadar koli imam čas*].

Vezniki v primerih (12), *kakor (koli)*, pa uvajajo proste oziralne stavke, ki zavzemajo mesto prislovnega določila načina:

- (12) a. *Stanovanje je prenovila*, [FR *kakor je nameravala od samega začetka*].
- b. *Svojo sobo bom pospravil*, [FR *kakor koli dobro boš ti zlikal obleke*].

Poseben je primer veznika *kateri koli*, v (13), ki se za prostooziralno rabo obvezno pojavlja v zvezi z nesklonljivim členkom *koli* – brez členka lahko namreč veznik *kateri* uvaja le splošne oziralne stavke, (14).⁵

(13) [FR *Katere koli testenine kuham*], *vedno so slabega okusa*.

(14) *Prijateljica*, [RC *kateri sem že zdavnaj pisala pismo, mi še vedno ni poslala odgovora*].

2.1 Pregled analiz

V literaturi lahko zasledimo različne možne analize prostih oziralnih stavkov. V tem poglavju so povzete in prikazane le nekatere najopaznejše oziroma najpogosteje omenjane.

Večina analiz prostih oziralnih stavkov se razlikuje glede tega, kje v stavčni zgradbi se nahaja oziralni zaimek. Teorija zunanjega jedra (ang. *Head Account*, *Head Hypothesis* ali *External-Head Account*), ki sta jo utemeljili Bresnan in Grimshaw (1978), pravi, da se oziralna zveza ali zaimek nahaja v jedru oziralnega stavka, na mestu odnosnice, in je tudi sestavljen na tej poziciji (kakor tudi jedra splošnih oziralnih stavkov), izven odvisnega stavka, ki ji sledi.

(15) ... [NP *k-zveza*⁶ [S [pro]]].⁷

S tem naj bi bilo tudi zadoščeno zahtevam glavnega stavka (podobno, kot naj bi to veljalo za splošne oziralne stavke). Obenem pa je jedro oziroma oziralni zaimek povezan s prazno pozicijo znotraj oziralnega stavka. Bresnan in Grimshaw (1978) povezavo med pozicijo jedra in prazno pozicijo obrazložita s pravilom nadzorovanega izbrisa (ang. *Controlled Pro Deletion*). Prazno mesto znotraj oziralnega stavka naj bi bilo najprej zapolnjeno z zaimkovnim oziroma zaostalim elementom⁸, ki je zaradi istovetnosti z jedrom – oziralnim zaimkom oziroma vprašalno zvezo – posledično izbrisan. Pravilo nadzorovanega

⁵ Obstajajo sicer tudi primeri prostih oziralnih stavkov, kjer je veznik *kateri* uporabljen brez členka. Tak primer je prikazan v (i):

(i) *Ali res lahko odnesem, katerega hočem?*

Vendar se vsaj na prvi pogled zdi, da je pogoj za popolno sprejemljivost stavkov tega tipa elipsa oziroma izpust glagolske zveze v odvisnem stavku (v (i)), kar potrjuje le pogojna sprejemljivost stavka v (ii).

(ii) *Ali res lahko odnesem, katerega hočem odnesti?*

⁶ Z izrazom *k-zveza* so označene (tipično vprašalne) zveze, ki uvajajo proste oziralne stavke.

⁷ Bresnan in Grimshaw (1978) s *S* označujeta mesto *C*.

⁸ Osebni, kazalni zaimki ali prislovi tipa *there* 'tam'.

izbrisa torej zahteva istovetnost jedra s prazno pozicijo, kar naj bi pomenilo tudi, da mora jedro zadostiti zahtevam vstavljenega glagola. Skladnost sklonov z vstavljenim glagolom naj bi tako izhajala iz pogoja, ki ga vsili pravilo nadzorovanega izbrisa, obvezna skladnost pa naj bi pomenila, da se v takšnih prostih oziralnih stavkih na mestu jedra nahaja oziralna zveza.

Teoriji zunanjega jedra nasprotuje teorija določila (ang. *Comp Hypothesis/Account*), ki sta jo izpeljala Groos in van Riemsdijk (1981). Teorija določila pravi, da se oziralni zaimek oziroma oziralna zveza po premiku nahaja na mestu določila vezniške zveze, na prejšnjem mestu pa po premiku ostane sled. V (16) je prikazana izpeljava, kakršno zagovarjata Groos in van Riemsdijk (1981).

(16) ... pro_i [_{CP} $\overbrace{k\text{-zveza}_i \dots k\text{-zveza}_i}^{\uparrow}$].

Oziralna zveza torej v tem primeru zavzema mesto znotraj oziralnega stavka in je dopolnilo praznega jedra – odnosnice – v glavnem stavku (zunanjega jedra). Prazno jedro je lahko *pro*, kakor trdita Groos in Van Riemsdijk (1981), ali *PRO*, kakor trdi Harbert (1983). Skladnost je obrazložena s pomočjo parametra o dostopnosti določila (ang. *Comp Accessibility Parameter*), po katerem zahtevam glagola iz glavnega stavka zadosti oziralni zaimek oziroma oziralna zveza, ki se nahaja na mestu določila vezniške zveze, medtem ko je zunanje jedro prazno. Groos in Van Riemsdijk (1981) torej dokažeta, da skladnost ni nujno povezana s teorijo zunanjega jedra, kakor menita Bresnan in Grimshaw (1978), zato predlagata, da je mesto določila dostopno podkategorizacijskim zahtevam glagola iz glavnega stavka, ko je odnosnica oziralnega stavka nezapolnjena.

Vmesno stopnjo med omenjenima teorijama zavzema teorija premaknjenega jedra (ang. *Derived-Head Account*), ki jo je predlagal Hirschbühler (1976). Oziralna zveza naj bi se dvignila iz notranjosti prostega oziralnega stavka – kar privzema tudi teorija določila – in zavzela mesto izven prostega oziralnega stavka, kar je stična točka med teorijo izpeljanega jedra in teorijo zunanjega jedra. Skladnost je utemeljena s projekcijo oziralne zveze: po premiku izven vezniške zveze prostega oziralnega stavka naj bi namreč prišlo do projekcije oziralne zveze v prosti oziralni stavek. Hirschbühlerjeva (1976) analiza je prikazana v (17).

(17) ... [*k*-zveza_{*i*} [_{FR} ... *t_i* ...]].

projekcija k-zveze

Izvorski (2000) meni, da je razlika med teorijo zunanjega jedra in teorijo določila le v tem, ali je jedro stavkov oziralna zveza ali nek fonološko neizražen element. V nasprotju z obema teorijama (in tudi teorijo izpeljanega jedra) pa Izvorski (2000) za proste oziralne stavke, ki se nahajajo na mestu prostih prilepkov (slednji so natančneje predstavljeni v poglavju 2.5) predlaga drugačno zgradbo, v (18).

(18) [_{CP} ... *FR* ...].

Ti stavki naj bi bili maksimalno vezniške zveze, nad katerimi ni nobene višje skladenjske strukture (DP, AdjP, AdvP), ki bi bila sestavljena z vezniško zvezo.⁹

Gračanin-Yuksek (2008) omeni tudi »vmesno«¹⁰ teorijo, ki – podobno kot teorija izpeljanega jedra – predstavlja vmesni korak med teorijo določila in teorijo zunanjega jedra. Slednjo se ujema v predlogu, da je oziralna zveza v zgradbo vstavljena na svoji površinski poziciji, medtem ko se s teorijo določila ujema v tem, da je ta površinska pozicija, na katero je zveza sestavljena, pravzaprav mesto določila prostega oziralnega stavka. Sklonske in kategorijske skladnosti Gračanin-Yuksek (2008) v sklopu predstavljanja možnih analiz ne utemeljuje oziroma razlaga.¹¹ Shematičen prikaz analiz prostih oziralnih stavkov, ki jih omenja, je prikazan v *Tabeli (1)*. V (a) Gračanin-Yuksek (2008) povzema analizo Bresnanove in Grimshawove (1978), ki smo jo omenili že zgoraj (teorija zunanjega jedra), v (b) Hirschbühlerjevo (1976) teorijo premaknjene jedra, v (c) predstavi »vmesno« teorijo, ki je bila zgoraj pravkar predstavljena, v (č) pa je predstavljena teorija Groosove in van Riemsdijka (1981).

⁹ Izvorski (2000) sicer tudi predlaga, da je semantika stavkov, tvorjenih z vprašalno zaimkovno zvezo (pred dodajanjem členkov tipa *-ever*), osnovna sematika vprašanj. Več o semantiki prostih oziralnih stavkov je prikazano v poglavju 2.6.

¹⁰ Gračanin-Yuksek (2008) teorije sicer ne eksplicitno imenuje, zato za lažje sporazumevanje na tem mestu uporabljam izraz »vmesna« teorija.

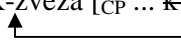
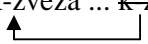
Možne analize prostih oziralnih stavkov		
Pozicija oziralne zveze/zaimka	Izvor oziralne zveze/zaimka	
	Sestavljena zveza/zaimek	Premik zveze/zaimka
Izven vezniške zveze (CP)	a. [k-zveza [CP ...]]	b. [k-zveza [CP ... k-zveza ...]]
Znotraj vezniške zveze (CP)	c. [CP k-zveza ...]	č. [CP k-zveza ... k-zveza ...]

Tabela (1): Možne analize prostih oziralnih stavkov (Gračanin-Yukseš, 2008, str. 276; prevod T. Šuligoj)

Van Riemsdijk (2006) in Gračanin-Yukseš (2008) pri nekaterih teorijah opažata določene pomanjkljivosti. Gračanin-Yukseš (2008) meni, da je pri teoriji zunanjega jedra pravilo nadzorovanega izbrisa, ki ga omejujejo skladenjski otoki, problematično, saj se kot takšno zdi precej nenačelno. Podobno trdi za projekcijo oziralne zveze (teorija izpeljanega jedra). Tudi Van Riemsdijk (2006) meni, da sklepi, ki sta jih predstavili Bresnan in Grimshaw (1978), temeljijo na veljavnosti dokazov, ki podpirajo njuno teorijo, kar pomeni svojevrsten paradoks, saj hkrati svoje sklepe aplicirata na teorijo zunanjega jedra in jih jemljeta kot dokaze, ki njuna opažanja potrjujejo.

Van Riemsdijk (2006) sicer ugotavlja, da – glede na ne-/prisotnost oziroma lastnosti jedra – načeloma obstajajo štiri možne zgradbe prostih oziralnih stavkov. Jedro je lahko povsem prazno, ali pa se na tem mestu nahaja sled oziroma fonetično nerealiziran element (*pro/PRO/PRO_{arb}*). Če pa jedro ni prazno, se na njegovi poziciji lahko nahaja zaimkovni element, ki se v procesu tvorjenja stavka pozneje združi z vprašalnim morfemom; četrta možnost pa je, da se oziralni zaimek/zveza nahaja v jedru in ne na mestu določila (to mesto zaseda sled oziralnega zaimka oziroma zveze).

Obenem van Riemsdijk (2006) znova revidira teorijo določila van Riemsdijka in Groosove (1981), saj meni, da teorija določila krši udeležensko načelo. Zato predlaga novi

¹¹ Gračanin-Yukseš (2008) pravi, da je namen njene raziskave zgolj prikaz določene zgradbe prostih oziralnih stavkov v hrvaškem jeziku, zato skladnosti natančneje ne razlaga, temveč samo privzame, da mehanizem, ki poskrbi za skladnost v zgradbah takšnega tipa, deluje tudi v hrvaških prostih oziralnih stavkih.

analizi prostih oziralnih stavkov: teorija deljene zgradbe (ang. *Shared Structure Hypothesis*) in teorija razpršene zgradbe (ang. *Distributed Structure Hypothesis*). Teoriji se razlikujeta v tem, kako pojasnjujeta pojav skladnosti v prostih oziralnih stavkih. Za teorijo deljene zgradbe naj bi tako veljalo, da si glavni in odvisni stavek delita oziralni element, ki se nahaja v določilu (v tem sledi prejšnji teoriji, teoriji določila), ali pa je vsaj dosegljiv za skladijske (ter semantične) zahteve obeh glagolov. S teorijo razporejene zgradbe pa predlaga, da v zgradbi obstaja prazno jedro, ki ima lastnosti oziroma značilnosti (omenja sicer osebo, sklon, število in kategorijo) oziralnega zaimka/zveze in obenem izpolnjuje tudi funkcijo posrednika med glavnim in odvisnim stavkom.¹² Na osnovi predlaganih teorij oziroma tridimenzionalnih zgradb skuša zgraditi argumente, ki bi dovoljevali oziroma govorili v prid cepljenim zgradbam (ang. *grafted structures*). Takšne zgradbe naj bi skupaj povezovale več skladijskih dreves. Van Riemsdijk (2006) meni, da bi bila takšna zgradba ustrezna tudi za jezike z oziralnimi stavki, v katerih se jedro nahaja znotraj odvisnega stavka (ang. *internally headed relatives*).

V tem sklopu je potrebno omeniti še ugotovitve Hirschbühlerja in Riverove (1983), ki nobene hipoteze ne izpostavljata kot nasplošno boljše ali slabše, temveč menita, da ima teorija določila prednost v jezikih, v katerih je prisotna zahteva po obvezni skladnosti tako v prostih oziralnih stavkih, ki se nahajajo na podkategoriziranih pozicijah, kot v tistih, ki se nahajajo na nepodkategoriziranih pozicijah. Ugotavljata namreč, da v katalonščini obstajajo tako ujemanli kot tudi neujemanli prosti oziralni stavki, kar pomeni, da zgolj teorija zunanjega jedra ne obrazloži popolnoma zgradbe vseh prostih oziralnih stavkov v tem jeziku. Menita tudi, da to dejstvo obenem podpira tezo, da skladnosti ni nujno vezana zgolj na proste oziralne stavke, v katerih se oziralna zveza nahaja na mestu jedra, temveč je skladnost možna tudi v stavkih, na katere sicer lahko apliciramo teorijo določila. Zato Hirschbühler in Rivero (1983) skleneta, da je v neujemanli prostih oziralnih stavkih oziralna zveza v določilu vezniške zveze, medtem ko za ujemanle proste oziralne stavke velja, da je oziralna zveza lahko na poziciji jedra ali pa poziciji določila – v slednjem primeru je vozlišče določila dostopno za podkategorijske

¹² Van Riemsdijk (2006) sicer omenjeni dodatno teoriji razlikuje oziroma meni, da ima velik pomen pri izbiri med njima še sklonski sinkretizem, med teorijama pa so tudi razlike s stališča sklonske privlačnosti. Zato sklene, da ima teorija deljene zgradbe določene prednosti pri transparentnih prostih oziralnih stavkih (predstavljeni so v poglavju 2.5), aplicira pa jo tudi na proste oziralne stavke.

zahteve glavnega glagola. V ujemalnih prostih oziralnih stavkih oziralna zveza torej ni kar samodejno na mestu jedra.

Zgoraj so prikazane nekatere možne analize prostih oziralnih stavkov, ki se večinoma razlikujejo glede na to, kje se v zgradbi prostih oziralnih stavkov nahaja oziralni zaimek. Teorija Bresnanove in Grimshawove (1978) pravi, da je oziralni zaimek sestavljen na poziciji jedra oziralnega stavka, na mestu odnosnice. Nasprotno Groos in van Riemsdijk (1981) trdita, da se oziralni zaimek nahaja na mestu določila vezniške zveze, znotraj prostega oziralnega stavka; po premiku naj bi torej zasedal mesto dopolnila odnosnice v glavnem stavku. Hirschbühler (1976), Izvorski (2000), van Riemsdijk (2006) in Gračanin-Yukse (2008) omenjajo še nekatere druge možne analize, vendar se bomo v nadaljevanju – po zgledu Gračanin-Yukse (2008) – osredotočili predvsem na teorijo določila in skušali pokazati, ali jo lahko uporabimo tudi na primerih prostih oziralnih stavkov v slovenščini.

2.2 Lastnosti prostih oziralnih stavkov

V nadaljevanju sledi pregled lastnosti prostih oziralnih stavkov. Med najbolj izrazitimi in v literaturi najpogosteje razlaganimi je podkategorizacija, torej skladnost oziralne zveze z zahtevami glagolov iz glavnega ter odvisnega stavka v kategoriji in sklonu.

2.2.1 Skladnost kategorij in sklonov v prostih oziralnih stavkih

Van Riemsdijk (2006) izpostavi dve izraziti lastnosti prostih oziralnih stavkov, skladnost kategorij in sklonsko skladnost. Kategorija vprašalnega zaimka, ki uvaja prosti oziralni stavek, mora ustrezati zahtevam glavnega in oziralnega stavka. Prav tako mora biti tudi sklon vprašalnega zaimka skladen s sklonskimi zahtevami glavnega in oziralnega stavka.

Lastnosti bosta v sledečih poglavjih najprej prikazani na primerih iz tujih jezikov, sledilo pa bo še preverjanje, ali lahko enake lastnosti zasledimo tudi na primerih iz slovenščine.

2.2.1.1 Skladnost kategorij

Van Riemsdijk (2006) ugotavlja, da mora biti v prostih oziralnih stavkih kategorija vprašalnega zaimka enaka kategorijam, ki jih zahtevata oba stavka – glavni in odvisni.

Skladnost kategorij je prikazana v (19) in (20). V (19) morata imeti oba glagola, *arrest* 'aretirati' iz glavnega stavka in *identify* 'prepoznati/identificirati' iz oziralnega stavka, ob sebi DP predmet.

- (19) *The police arrested who the witness identified.*
 d.čl. policija je-aretirala kdo(r) d.čl. priča je-prepoznala
 'Policija je aretirala, kogar je prepoznala priča.'¹³ (van Riemsdijk, 2006, str. 350)¹⁴

V primeru (20) mora biti ob glagolu *live* 'živeti', uporabljenem tako v glavnem kot oziralnem stavku, predložna zveza (PP).

- (20) *They tend to live in whatever town their parents used to live.*
 oni nagibajo-se oz.n. živeti v katero-koli mesto njihovi starši
 so-uporabili oz.n. živeti (van Riemsdijk, 2006, str. 350)
 'Običajno živijo, v katerem koli mestu so živeli njihovi starši.'

Zahtevi iz primerov (19) in (20) sta izpolnjeni, saj je v (19) prisoten DP predmet *who* 'kdo' in v (20) predložna zveza *in whatever town* 'v katerem koli mestu'; stavka sta zato popolnoma sprejemljiva oziroma slovnična.

V primeru, (21), ko k-zveza ustreza le zahtevam glavnega stavka, je stavek neslovničen (van Riemsdijk 2006). Glavni stavek v (21) namreč zahteva DP predmet, medtem ko glagol v oziralnem stavku zahteva predložno zvezo. Vprašalni zaimek dejansko ustreza le zahtevam glavnega stavka, zato van Riemsdijk (2006) meni, da je to razlog za neslovničnost celotnega stavka.

- (21) **The police arrested who the witness pointed.*
 d.čl. policija je-aretirala kdo(r) d.čl. priča je-pokazala
 '*Policija je aretirala, kogar se je priča sklicevala.'¹⁵ (van Riemsdijk, 2006, str. 350)

¹³ Slovenska ustreznica v prevodni vrstici v določenih primerih služi tako (nameravanemu) prevodu primerov iz drugih jezikov v slovenščino kot tudi primerjavi slovenskih primerov s primeri, ki niso v slovenščini – torej gre obenem za prevod in primerjavo. Zato je v teh primerih, ki so še posebej problematični, dvoumni ali neprimerljivi, naveden slovenski nesprejemljivi ustreznik. V drugih primerih pa je posebej izpostavljen nameravani pomen. Za takšen pristop se odločam zaradi lažje (in manj prostorsko potratne) primerjave slovenskih primerov s primeri iz tujih jezikov.

¹⁴ Pri vseh navedenih primerih iz drugih jezikov vire zaradi boljšega oziroma lažjega pregleda navajam za prevodno vrstico, vendar na tem mestu opozarjam, da so iz literature citirani le primeri, ne pa tudi prevodi oziroma prevodne vrstice ter oznake sprejemljivosti stavkov. Avtorstvo česar koli, kar ni striktno del navedenega stavka/primerja iz drugih jezikov, v nobenem primeru ne pripada navedenim avtorjem v sklicu. Za takšno postavitev pa se odločam zaradi boljše preglednosti primerov.

Neslovnični so tudi primeri, kjer so lastnosti vprašalnega zaimka prilagojene le zahtevam odvisnega stavka, v (22). V glavnem stavku v (22) je potrebna predložna zveza, v oziralnem stavku DP predmet; ker vprašalni zaimek izpolnjuje le zahteve odvisnega stavka, je celotna poved nesprejemljiva oziroma neslovnična.

- (22) **The witness pointed who the police had arrested.*
 d.čl. priča je-pokazala kdo(r) d.čl. policija pom. aretirala
 *'Priča se je sklicevala, kogar je policija aretirala.'¹⁶ (van Riemsdijk, 2006, str. 351)

Van Riemsdijk (2006) opaža dodatno razliko med primeri, kjer vprašalni zaimek zavzema mesto DP predmeta, in primeri, kjer je del pridevniške oziroma predložne zveze. Meni, da je takšno razlikovanje povezano z dodatnima omejitvama, ki sta izraziteje opazni v prostih oziralnih stavkih s pridevniškimi in predložnimi zvezami, v stavkih z vprašalnim zaimkom na mestu DP predmeta pa ne.

Prva omejitev je vezana na semantiko prostih oziralnih stavkov. Van Riemsdijk (2006) namreč omenja dva semantična tipa – določne, v (23a), in univerzalno kvantificirane, v (23b). Pomen prostega oziralnega stavka v (23a) je primerljiv z določno samostalniško zvezo, medtem ko je prosti oziralni stavek (23b) pomensko primerljiv s samostališko zvezo, ki vsebuje univerzalni kvantifikator. Semantika prostih oziralnih stavkov oziroma mogoče interpretacije so natančneje prikazane v 2.6.

- (23) a. *You can't make a pancake with what you*
 ti moreš-ne narediti d.čl. palačinka s kaj/kar ti
bought.
 si-kupil (van Riemsdijk, 2006, str. 349)
 'Ne moreš narediti palačink s tem, kar si kupil.'
- b. *I will invite who(ever) you tell me to.*
 jaz bom povabiti kdo(r)-(koli) ti rečeš mi oz.n.
 'Povabil bom, kogar (koli) želiš.' (van Riemsdijk, 2006, str. 349)

¹⁵ V prevodni vrstici primera (16) je prikazana slovenska ustreznica nedelujoče zgradbe, medtem ko je nameravan pomen prikazan spodaj, v (i).

(i) *Policija je aretirala, kogar je priča pokazala.*

¹⁶ V prevodni vrstici primera (17) je prikazana slovenska ustreznica nedelujoče zgradbe, medtem ko je nameravan pomen prikazan spodaj, v (ii).

(ii) *Priča je pokazala na osebo, ki jo je policija aretirala.*

Van Riemsdijk (2006) meni, da je semantična delitev pomembna zaradi dodatnega razlikovanja med prostimi oziralnimi stavki. Trdi namreč, da prosti oziralni stavki z DP predmeti enakovredno (z enako sprejemljivostjo) tvorijo oba semantična tipa prostih oziralnih stavkov. Drugače naj bi bilo s primeri prostih oziralnih stavkov, kjer je vprašalni zaimsek del pridevniške ali predložne zveze. Van Riemsdijk (2006) meni, da so slednji bolj sprejemljivi, če je v njih izražena stopnja nedoločnosti. V (24) je prikazan primer določnega prostega oziralnega stavka, kjer je vprašalni zaimsek del predložne zveze. Primer je le delno sprejemljiv oziroma ne povsem slovničen, kar naj bi bila posledica »vsiljenega določnega branja« (van Riemsdijk, 2006, str. 351; prevod T. Šuligoj).

- (24) [?]*Tomorrow I will speak to who(m) you spoke*
 jutri jaz bom govorilz kdo(r) ti si-govoril
last night.
 zadnja noč
 'Jutri bom govoril, s komer si ti govoril včeraj zvečer.' (van Riemsdijk, 2006,
 str. 351)

Druga omejitev je povezana s skladnostjo glagolov v prostih oziralnih stavkih z vprašalnim zaimkom v predložni ali pridevniški zvezi. Van Riemsdijk (2006) opazi, da je v teh primerih, kakršen je tudi (24) zgoraj, glagol v obeh stavkih, glavnem in oziralnem, enak. Izkaže se, da tudi izbira drugačnega glagola s sicer identično kategorijo ne izboljša oziroma popravi sprejemljivosti primerov, v (25).

- (25) [?]*Why don't you ever dance with whomever I come to*
 zakaj ne ti vedno plešeš s komer koli jaz pridem na
parties?
 zabave
 'Zakaj nikoli ne plešeš, s komer koli pridem na zabave?' (van Riemsdijk, 2006,
 str. 351)

Vendar van Riemsdijk (2006) opaža, da zahteva po skladnosti kategorij ni brezpogojna, saj jo v nekaterih primerih (v določenih jezikih) lahko zaobidemo. Primer (26a) prikazuje situacijo iz angleščine, kjer je vprašalni zaimsek del predložne zveze. Celotna zveza v stavku zavzema mesto osebka, kar je razlog za neslovničnost stavka.

- (26) **On whatever mattress I sleep gives me a terrible*
 na katera-koli vzmetnica jaz spim daje meni d.čl. strašen
back ache.
 hrbet bolečina
¹²²'Na kateri koli vzmetnici spim, mi bo povzročila hude bolečine v hrbtu.'
 (van Riemsdijk, 2006, str. 352)

S preprostim posegom v besedni vrstni red van Riemsdijk (2006) prikaže, kako lahko stavki tega tipa postanejo slovnični, (27).

- (27) *Whatever mattress I sleep on gives me a terrible*
 katera koli vzmetnica jaz spim na daje mi d.čl. strašen
back ache.
 hrbet bolečina
¹²²'Na kateri koli vzmetnici spim, mi bo povzročila hude bolečine v hrbtu.'
 (van Riemsdijk, 2006, str. 352)

Proces, ki ga van Riemsdijk (2006) uporabi v stavku (27), je t.i. osamitev predloga (ang. *preposition stranding*): medtem ko se k-zveza premakne, predlog ostane na svojem izvornem mestu. Ob nepremiku predloga dobimo v določilu oziralnega stavka samo vprašalni zaimek, DP, na mestu osebka. Vendar osamitev predlogov ni mogoča v vseh jezikih. V jezikih, kjer ta proces ni omogočen, lahko včasih zasledimo tudi primere, podobne (26), ki so lahko sprejemljivi. Primer slovničnega stavka z vprašalnim zaimkom v predložni zvezi v (28) je iz romunščine.

- (28) *Cu cine iese Maria e deobicei un om de nimic.*
 z kdor gre-ven Maria je običajno en moški od nič
¹²²'S komer hodi ven Maria, je ponavadi ničvrednež.'
 (van Riemsdijk, 2006, str. 352)

Vendar van Riemsdijk (2006) opozori, da so tudi v jezikih, ki dovolijo neskladne proste oziralne stavke, takšni primeri sprejemljivi le delno in obenem zanje veljajo še dodatni pogoji. Trdi namreč, da so večinoma omejeni na zelo šibko nadzorovane ali nenadzorovane pozicije. Primer šibko nadzorovane pozicije je ravno mesto osebka. Zasledi pa še sooziralne stavke (*correlatives*), ki so lahko analizirani kot prosti oziralni stavki, premaknjeni v levo (gre torej za prednjenje, ang. *left dislocation*) ali v desno (ta proces imenujemo zadnjenje, ang. *right dislocation*). V primeru iz španščine, v (29), je prišlo do premika v levo.

- (29) *Con quien me quiero casar, ése ni me da la hora.*
 s kdor me želim poročiti ta niti mi da d.čl. čas
 'S komer se želim poročiti, ta se sploh ne zmeni zame.' (van Riemsdijk, 2006,
 str. 352)

Tako van Riemsdijk (2006), ki povzema po Grosuju (1994), kot Hirschbühler in Rivero (1981), menijo, da so za prikaz neskladnosti kategorij v prostih oziralnih stavkih na mestu osebka najboljši oziroma najbolj sprejemljivi primeri pregovori. V (30) je prikazan katalonski pregovor.

- (30) *A qui l'adulació halaga, si la pren la paga.*
 k komur d.čl.-laskanje ugaja če jo vzame jo plača
 'Komur ugaja laskanje, če ga sprejme, zanj tudi plača.' (van Riemsdijk, 2006,
 str. 352)

Van Riemsdijk (2006) sklene, da mora biti v prostih oziralnih stavkih kategorija vprašalne zveze enaka kategorijam, ki jih zahtevata glavni in odvisni stavek. Če vprašalni zaimek ustreza le zahtevam glavnega ali le zahtevam odvisnega stavka, so celotni stavki neslovnični, vendar to ne drži za vse primere. V nekaterih jezikih je zahteva po kategorijski skladnosti v določenih primerih lahko kršena, stavki pa so vseeno sprejemljivi (čeprav zanje veljajo še dodatne omejitve), v drugih pa obstajajo določeni mehanizmi, ki to zahtevo zaobidejo (npr. osamitev predloga). V sklopu razlikovanja med prostimi oziralnimi stavki s pridevniškimi in predložnimi zvezami ter prostimi oziralnimi stavki z vprašalnim zaimkom na mestu DP van Riemsdijk (2006) omeni dva semantična tipa prostih oziralnih stavkov, določne in univerzalno kvantificirane. Ta delitev bo v nadaljevanju pomembna pri možnih interpretacijah prostih oziralnih stavkov v 2.6.

2.2.1.1.1 Manjkajoči predlogi

Van Riemsdijk (2006) v primerih, kakršen je (31a), opaža, da v odvisnem stavku manjka predlog, kar je še posebej izrazito, če (31a) primerjamo s (31b). Slednji naj bi bil namreč le s predlogom dopolnjen stavek iz (31a).

- (31) a. *He'll remain in whatever town he has been living all
on-bo ostal v katero-koli mesto on pom. bil živel vse
his life.
njegovo življenje*
'Ostal bo v, katerem koli mestu je živel vse svoje življenje.'
(van Riemsdijk, 2006, str. 353)
- b. *He'll remain in whatever town he has been living in
on-bo ostal v katero-koli mesto on pom. bil živel v
all his life.
vse njegovo življenje*
'Ostal bo, v katerem koli mestu je živel vse svoje življenje.'
(van Riemsdijk, 2006, str. 353)

Za primer (31a) velja, da glagola iz glavnega in odvisnega stavka ob sebi zahtevata predložno zvezo. Pri obeh je zahtevana predložna zveza enaka – lokacijska, zato je tudi v glavnem in oziralnem stavku potreben enak predlog, *in* 'v'. Izgleda torej, kakor da si glagola, ki sicer vsak v svojem delu stavka zahtevata predložno zvezo z enakim predlogom, slednjega tudi delita.¹⁷ Van Riemsdijk (2006) zato odsotnost ali deljenje predloga v primerih tipa (31a) razloži s sedaj že znano splošno lastnostjo prostih oziralnih stavkov – z skladnostjo. Tako prikaže vzporednice med manjkajočimi predlogi in funkcijami vprašalnih zaimkov v prostih oziralnih stavkih: v prostih oziralnih stavkih, kot ga prikazuje primer v (32), ima zaimek dvojno funkcijo, hkrati je na poziciji predmeta v oziralnem in glavnem stavku.

- (32) *I eat what you cook*
jaz jem kar ti (s)kuhaš
'Jem, kar (s)kuhaš.' (van Riemsdijk, 2006, str. 353)

Zato van Riemsdijk (2006) meni, da ima tudi celotna predložna zveza z vprašalnim zaimkom v prostih oziralnih stavkih dvojno funkcijo, zgradba takšnih stavkov pa bi lahko bila enaka zgradbama, predstavljenima v (33a) in (33b).

- (33) a.V [PP P [FR [DP vprašalni zaimek]_iV... P [e]_i]]
(van Riemsdijk, 2006, str. 353; prevod T. Šuligoj)
- b.V [FR [PP P vprašalni zaimek]_iV..... [e]_i]
(van Riemsdijk, 2006, str. 353; prevod T. Šuligoj)

¹⁷ V angleščini sicer obstaja tudi možnost podvajanje predloga. V zgornjih primerih, ki jih navaja van Riemsdijk (2006), se zdi mogoča tudi obrazložitev, da so predlogi podvojeni, izpeljani v odvisnem stavku, vendar v glavnem stavku manjkajo. Kakšen je mehanizem, ki za to poskrbi, pa je vprašanje, ki na tem mestu ostaja brez odgovora.

Kakšna je dejanska zgradba takšnih primerov, še ni dokončno dorečeno; van Riemsdijk (2006) zagovarja zgradbo, prikazano v (33b). To utemeljuje z načelom preprostosti (Ockhamovo britvijo); v zgradbi iz (33b) ni odvečnega predloga in zato tudi ni problema, kako obrazložiti postopek, ki bi poskrbel, da tak predlog izgine, medtem ko je v (33a) *P* odveč in bi zato moral izginiti – kako bi njegov izbris upravičili, ostaja odprto vprašanje. Zato van Riemsdijk (2006) izbere prikaz v (33b) in s tem tudi pri manjkajočih predlogih vzpostavi teorijo skladnosti, s katero je pojasnjena skladnost v primerih, kakršen je prikazan v (32).

2.2.1.2 Sklonska skladnost

Poleg skladnosti kategorij, ki smo si jo ravnokar ogledali, je druga izrazita lastnost prostih oziralnih stavkov sklonska skladnost. To pomeni, da se mora sklon vprašalnega zaimka ujemati s sklonskima zahtevama glavnega in oziralnega stavka, ki morata načeloma biti identični. Van Riemsdijk (2006) sledi istemu pristopu kot Gračanin-Yuksek (2008), po katerem vprašalni zaimek izvira znotraj prostega oziralnega stavka in je nato premaknjen na mesto njegovega določila. S te pozicije naj bi bilo zaimku omogočeno, da zadosti obema zahtevama glavnega stavka – skladnosti kategorij in sklonski skladnosti. Pri tem van Riemsdijk (2006) opazi, da za slovnično razumevanje stavkov ni nujno, da se sklonske zahteve med seboj popolnoma ujemajo, zato ločuje med primeri, kjer je sklonska skladnost popolna, in primeri sklonske neskladnosti: prva možnost bo spodaj predstavljena v poglavju 2.2.1.2.1, druga v 2.2.1.2.2.

2.2.1.2.1 Popolna sklonska skladnost

Popolno sklonsko skladnost van Riemsdijk (2006) prikaže na primerih iz nemščine, (34). V (34a) je v glavnem stavku uporabljena zveza osebne glagolske oblike modalnega glagola *müssen* 'morati' in nedoločniškega pomožnega glagola *sein* 'biti', v odvisnem stavku pa je uporabljena osebna glagolska oblika pomožnika *sein*. Tako zveza iz glavnega stavka kot glagol iz odvisnika ob sebi zahtevata samostalnik v imenovalniku. Obema zahtevama je z imenovalniškim vprašalnim zaimkom *wer* 'kdo' tudi zadoščeno. Glagola iz glavnega stavka, *nehmen* 'vzeti', in odvisnega stavka, *empfehlen* 'priporočati', v (34b) zahtevata tožilniški vprašalni zaimek. *Wen* 'koga' tožilniško obliko dejansko ima. Ker so sklonske zahteve upoštevane, sta tudi stavka slovnična.

- (34) a. *Wer nicht stark ist must klug sein.*
kdor ne močan je mora pameten biti
'Kdor ni močan, mora biti pameten.' (van Riemsdijk, 2006, str. 354)
- b. *Ich nehme wen du mir empfiehlst.*
jaz vzamem koga ti meni priporočiš
'Vzamem, kogar mi priporočiš.' (van Riemsdijk, 2006, str. 354)

V primerih v (35) je zahteva po sklonski skladnosti kršena, zato so stavki neslovnični. Glagolska zveza iz glavnega stavka v (35), *muss sein* 'mora biti', zahteva ob sebi vprašalni zaimek v imenovalniku, medtem ko je zahteva glagolske zveze iz odvisnega stavka, *hat geschenkt* 'je podaril', dajalniški vprašalni zaimek. Ker se zahtevi glavnega in odvisnega stavka ne ujemata, je celoten stavek neslovničen v obeh primerih – če uporabimo dajalniški ali imenovalniški vprašalni zaimek.

- (35) **Wem/*Wer Gott keine Kraft geschenkt hat muss*
komu(r)/kdo(r) bog nobena moč podaril pom. mora
klug sein.
pameten biti (van Riemsdijk, 2006,
[?]'Komur/*Kdor bog ni podaril moči, mora biti pameten.' str. 354)

Podobna situacija je v (36), kjer je zahteva glagola glavnega stavka, *nehme* 'vzamem', tožilniški, zahteva glagola v odvisnem stavku, *vertraust* 'zaupaš' pa dajalniški vprašalni zaimek.

- (36) *Ich nehme *wem/*wen du vertraust.*
jaz vzamem komu(r)/koga(r) ti zaupaš
'Vzamem [?]komur/*kogar ti zaupaš.' (van Riemsdijk, 2006, str. 354)

Zahtevi glagolov iz odvisnega in glavnega stavka sta različni, zato je tudi stavek neslovničen.

2.2.1.2.2 Sklonska neskladnost

Na prvi pogled se tako zdi, da imajo jeziki s precej raznolikimi sklonskimi sistemi zaradi sklonske neskladnosti tudi precejšnje težave pri tvorjenju prostih oziralnih stavkov, kajti »bolj kot je sklonski sistem bogat, manjše so možnosti za sklonsko skladnost« (van Riemsdijk, 2006, str. 354; prevod T. Šuligoj). Van Riemsdijk (2006) na tem mestu ponudi dve možni rešitvi za omenjeni problem: če je zveza z vprašalnim zaimkom dejansko sestavnik, ki si ga delita glavni in odvisni stavek, potem mora biti sklonska zahteva po skladnosti obvezno

spoštovana. Omeni pa tudi rahlo modificirano verzijo prostih oziralnih stavkov, ki jih že Citko (2004) imenuje prosti oziralni stavki s šibkim jedrom (*Light-Headed Relatives*). Z uporabo semantično minimalno določenega jedra (zaimka) se primeri iz zgoraj navedenega (35) prilagodijo danim pogojem in so zato slovnični – zahtevi po skladnosti je tu torej zadoščeno z rabo kazalnih zaimkov, ki uvajajo celoten stavek. V (37) so primeri prostih oziralnih stavkov s šibkim jedrom iz nemščine.

- (37) a. *Der, dem Gott keine Kraft geschenkt hat muss klug
ta temu bog nobenamoč podaril je mora pameten
sein.*
Biti (van Riemsdijk,
'Ta, komur bog ni podaril moči, mora biti pameten.'¹⁸ 2006, str. 354)
- b. *Ich nehme den, dem du vertraust.*
jaz vzamem tega temu ti zaupaš
'Vzamem tega, komur ti zaupaš.' (van Riemsdijk, 2006, str. 354)

To je sicer en način, kako lahko rešimo problem sklonske neskladnosti, van Riemsdijk (2006) pa prikaže še dodatne možne rešitve. V določenih primerih je neskladnost sklonov sprejemljiva, kjer pa ni, ugotavlja, da so takšni primeri razrešeni s sklonskim sinkretizmom ali preko sklonske privlačnosti; predstavitev prvega sledi v 2.2.1.2.2.1, predstavitev drugega v 2.2.1.2.2.2.

Van Riemsdijk (2006) primere sklonske neskladnosti dodatno razvrsti. V določenih primerih je neskladnost sklonov sprejemljiva, kjer pa ni, ugotavlja, da so takšni primeri razrešeni s sklonskim sinkretizmom ali preko sklonske privlačnosti.

2.2.1.2.2.1 Sklonski sinkretizem

Sklonski sinkretizem pomeni, da se določena morfološka oblika uporablja pri tvorjenju različnih sklonov. Kakor omenja van Riemsdijk (2006), so lahko določene sklonske oblike oziralnih zaimkov identične tako znotraj posameznega spola, kakor tudi med različnimi spoli.

¹⁸ Slovenski prevod stavka iz (37a) bi se lahko glasil tudi tako, kot je zapisan v (i) – gre le za drugačen besedni red, pomen iz (37a) pa je ohranjen.

(i) *Komur bog ni podaril moči, ta mora biti pameten.*

Sklon	Spol	Moški in ženski spol	Srednji spol
Imenovalnik		<i>wer</i>	<i>was</i>
Rodilnik		<i>wessen</i>	<i>wessen</i>
Dajalnik		<i>wem</i>	---
Tožilnik		<i>wen</i>	<i>was</i>

Tabela (2): Sklonske oblike nemških oziralnih zaimkov *wer* 'kdo' in *was* 'kaj' (van Riemsdijk, 2006, str. 356; prevod T. Šuligoj)

V *Tabeli (2)* so prikazani podatki iz nemščine. Van Riemsdijk (2006) izpostavi, da je tu izrazit dvojni sinkretizem: oblika za rodilnik je identična pri vseh spolih (sklonski sinkretizem, ki presega mejo posameznega spola), medtem ko sta imenovalniška in tožilniška oblika enaki za srednji spol (sklonski sinkretizem znotraj posameznega spola).¹⁹

Van Riemsdijk (2006) nato preverja, ali sinkretizem med različnimi spoli lahko kakor koli vpliva na sklonsko ne-/skladnost, vendar hitro zaključí, da sklonskega sinkretizma med različnimi spoli (razmerje moški spol–srednji spol ali razmerje ženski spol–srednji spol) ni mogoče testirati. V primerih, kakršen je (38), lahko vprašalni zaimek *wessen* 'kogar' interpretiramo samo enoznačno; odnosnica zaimka je vedno točno določenega spola (moškega/ženskega/srednjega), zato ni mogoče, da bi zaimku v glavnem in odvisnem stavku pripisali dva različna spola.

- (38) *Ich bediene mich wessend dich erinnerst.*
 jaz okoristim sebe kogar ti tebe spomniš
 '??/* Okoristim se, s kogar se ti spomniš.' (van Riemsdijk, 2006, str. 356)

Testiranje sklonske skladnosti *znotraj* posameznega spola pa je mogoče. Van Riemsdijk (2006) to prikaže na dveh primerih popolne sklonske skladnosti, v (39). *Was* 'kaj' v (39a) stoji na mestu imenovalniškega osebká v glavnem in odvisnem oziralnem stavku, v (39b) je v glavnem in odvisnem delu stavka isti vprašalni zaimek na mestu tožilniškega predmeta.

¹⁹ Ker povzemam po van Riemsdijku (2006), ohranjam v tabeli isto delitev vprašalnih zaimkov, kakor jo je on uporabil, torej delitev glede na spole. Vendar se zdi, da gre pri tem pravzaprav za delitev živo–neživo (podobno,

- (39) a. *Was im Kühlschrank liegt ist schimmelig.*
 kaj/kar v-d.čl. hladilnik leži je plesnivo
 'Kar leži v hladilniku, je plesnivo.' (van Riemsdijk, 2006, str. 356)
- b. *Ich esse was du gekocht hast*
 jaz jem kaj/kar ti skuhal pom.
 'Jem, kar si skuhal.' (van Riemsdijk, 2006, str. 356)

Ko stavka iz (39) medsebojno kombiniramo, v (40), povedi ostaneta slovnični kljub sklonski neskladnosti. V glavnem stavku (40a) je zahtevan imenovalnik, v odvisnem stavku tožilnik. V (40b) glagol v glavnem stavku zahteva tožilnik in glagol v odvisnem stavku imenovalnik.

- (40) a. *Was du gekocht hast ist schimmelig.*
 kaj/kar ti skuhal si je plesnivo
 'Kar si skuhal, je plesnivo.' (van Riemsdijk, 2006, str. 357)
- b. *Ich esse was im Kühlschrank liegt.*
 jaz jem kaj/kar v-d.čl. hladilnik leži
 'Jem, kar je v hladilniku.' (van Riemsdijk, 2006, str. 357)

Čeprav si zahtevi nasprotujeta, je končni rezultat slovnično ustrezen stavek, zato van Riemsdijk (2006) zaključí, da je za izpolnitev pogojev za sklonsko skladnost dovolj že istovetnost oziroma skladnost posameznih sklonskih oblik na morfofonološki ravni.

2.2.1.2.2.2 Sklonska privlačnost

Kakor je bilo omenjeno v 2.2.1.2.2, se lahko zahtevi po sklonski skladnosti izognemo s tvorjenjem prostih oziralnih stavkov s šibkim jedrom. Van Riemsdijk (2006) izpostavi še drugo možnost, sklonsko privlačnost. Ena različica sklonske privlačnosti, tj. sklonska privlačnost s težnjo navzdol, je v (41) prikazana na primeru iz stare grščine, kjer sklon glavnega stavka nadvlada sklon v odvisnem stavku oziroma bolj »privlači« vprašalni zaimék, zato se slednji tudi prilagodi zahtevi glavnega stavka. Kot prikazuje primer, dajalniški sklon glavnega stavka prevlada nad tožilniškim v odvisnem stavku, zato je tudi vprašalni zaimék v dajalniku.

- (41) *Deitai sou touton ekpieinsun hois malista phileis.*
 on-prosi ti to spiti s komu(r) najbolje ljubiš
^{1?/*}Prosi te, da to spiješ, s kogar imaš najraje.' (van Riemsdijk, 2006, str. 358)

kot je v 2.2.2.3.1 omenjeno za slovenščino), kar bi lahko podpiralo že samo dejstvo, da sklonskega sinkretizma med različnimi spoli ni mogoče testirati.

V (42) pa je na primeru nemščine prikazana sklonska privlačnost s težnjo navzgor, kar pomeni, da sklon odvisnega stavka prevlada nad sklonsko težnjo v glavnem stavku in je uporabljen tudi na vprašalnem zaimku. Glagol glavnega stavka v (42) zahteva ob sebi tožilniški predmet, medtem ko glagol v odvisnem stavku zahteva dajalniški predmet. Vprašalni zaimek je dejansko dajalniški, kar pomeni, da je prilagojen zahtevam glagola iz odvisnega stavka.

(42) *Ich nehme wem immer Du vertraust.*
 jaz vzamem komu(r) koli ti zaupaš
 'Vzamem, komur koli ti zaupaš.' (van Riemsdijk, 2006, str. 355)

Van Riemsdijk (2006) sicer ob tem opozori, da se razlikovanje med dajalnikom in tožilnikom v mnogih nemških narečjih izgublja, zato so primeri, podobni (42), lahko tudi posledica izgubljanja sklonskega razlikovanja in ne nujno sklonske privlačnosti.

Kot smo prikazali zgoraj, sta dve zelo pomembni lastnosti prostih oziralnih stavkov skladnost kategorij in sklonska skladnost, kar pomeni, da mora kategorija vprašalnega zaimka, ki uvaja prosti oziralni stavek, ustrezati zahtevam tako glavnega kot oziralnega stavka. Tudi sklon vprašalnega zaimka mora biti načeloma skladen s sklonskimi zahtevami glavnega in oziralnega stavka. Obe zahtevi po skladnosti – kategorij in sklonov – je v nekaterih jezikih mogoče zaobiti. Zahteva po kategorijski skladnosti je v določenih primerih lahko kršena, stavki pa so vseeno sprejemljivi, v drugih primerih pa se je z določenimi mehanizmi zahtevi moč izogniti oziroma jo zaobiti. Tudi zahteva po sklonski ni v vseh primerih brezpogojno prisotna – v prostih oziralnih stavkih je sklonska skladnost lahko popolna, v nasprotnem primeru pa obstajajo različne možnosti. Da se neskladnosti izognemo, lahko v prostih oziralnih stavkih uporabimo semantično minimalno določeno jedro, v nekaterih primerih pa sklonsko neskladnost »prikrije« sklonski sinkretizem ali pa jo lahko obrazložimo s pomočjo sklonske privlačnosti.

V nadaljevanju, v poglavju 2.2.2, bomo skušali definirati lastnosti slovenskih oziralnih stavkov in te lastnosti primerjati z zgoraj naštetimi (v sekciji 2.2.1).

2.2.2 Lastnosti slovenskih prostih oziralnih stavkov

Pri pregledu slovenskih primerov se izkaže, da imajo slovenski prosti oziralni stavki podobne lastnosti kakor prosti oziralni stavki iz drugih jezikov, prikazani v prejšnjih poglavjih. Vprašalni zaimek oziroma k-beseda/k-zveza mora zadostiti dvema zahtevama – zahtevi po skladnosti kategorij in sklonski skladnosti.

2.2.2.1 Skladnost kategorij

V prostih oziralnih stavkih v slovenščini mora biti kategorija vprašalnega zaimka oziroma k-besede identična kategoriji, ki jo zahtevata glavni in odvisni stavek. Skladnost kategorij je prikazana v primerih (43)–(45).

V (43) glagol *pisati* iz glavnega stavka in glagol *voščiti* iz odvisnega stavka zahtevata ob sebi vprašalni zaimek na mestu (dajalniškega) predmeta. Zahtevi sta identični in tudi izpolnjeni, celotna poved pa zato slovnična.

(43) *Pisala bom, komur si ti pozabil voščiti za rojstni dan.*

Primer iz (44) prikazuje situacijo, kjer glagola, *srečati se* v glavnem in *govoriti* v oziralnem stavku, zahtevata predložno zvezo – slednja je dejansko uporabljena, zato je celoten stavek slovničen.

(44) *Srečal se bo, s komer je govoril včeraj.*

Podobno velja tudi za stavek iz (45), kjer glagola – *pospraviti* v glavnem stavku in *zlikati* v odvisnem – izbereta prislovno zvezo (AdvP), v tem primeru zvezo *kakor koli dobro*. Ker je zahtevi ustrezno zadoščeno, je tudi primer (45), kjer gre za prepis primera (12b) od zgoraj, slovničen.

(45) *Svojo sobo bom pospravil, kakor koli dobro boš ti zlikal obleke.*²⁰

²⁰ V primeru (45) je potrebno opozoriti na dve možni branji navedenega stavka, prikazani v (i) in (ii).

(i) *Svojo sobo bom pospravil tako dobro, kot boš ti zlikal obleke.*

(ii) *Svojo sobo bom pospravil ne glede na to, kako dobro (ali slabo) boš ti zlikal obleke.*

Oglejmo si še primere, kjer se kategorije ne ujemajo, kar je prikazano v (46). Primeri so si med seboj podobni – iz njih je namreč razvidno, da je k-zaimek oziroma k-zveza svojo kategorijo prilagodila le kategorijski zahtevi glavnega ali pa kategorijski zahtevi odvisnega stavka. V (46a) glavni stavek zahteva (dajalniški) predmet – tej zahtevi se k-beseda dejansko prilagodi – in odvisni stavek predložno zvezo. V (46b) je situacija obrnjena in se k-zaimek oziroma k-zveza kategorijsko prilagodi le zahtevam odvisnega stavka. Ravno tako kot v (46a) pa glagol glavnega stavka v (46b) ob sebi zahteva predmet, glagol odvisnega stavka pa predložno zvezo. Oba stavka sta zaradi kategorijske neskladnosti neslovnična.

- (46) a. **Pisala bom, komur si včeraj šel na zabavo.*
b. **Pisala bom, s komer si včeraj šel na zabavo.*

Kategorijska zahteva odvisnega stavka v (47a) je predložna zveza, medtem ko glavni stavek zahteva (tožilniški) predmet. Situacija v (47b) je podobna – kategorijska zahteva glagola glavnega stavka je predmetna zveza, glagol v odvisnem stavku zahteva predložno zvezo. Ker se k-zveza oziroma k-beseda kategorijskim zahtevam prilagodi le delno (torej le zahtevi glavnega ali zahtevi odvisnega stavka), sta primera neslovnična.

- (47) a. **Videl bo, kogar je bil lani skupaj na počitnicah.*
b. **Videl bo, s komer je bil lani skupaj na počitnicah.*

V primeru (48) pa je zahteva obeh glavnih stavkov prislovna zveza, zahteva odvisnih stavkov pa predložna zveza. Ker v nobenem primeru ni zadoščeno obema zahtevama po skladnosti kategorij, sta stavka neslovnična.

- (48) a. **Svojo sobo bom pospravil, kakor koli boš razmišljal.²¹*
b. **Svojo sobo bom pospravil, o čemer koli boš razmišljal.*

Vsem primerom je, kot že prej omenjeno, skupno, da kategorija k-zveze ustreza kategorijskim zahtevam odvisnega stavka. Vendar dejstvo, kateri od kategorijskih zahtev je v k-zvezi zadoščeno – zahtevi glagola v glavnem ali v odvisnem stavku – v slovenskih prostih oziralnih stavkih ne igra nobene vloge. Pomembno je le, da se kategoriji iz obeh delov stavka

²¹ Pomena stavka iz (48a) v tem prikazu ne smemo enačiti z interpretacijo, da bo govorec svojo sobo pospravil ne glede na to, kako bo o tem dejanju v tistem trenutku razmišljal poslušalec/sogovorec, ali pa da jo bo pospravil tako, kot bo slednji želel.

ujemata. Neskladnost kategorijskih zahtev glavnega in odvisnega stavka posledično vodi k neslovničnosti celotnih povedi.

Če sledimo ugotovitvam van Riemsdijka (2006), moramo preveriti, ali tudi v slovenščini obstaja razlika med stavki s predmetno k-zvezo na eni in s predložno ali prislovno k-zvezo na drugi strani. Van Riemsdijk (2006) najprej opazuje, ali so kakšne razlike v sprejemljivostnih sodbah med določnimi in univerzalno kvantificiranimi različicami predmetnih, predložnih in prislovnih k-zvez. Ko določno obliko predmetne k-zveze iz (49a) primerjamo z univerzalno kvantificirano v (49b), se zdi, da med povedima z ozirom na sprejemljivost ene in druge ni bistvenih razlik, saj sta obe popolnoma sprejemljivi in slovnični.

- (49) a. *Pisala bom, komur si ti pozabil voščiti za rojstni dan.*
b. *Pisala bom, komur koli si ti pozabil voščiti za rojstni dan.*

Preverimo sedaj še primere s predložnimi in prislovnimi zvezami. Določno obliko predložne zveze iz (50a) primerjajmo z univerzalno kvantificirano v (50b), univerzalno kvantificirano obliko prislovne zveze iz (45), tukaj ponovljene kot (50c) pa z določno v (50č). Pri teh primerih se zdi, da je (50b) manj sprejemljiv od (50a), medtem ko sta primera prislovnih zvez enako sprejemljiva pri obeh možnih branjih, določnem in univerzalno kvantificiranem.

- (50) a. *Srečal se bo, s komer je govoril včeraj.*
b. *ⁱSrečal se bo, s komer koli je govoril včeraj.*
c. *Svojo sobo bom pospravil, kakor koli dobro boš ti zlikal obleke*
č. *Svojo sobo bom pospravil, kakor dobro boš ti zlikal obleke.*

Če van Riemsdijk (2006) na podlagi primerov iz angleščine prikaže, da so univerzalno kvantificirane predložne k-zveze bolj sprejemljive od določnih, bi pri prostih oziralnih stavkih v slovenščini mogoče lahko veljala obratna – ali nekakšna »vmesna« – situacija, kar prikazujejo primeri v (51) in (52). V (51b) je stavek z univerzalno kvantificirano predložno k-zvezo enako sprejemljiv kot določni stavek v (51a), medtem ko je primer z univerzalno kvantificirano k-zvezo iz (52b) manj sprejemljiv od primera z določno k-zvezo v (52a).

- (51) a. *Pogovarjal se bom, s komer boš pripravljen igrati tenis.*
b. *Pogovarjal se bom, s komer koli boš pripravljen igrati tenis.*

- (52) a. *Polil sem se, s čimer mi je teta postregla.*
b. *[?]Polil sem se, s čimer koli mi je teta postregla.*

Tudi iz slovenskih primerov torej lahko razberemo, da se sprejemljivostne sodbe pri določenih in univerzalno kvantificiranih predložnih k-zvezah različne, medtem ko se je tako za primere s golimi samostalniškimi predmeti kot s predložnimi zvezami izkazalo, da sta oba tipa stavkov enako sprejemljiva. Iz zgornjih primerov (43)–(45) in (49)–(52) je razvidno tudi, da glagolska skladnost v slovenskih prostih oziralnih stavkih z določno/univerzalno kvantificirano predložno k-zvezo ni pogoj za njihovo tvorjenje, torej ni potrebna in niti ne vpliva na sprejemljivost stavkov.

Kakor omenja van Riemsdijk (2006), je v nekaterih jezikih kategorijsko neskladnost mogoče rešiti z osamitvijo predlogov. Vendar ta postopek v slovenščini ni mogoč, zato lahko zasledimo slovnične primere, kjer zahteva po skladnosti kategorij ni izpolnjena. Kategorijska skladnost torej tudi v slovenščini ni absoluten pogoj, kar je prikazano v (53). Primer prikazuje situacijo, kjer je k-beseda del predložne zveze, celotna zveza zavzema osebkovo pozicijo, stavek pa je kljub neskladnosti kategorij najmanj delno sprejemljiv ali pa celo sprejemljiv.

- (53) ^(?)*V kateri koli sobi spim, vedno je premalo prostora.*

Van Riemsdijk (2006) trdi, da so takšni primeri omejeni na nenadzorovane in zelo šibko nadzorovane pozicije. Med slednje spada tudi mesto osebka, v (53).

Drugače pa je v primeru (54), kjer v predložni k-zvezi ni uporabljen tudi univerzalni kvantifikator – celoten stavek je neslovničen.

- (54) **V kateri sobi spim, vedno je premalo prostora.*

Primeri z vprašalnico *kateri*, kjer univerzalni kvantifikator ni uporabljen, so neslovnični. Vprašanje, zakaj so neslovnični, na tem mestu ostane brez dokončnega odgovora. Neslovničnost takšnih primerov je na prvi pogled res povezana z vezniško zvezo, kjer se vprašalnica *kateri* pojavlja brez členka *koli*, ni pa jasno, ali sta vprašalnica in kvantifikator edina faktorja, ki vplivata na sprejemljivost takšnih primerov. Neslovničnost bi lahko bila povezana tudi z osebkovo pozicijo, vendar bi natančnejše proučevanje teh vprašanj preseglo osnovni cilj diplomske naloge, zato ostajajo odprta in spodbujajo k nadaljnjemu raziskovanju.

2.2.2.1.1 Predlogi v slovenskih prostih oziralnih stavkih

V slovenskih prostih oziralnih stavkih, kakor tudi v splošnih oziralnih stavkih in vprašanjih, ni osamelih predlogov. Primeri v (55) so neslovnični:

- (55) a. **Kar koli si se zaletel v, gotovo ni bilo nalašč postavljeno v kotu dvorišča.*
b. **To je tista gora, katero sem splezal na.*
c. **Kom si šel ven z?*

V slovenskih primerih, kot je (56), ne gre za primere manjkajočih predlogov, kakor jih omenja van Riemsdijk (2006), temveč je predlog »deljen« – zadosti namreč pogojem obeh stavkov in se v odvisnem stavku nahaja kot dopolnilo.

- (56) *Mislil je, na kar sem mislil tudi jaz.*

2.2.2.2 Sklonska skladnost

Za proste oziralne stavke v slovenščini je poleg skladnosti kategorij bistveno tudi sklonska skladnost: sklon k-besede oziroma k-zaimka se mora ujemati s sklonskima zahtevama, ki izvirata iz glavnega in odvisnega stavka. V nadaljevanju bomo preverili, ali morata biti ti sklonski zahtevi identični, ali pa so morda mogoča odstopanja.

2.2.2.2.1 Popolna sklonska skladnost

Primeri, za katere velja popolno sklonska skladnost, so prikazani v (57)–(59). V (57) je v glavnem stavku uporabljen glagolski niz *kupila bom*, v odvisnem stavku pa glagolski niz *želim si kupiti*. V obeh stavkih gre glede oblike k-zaimka za zahtevo glagola *kupiti*, v obeh stavkih se torej zahteva tožilniški predmet. Sklonski zahtevi je s k-zaimkom v tožilniku tudi zadoščeno.

- (57) *Kupila bom, kar si že dolgo želim kupiti.*

Isti glagol, *telefonirati*, je prisoten v obeh delih povedi tudi v (58), njegova zahteva pa je predmet v dajalniku, čemur vprašalni zaimek tudi ustreza.

- (58) *Jutri bom telefonirala, komur si ti ravnokar telefoniral.*

Glavni stavek, kjer je prisoten glagol *prijaviti se*, in odvisni stavek, kjer se nahaja glagol *biti*, iz (59) v tem kontekstu zahtevata imenovalnik; k-beseda se tej zahtevi tudi prilagodi.

(59) *Kdor ni prijavljen, naj se najprej prijavi.*

Ker so v vseh zgornjih primerih sklonske zahteve ustrezno izpolnjene, so stavki slovnični.

V primerih v (60) je zahteva po sklonski skladnosti kršena in stavki so zato neslovnični. Glagol *najeti* iz glavnega stavka v (60a) zahteva ob sebi tožilniški k-zaimek, glagol iz odvisnega stavka, *zaupati*, pa ob sebi potrebuje dajalniški k-zaimek; ne glede na to, kateri k-zaimek je dejansko uporabljen, je celoten stavek neslovničen. V primeru (60b) je zahteva glagola iz glavnega stavka roditeljska k-beseda, medtem ko uporabljena k-beseda v tožilniku dejansko ustreza le zahtevi glavnega stavka, k-beseda v dajalniku pa le zahtevi odvisnega stavka. V obeh primerih se zahtevi glavnega in odvisnega stavka ne ujemata, zato sta tudi obe povedi neslovnični.

- (60) a. **Najel bom, kogar/komur kupci zaupajo.*
b. **Kogar/Komur je bilo darilo namenjeno, ni bilo na zabavi.*

Podobno, kot je van Riemsdijk (2006) sklenil na podlagi primerov iz različnih drugih jezikov, lahko tudi v slovenščini opazimo, da je v nekaterih primerih neskladnost sklonov sprejemljiva. Iz primerov (61) je jasno, da lahko tudi v slovenščini neskladnost razrešimo, če v prostih oziralnih stavkih uporabimo šibko jedro – kazalni zaimek.²²

- (61) a. *[?]Najel bom tega, komur kupci najbolj zaupajo.*
b. *Najel bom tistega, komur kupci najbolj zaupajo.*
c. *Tega, komur je bilo darilo namenjeno, ni bilo na zabavi.*
č. *Tistega, komur je bilo darilo namenjeno, ni bilo na zabavi.*

²² Kazalni zaimek s funkcijo šibkega jedra sicer pogosto zasledimo tudi v pregovorih, v (i). Kot je omenjeno že v 2.2.1.1, van Riemsdijk (2006) meni, da so nasplošno prav pregovori tisti, ki se kljub sklonski neskladnosti zdijo najbolj sprejemljivi (v razloge za to se na tem mestu ne poglobljam).

(i) *Kogar je kača pičila, ta se še zvite vrvi boji.*

Primer iz (i) je sicer povsem sprejemljiv tudi brez kazalnega zaimka *ta* (oziroma ko *ta* ni izražen). Kot zanimivost pa samo omenjam, da se v nekateri pregovorih kazalni zaimek pojavlja tudi v primerih, kjer so sklonske zahteve glavnega in odvisnega stavka skladne (na prvi pogled se pravzaprav zdi, da so brez kazalnega zaimka manj sprejemljivi oziroma njihov pomen ni več identičen s pomenom pregovora – možno je, da je opazovani pojav povezan ravno z dejstvom, da gre v teh primerih za pregovore):

(ii) *Kdor pije, ta plača.*

Primer (61a) se sicer ne zdi popolnoma neoporečen, vendar je vseeno vsaj delno sprejemljiv, oba primera, kjer je uporabljen zaimek *tisti*, pa sta popolnoma sprejemljiva. Zdi se torej, da je sprejemljivost prostih oziralnih stavkov, ki imajo šibka jedra, odvisna (tudi) od tipa kazalnega zaimka, ki ga uporabimo. Obenem je v primeru (62) prikazano, da so stavki s šibkim jedrom bistveno manj sprejemljivi, če se v njih nahaja členek *koli*.²³

- (62) a. ^{??}*Najel bom tistega, komur koli kupci najbolj zaupajo.*
 b. ^{??}*Tistega, komur koli je bilo darilo namenjeno, ni bilo na zabavi.*
 c. ^{??/*}*Tega, komur koli je bilo darilo namenjeno, ni bilo na zabavi.*

Vsaj na prvi pogled se zdi, da je delna oziroma pogojna sprejemljivost takšnih stavkov povezana s prisotnostjo šibkega jedra in tudi s semantiko.²⁴ Na podlagi zgornjih primerov lahko sklepamo še, da na sprejemljivost mogoče vpliva tudi izbira kazalnega zaimka (vsaj iz primerov (62) je možno razbrati, da so stavki z uporabljenim kazalnim zaimkom *tisti* bolj sprejemljivi od stavkov, kjer se v šibkem jedru nahaja kazalni zaimek *ta*).²⁵

2.2.2.3 Sklonska neskladnost

Sklonsko neskladnost lahko v slovenščini razrešimo z uporabo semantično minimalno določenega jedra, kakor je bilo prikazano že v poglavju 2.2.2.2.1, ali pa s sklonskim sinkretizmom, kar je obrazloženo v naslednjem poglavju (2.2.2.3.1).

2.2.2.3.1 Sklonski sinkretizem

Samostalnike oziroma samostalniške zveze, ki jih v prostih oziralnih stavkih nadomeščata k-zaimka *kdor (koli)* in *kar (koli)*, glede na živost delimo na dve skupini – na živo in neživo. Na mestu samostalnikov/samostalniških zvez, ki jih zaznamuje kategorija živosti, je uporabljen k-zaimek *kdor (koli)*, na takem mestu brez kategorije živosti pa stoji zaimek *kar (koli)*.

²³ Če členek *koli* dodamo pregovorom (v katerih se načeloma ne pojavlja), takšni primeri ostanejo – popolnoma – sprejemljivi (le z rahlo modificirano interpretacijo):

(iii) *Kogar koli je kača pičila, ta se še zvite vrvi boji.*

(iv) *Kdor koli pije, ta plača.*

²⁴ Na podlagi različne sprejemljivosti šibkojedrnih prostih oziralnih stavkov s členkom *koli* in brez členka bi mogoče lahko sklepali, da so stavki tega tipa bolj podobni splošnim oziralnim stavkom (torej jedrnim oziralnim stavkom) kot pa prostim oziralnim stavkom. To opažanje samo omenjam in ga nadalje ne raziskujem.

²⁵ V raziskovanje možnih razlogov za to razlikovanje v sprejemljivosti, ki ga vsaj na prvi pogled povzroča tudi izbira kazalnega zaimka, se na tem mestu ne poglobljam.

V *Tabeli (3)* lahko opazimo, da med posameznima sklonskima paradigmama (paradigmi za živo in neživo) sinkretizma ni. Obstaja pa sklonski sinkretizem znotraj posamezne skupine. V paradigmi za živo je roditeljska oblika enaka tožilniški; enako razmerje velja tudi za paradigmo k-zaimka, ki predstavlja neživo.

Sklon \ Skupina	Živo	Neživo
Imenovalnik	<i>kdor (koli)</i>	<i>kar (koli)</i>
Rodilnik	<i>kogar (koli)</i>	<i>česar (koli)</i>
Dajalnik	<i>komur (koli)</i>	<i>čemur (koli)</i>
Tožilnik	<i>kogar (koli)</i>	<i>kar (koli)</i>
Mestnik	<i>o komer (koli)</i>	<i>o čemer (koli)</i>
Orodnik	<i>s komer (koli)</i>	<i>s čimer (koli)</i>

Tabela (3): Sklonske oblike oziralnih zaimkov *kdor (koli)* in *kar (koli)*

Preverimo sedaj, ali je za slovničnost prostih oziralnih stavkov v slovenščini sklonski sinkretizem dovolj. V (63a) glagol glavnega stavka zahteva imenovalnik, medtem ko glagol v odvisnem stavku zahteva tožilniško k-besedo. Sklonska zahteva glagola *pogrešati* iz (63b) je tožilniški k-zaimek, sklonska zahteva stavčno zanikane glagolske zveze iz odvisnega stavka pa je roditeljski k-zaimek. Čeprav si zahteve v obeh povedih nasprotujejo, sta celotna stavka slovnična, kar je posledica sklonskega sinkretizma. Za sklonski sinkretizem gre tudi v primeru (63c), stavek pa je vsaj delno sprejemljiv, čeprav so kategorijske zahteve obeh glagolov različne.²⁶

- (63) a. *Kar si prej vrgla v smeti, se je znova znašlo na pultu.*
 b. *Vedno močno pogrešam, kogar že dolgo časa nisem videla.*
 c. *?Vedno lahko računaš, na kogar ti je Aleks pravkar predlagal.*

²⁶ (Predvsem) v primerih (63b) in (63c) se zdi, da sta ta stavka bolj sprejemljiva kot pa primera (i) in (ii). Kontekst (63b) in (63c) izraža neko splošnost oziroma ponavljanje določenega dogodka/pojava, ko so izpolnjeni enaki pogoji oziroma gre za podobne okoliščine, medtem ko v (i) in (ii) ne gre za pojavljajoč pojav.

(i) *Močno pogrešam, kogar že dolgo časa nisem videla.*

'Trenutno pogrešam neko (točno) določeno osebo, ki je že dolgo časa nisem videla.'

(ii) *Lahko računaš, na kogar ti je Aleks pravkar predlagal.*

'Takrat, ko boš potreboval to osebo, ki ti jo je Aleks pravkar predlagal, lahko računaš nanjo.'

Tudi na podlagi slovenskih primerov se lahko strinjamo z ugotovitvijo van Riemsdijka (2006), da je za izpolnitev pogojev sklonske skladnosti dovolj že skladnost posameznih sklonskih oblik na morfofonološki osnovi.

2.2.2.4 Značilnosti slovenskega členka *koli*

Koli je nesklonljiv prilastek, ki se vedno nahaja na poziciji za oziralnimi zaimki. Kakor je prikazano v nadaljevanju v poglavju 2.3.1.1.2, Gračanin-Yukseš (2008) ugotavlja, da se hrvaški členek *god* ‚koli‘ pojavlja na različnih skladenjskih pozicijah, med obema deloma vezniške zveze (zaimkom in členkom) pa se lahko pojavljajo različni elementi – naslonke ali osebek.

Med vprašalni zaimek in členek *koli* sicer lahko vrinemo prislov *že*, v (64a), kar je omenjeno tudi v Toporišič (2000), vendar se zdi, da gre pri tem primeru pravzaprav za nekakšno stalno besedno zvezo, kar smo omenili že v poglavju 2; ko pa je zveza uporabljena v stavku in ne samostojno, je le pogojno sprejemljiva. Obenem se med sestavnikoma ne more pojaviti nobena druga beseda²⁷, kar je prikazano v (64b).

- (64) a. ??*Naredi, kar že koli hočeš.*
b. **Kar ona koli misli o tem, ne drži.*

V *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ 2008) je *koli* definiran kot členek, ki se ga uporablja za poudarjanje nedoločnosti, poljubnosti, posplošenosti – kakor je pojasnjeno v poglavju 2.6, ima v prostih oziralnih stavkih dejansko funkcijo izražanja določene stopnje nedoločnosti.

²⁷ V *SSKJ* (2008) sicer najdemo sledeča primera, (i) in (ii), ki naj bi bila povsem sprejemljiva, vendar ju spodaj označujem kot le pogojno sprejemljivega oziroma nesprejemljivega; ločila (predvsem postavitev vejic) pa so postavljena, kakor se nahajajo tudi v *SSKJ*.

- (i) a. ??*naj gre kamor že koli*
(ii) b. **kar sem koli rekel, vse je res*

2.3 Rekonstrukcija

Gračanin-Yukseš (2008) trdi, da besedne zveze, ki v hrvaščini uvajajo proste oziralne stavke, zavzemajo mesto določila v vezniški zvezi, na to pozicijo pa se dvignejo iz notranjosti prostega oziralnega stavka. Skladenjsko zgradbo prostih oziralnih stavkov v hrvaščini dokazuje preko rekonstrukcije, na primerih svojilnih in povratno svojilnih zaimkov z navezovalno teorijo. Kršenje načel navezovalne teorije namreč potrjuje tezo, da je v procesu razvoja stavka prišlo do premika veznika, ki prosti oziralni stavek povezuje z glavnim stavkom.

Spodaj najprej sledi pregled navezovanja anaforičnih izrazov ter svojilnih zaimkov, prikaz rekonstrukcije prostih oziralnih stavkov v hrvaščini, v nadaljevanju pa bom trditve Gračanin-Yuksešove (2008) preverila na primerih iz slovenščine.

2.3.1 Navezovanje anaforičnih izrazov in svojilnih zaimkov

Povratno svojilni zaimek *svoj* spada med anaforične izraze oziroma anaforične zaimke, za katere je značilno, da se nanašajo na osebek, ki se v povedi na globinski zgradbi pojavi pred zaimkom (Marušič, 2009). Anaforični zaimek nato obnovi pomen besede, na katero se nanaša, izrazi in navezovalc (osebek) pa morajo imeti enako nanosniško oznako, v (65).

(65) *Ana_i še vedno ni našla svojega_i šala.*

Med anaforične izraze spadajo tudi povratno osebni zaimek *sebe/se* in njegove sklonske različice²⁸ ter izrazi *eden drugega*, *drug drugega* itd. Anaforični izrazi se lahko navezujejo tudi na neizražen osebek znotraj stavka, t.i. *pro*²⁹, fonetično prazno prvino, ki ji je dodeljen tudi sklon (Marušič, 2009). Navezovanje anaforičnega izraza na neizražen osebek v stavku je prikazano v (66).

(66) *Aleks_i je sklenil, da bo pro_i prodal svoj_i avto.*

²⁸ Povratno osebni zaimek *sebe/se* nima imenovalniške oblike, ostale sklonske oblike pa so: *sebe/se* (rod.), *sebi/si* (daj.), *sebe/se* (tož.), *o sebi* (mest.), *s seboj* (orod.).

²⁹ Slovenščina spada med jezike, kjer se osebek lahko opušča.

Načelo A navezovalne teorije pravi, da morajo biti anaforični izrazi navezani na osebek v α , po načelu C navezovalne teorije pa morajo referencialni izrazi biti nenavezani; pri navezovanju pa je potrebno, da je sestavniško poveljevanje omogočeno oziroma velja na globinski zgradbi (Marušič, 2009). Če bi namreč opazovali samo površinsko zgradbo stavkov ali povedi, potem bi bili primeri, kakor je (67), nesprejemljivi.

(67) *Ana_i je mislila, da svojih_j fotografij Aleks_j še nikoli ni nikjer razstavil.*

Ker so tovrstni zgledi slovnični, sledi, da linearni vrstni red skladenjskih sestavnikov ne prikazuje prave slike o skladenjskih razmerjih, ki veljajo na globinski zgradbi. Četudi se navezovalni izraz (na površinski zgradbi) nahaja za anaforičnim izrazom, je stavek vseeno slovničen oziroma sprejemljiv, torej nobeno od naštetih načel ni bilo kršeno – to pa je mogoče le, če se zgradba na določeni, globinski, zgradbi razlikuje od površinske in obenem upošteva načela navezovalne teorije. Povratno svojilni zaimek *svoj*, kot tudi povratno osebni zaimek *sebe/se*, (68), morata torej biti navezana na osebek v istem stavku. (Marušič, 2009)

(68) a. *Ana_i se je močno prestrašila, ko je pro_i zagledala svoj_i odsev v ogledalu.*
 b. *Ana_i se je močno prestrašila, ko je pro_i zagledala sebe_i v ogledalu.*

Drugače pa je z nepovratnimi svojilnimi zaimki tipa *njegov* (v nadaljevanju za nepovratne svojilne zaimke uporabljam zgolj izraz *svojilni zaimki*), saj načelo B navezovalne teorije pravi, da zaimkovni izrazi ne smejo biti navezani na osebek v α . To pomeni, da svojilni zaimki sicer ne morejo biti navezani znotraj istega stavka, lahko pa so koindeksirani z navezovalcem, ki se nahaja izven lokalne domene stavkov s svojilnim zaimkom (Marušič, 2009). V (69a) je zaimek navezan na osebek znotraj istega stavka, zato je poved neslovnična; v (69b)–(69č) pa so prikazani primeri, kjer so zaimki koindeksirani z navezovalcem, ki se ne nahaja znotraj istega stavka.

(69) a. **Psi_i se zelo radi zadržujejo na njihovem_i vrtu.*
 b. *Psi_i se zelo radi zadržujejo na njihovem_j vrtu.*
 c. *Aleks_i je prepričan, da Ani_j njegove_i fotografije niso všeč.*
 č. *Aleks_i je prepričan, da Ani_j njegove_k fotografije niso všeč.*

2.3.1.1 Rekonstrukcija prostih oziralnih stavkov v hrvaščini

Gračanin-Yukseš (2008) najprej vpelje anaforični izraz, povratno svojilni zaimék *svoj* 'svoj', ki je lahko navezan le na osebek znotraj istega stavka, v (70).

- (70) a. *Roditelji_i vole svoju_{i/*j} djecu.*
starši ljubijo svoji otroci
'Starši ljubijo svoje otroke.' (Gračanin-Yukseš, 2008, str. 280)
- b. *Vid_i tvrdi da Dan_j voli svoju_{j/*i} djecu.*
Vid trdi da Dan ljubi svoji otroci
'Vid trdi, da Dan ljubi svoje otroke.' (Gračanin-Yukseš, 2008, str. 280)

Drugače je s svojilnimi zaimki, ki ne smejo biti navezani znotraj stavka, v katerem se nahajajo, kar prikazuje tudi ne-/slovničnost primerov (71).

- (71) a. *Roditelji_i vole njihovu_{i/*i} djecu.*
starši ljubijo njihovi otroci
'Starši ljubijo njihove otroke.' (Gračanin-Yukseš, 2008, str. 280)
- b. *Vid_i tvrdi da Dan_j voli njegovu_{i/k/*j} djecu.*
Vid trdi da Dan ljubi njegovi otroci
'Vid trdi, da Dan ljubi njegove otroke.' (Gračanin-Yukseš, 2008, str. 281)

Iz tega izhaja, da se mora anaforičen izraz *svoj*, ki se nahaja znotraj prostega oziralnega stavka, navezovati na osebek tega stavka (*Dan*) in ne na osebek glavnega stavka (*Vid*), v (72).

- (72) *Vid_i će nagraditi koje god svoje_{j/*i} dijete Dan_j preporučī.*
Vid bo nagraditi kateri koli svoj otrok Dan priporoči
'Vid bo nagradil katerega koli svojega otroka Dan priporoči.' (Gračanin-Yukseš, 2008, str. 281)

Situacija je obrnjena, če je v prostem oziralnem stavku uporabljen svojilni zaimék, saj se slednji ne sme navezovati na osebek znotraj tega stavka, v (73).

- (73) *Vid_i će nagraditi koje god njegovo_{i/k/*j} dijete Dan_j preporučī.*
Vid bo nagraditi kateri koli njegov otrok Dan priporoči
'Vid bo nagradil katerega koli njegovega otroka Dan priporoči.' (Gračanin-Yukseš, 2008, str. 281)

Gračanin-Yukseš (2008) nadalje prikaže primere, (74), kjer je k-beseda oziroma k-zveza osebek prostega oziralnega stavka. V takšni situaciji v prostem oziralnem stavku lahko

uporabimo svojilni zaimsek, ne pa tudi aforičnega izraza *svoj*, saj v lokalni domeni ni pravšnjega osebk, na katerega bi lahko bil navezan.

- (74) *Hana_i će prodati koje god njezine_{i/j}/*svoje slike postignu*
 Hana bo prodati katere koli njene/svoje slike dosežejo
najbolju cijenu.
 najboljša cena
 'Hana bo prodala, katere koli njene slike bodo dosegle najboljšo ceno.'
 (Gračanin-Yuksek, 2008, str. 281)

Gračanin-Yuksek (2008) pri dokazovanju rekonstrukcije omenja tudi idiome, (75), saj njihova interpretacija prav tako dokazuje rekonstrukcijo prostih oziralnih stavkov v hrvaščini. Stalne besedne zveze so na skladenjski ravni predstavljene kot skladenjsko razčlenjene enote, vendar na pomenski ravni delujejo kot en, skupen sestavnik/ena beseda – in če se skladnja spremeni, se idiomatični pomen izgubi. Njihov pomen torej lahko razumemo samo, če stalna besedna zveza na globinski zgradbi na neki točki tvori sestavnik (Marantz 1984). V določenem trenutku se je predmet v (75) združil v sestavnik z glagolom in potem je do površinske zgradbe, kjer se je osebek vrnil med predmet in glagol, prišlo preko premikov.

- (75) *Vida će se dojmiti kakav god bostan Dan obere.*
 Vid bo se presenetiti kakšna koli melonaDan pobere
 'Vida bo presenetilo, kakršno koli kazen bo Dan prejel.'
 (Gračanin-Yuksek, 2008, str. 283)

Na globinski zgradbi je bil predmet (na površinski zgradbi pred osebkom in glagolom) pod osebkom in če na določeni točki z glagolom ne bi tvoril sestavnika, idiomatičnega pomena v tem primeru ne bi bilo mogoče razbrati, kakor trdi Gračanin-Yuksek (2008).

Z naštetimi primeri Gračanin-Yuksek (2008) prikaže, da v hrvaških prostih oziralnih stavkih pride do procesa rekonstrukcije, v sklopu katere se k-beseda oziroma k-zveza premakne znotraj meja prostega oziralnega stavka.

2.3.1.1.1 Oziraljenje predmetov v stranskih sklonih

V hrvaških prostih oziralnih stavkih rekonstrukcija ni mogoča, ko zaimkovno zvezo zaznamuje netožilniški sklon; v (76) sta uporabljena glagola, ki zahtevata rodilnik. Anaforični izraz znotraj te zveze se ne more navezovati na osebek iz odvisnega stavka (*Jan*) – prav tako

se sicer ne more navezovati tudi na osebek iz glavnega stavka (*Vid*) –, kar pomeni, da se zveza ne more rekonstruirati. Rekonstrukcija torej ni mogoča.

- (76) *Vid_i se sjeća [kojeg god svog_{i/j} psa se Jan_j
Vid se spomni katerega koli svojega psa se Jan
bojao].
Bal (Gračanin-Yukseš, 2010, str. 203)
'Vid_i se spomni, katerega koli svojega³⁰ psa se je Jan_j bal.'

Gračanin-Yukseš (2010) sicer ugotavlja, da so prosti oziralni stavki s predmeti v stranskih sklonih – tudi v (77) je za prikaz uporabljen roditelj – sicer povsem sprejemljivi, vendar to velja samo v primerih, ko rekonstrukcija ni zahtevana.

- (77) Vid se sjeća [kogagod se Jan bojao].
Vid se spomni kogar-koli se Jan bal
'Vid se spomni, kogar koli se je Jan bal.' (Gračanin-Yukseš, 2010, str. 204)

Zato sklene, da nesprejemljivost stavkov, podobnih (77), ne temelji na tem, da je zaimkovna zveza v roditelju, ampak na dejstvu, da zvez tega tipa pri oziraljenju ni mogoče tvoriti s premikom.

2.3.1.1.2 Naslonke v hrvaščini

Gračanin-Yukseš (2008) za ugotavljanje pozicije, na katero se k-beseda ali k-zveza v hrvaških prostih oziralnih stavkih premakne iz globinske zgradbe, uporabi test z naslonkami. V hrvaščini so naslonke običajno na drugem mestu v stavku, natančneje, v minimalni časovni zvezi. V tej domeni sledijo nekemu drugemu stavčnemu elementu.

Naslonke se iz časovne zveze, znotraj katere se v globinski zgradbi nahajajo, ne morejo premakniti, kar je razvidno iz primerov v (78). Naslonke torej s svojo določeno površinsko pozicijo posredno določajo tudi zgornjo mejo stavka.

³⁰ V nekaterih narečjih (na širšem Goriškem) v določenih primerih namesto osebnega zaimka *njegov* uporabljajo zaimek *svoj* (tipično izgovorjen kot »soj« oziroma »suoje«), zato je zgornji stavek, (66) sprejemljiv tudi v primeru, da je anaforični izraz *svojega* koindeksiran z osebkom v glavnem stavku, *Vid*.

- (78) a. *Hana misli* [_{CP} *da će ga Dan udariti*].
 Hana misli da bo ga Dan udariti
 'Hana misli, da ga bo Dan udaril.' (Gračanin-Yuksek, 2008, str. 288)
- b. **Hana će_i ga_j misli* [_{CP} *da t_i t_j Dan udariti*].
 Hana bo ga misli da Dan udariti
 'Hana misli, da ga bo Dan udaril.' (Gračanin-Yuksek, 2008, str. 288)

Gračanin-Yuksek (2008) nato predstavi naslonke v hrvaških prostih oziralnih stavkih, kjer običajno sledijo prvi naglašeni besedi ali prvemu skladenjskemu sestavniku v stavku. Zato se v prostih oziralnih stavkih, ki jih uvaja veznik *koji god* 'kateri koli', sledi pa mu samostalniška zveza, naslonke nahajajo ali za k-besedo in njenim členkom *god* (lahko govorimo tudi o vezniški zvezi), (79a), ali med k-besedo in njenim členkom *god* (torej med obema deloma vezniške zveze), (79b), ali za celotno k-zvezo (za zvezo veznika in samostalniške zveze), (79c).

- (79) a. *Vid kupuje* [_{FR} [_{DP} *koji god mu je sat*] *Dan preporučio*].
 Vid kupuje katera koli mu je ura Dan priporočil
 'Vid kupuje katero koli uro mu je Dan priporočil.' (Gračanin-Yuksek, 2008, str. 289)
- b. *Vid kupuje* [_{FR} [_{DP} *koji mu je god sat*] *Dan preporučio*].
 Vid kupuje katera mu je koli ura Dan priporočil
 'Vid kupuje katero koli uro mu je Dan priporočil.' (Gračanin-Yuksek, 2008, str. 290)
- c. *Vid kupuje* [_{FR} [_{DP} *koji god sat*] *mu je Dan preporučio*].
 Vid kupuje katera koli ura mu je Dan priporočil
 'Vid kupuje katero koli uro mu je Dan priporočil.' (Gračanin-Yuksek, 2008, str. 289)

V primerih kot (80), ko je prva naglašena beseda del večjega skladenjskega sestavnika, se naslonke ravno tako lahko nahajajo na drugem mestu v stavku in s tem razbijejo sestavnik.

- (80) [*Ova mu je mala djevojčica*] *pokazala pot*.
 ta mu je majhna deklica pokazala pot
 'Ta majhna deklica mu je pokazala pot.' (Gračanin-Yuksek, 2008, str. 290)

Neslovničnost primera (81) pa dokazuje, da naslonke v minimalni časovni zvezi, t.j. vezniški zvezi, kjer se nahajajo skupaj s k-besedo/k-zvezo, lahko zavzemajo le drugo mesto.

- (81) **Vid kupuje* [_{FR} [_{DP} *koji god sat*] *Dan mu je preporučio*.
 Vid kupuje katera koli ura Dan mu je priporočil
 'Vid kupuje katero koli uro mu je Dan priporočil.' (Gračanin-Yuksek, 2008, str. 290)

Ker je pred naslonkami vedno le k-beseda oziroma k-zveza, to po Gračanin-Yuksekovi (2008) pomeni, da se veznik v prostih oziralnih stavkih nahaja na mestu določila, v [Spec, CP].

2.3.1.1.3 Značilnosti hrvaškega členska *god*

Gračanin-Yuksek (2008) raziskuje tudi prozodične lastnosti členska *god* 'koli'. Opazi namreč, da kot smo videli zgoraj (prim. (79a)), naslonke lahko sledijo zvezi vprašalne besede in členska *god*, kar bi lahko pomenilo, da je tudi *god* naslonka, vendar ugotavlja, da četudi bi bila naslonka, v naslonskem nizu nima stalnega mesta. Videli smo namreč, da se zaimkovne naslonke lahko pojavljajo ali pred členkom *god* ali za njim (prim. (79b)–(79c)). Med obema deloma zveze *koji god* pa se lahko pojavljajo še drugi stavčni elementi, ne zgolj naslonke: v (82) se med *koji* in *god* nahajata naslonki (*mu je*) in osebek, *Dan*.

- (82) *Vid kupuje* [_{FR} [_{DP} *koji mu je Dan god sat*] *preporučio*].
 Vid kupuje katera mu je Dan koli ura priporočil
 'Vid kupuje katero koli uro mu je Dan priporočil.' (Gračanin-Yuksek, 2008, str. 296)

Naslonk iz naslonskega niza načeloma ni mogoče tako ločiti oziroma naslonskega niza ni mogoče razbiti; zato Gračanin-Yuksek (2008) na podlagi primera (82), kjer se med morebitni naslonski niz *mu je god* vrine še osebek *Dan*, sklene, da *god* ne spada med naslonke.

Iz (83) je razvidno, da se lahko osebek vstavi tudi med *god* in *sat* 'ura', ki s k-besedo predstavljata skupni sestavnik. Gračanin-Yuksek (2008) na podlagi distribucije naslonk in osebkov iz zgornjega primera, (83), sklepa, da gre pri postavitvi členska v primerih (79b) in (79c) za razbit sestavnik (*split constituent*).

- (83) *Vid kupuje* [_{FR} [_{DP} *koji mu je god Dan sat preporučio*].
 Vid kupuje katera mu je koli Dan ura priporočil
 'Vid kupuje katero koli uro mu je Dan priporočil.' (Gračanin-Yuksek, 2008, str. 296)

Teza Gračanin-Yuksekove (2008) je, da v primerih, kakor sta tudi (82) in (83), sestavljeno k-zvezo tvorijo tri besede, *koji*, *god* in samostalniška beseda, v omenjenih primerih *sat* 'ura'. Hkrati pa predlaga, da *koji* in *god* znotraj tega sestavnika predstavljata še en neodvisen

sestavnik, zato so za naslonke v teh primerih mogoče tri različne postavitve. Lahko sledijo celotnemu sestavniku, *koji god sat*, kakor je v (79c); druga možnost je, da sledijo manjšemu sestavniku znotraj celotnega sestavnika, *koji god*, kakor je v (79a); tretja možnost pa je, da sledijo prvi besedi znotraj manjšega sestavnika, *koji*, kakor je v (79b). Gračanin-Yuksek (2008) opaža tudi, da je postavitev, prikazana v (79b), enaka postavitvi v primerih, ko se naslonke nahajajo za prvo prozodično besedo; takšne postavitve pa se lahko zasledi tudi znotraj drugih razbitih sestavnikov, ki sestojijo iz podobnih skladenjskih elementov, ki so uporabljeni v (79b). V takšnih primerih se osebek nahaja za vprašalno zvezo in naslonkami, slednje pa se pojavljajo na treh različnih pozicijah, ki so omenjene zgoraj. Tudi v primerih, kjer se osebek nahaja znotraj vprašalne zveze, se naslonke nahajajo na drugem mestu – na drugem mestu za celotnim sestavnikom/za prvim sestavnikom znotraj celotnega sestavnika/za prvo besedo v sestavniku. V prostih oziralnih stavkih z enostavnimi, nesestavljenimi vezniki, kjer do delitve sestavnika v hrvaščini ne more priti, se naslonke nahajajo takoj za veznikom.

2.3.1.2 Rekonstrukcija prostih oziralnih stavkov v slovenščini

V poglavju 2.3.1.1 je bil predstavljen proces rekonstrukcije hrvaških prostih oziralnih stavkov. V tem poglavju pa bom z enakim postopkom, kot je uporabljen za prikaz rekonstrukcije v Gračanin-Yuksek (2008), ta proces izpeljala na primerih iz slovenščine.

Povratno svojilni zaimek *svoj*, ki se nahaja znotraj prostega oziralnega stavka, je lahko navezovan le s strani osebkata tega oziralnega stavka, kakor je prikazano v (84).

(84) *Ana_i bo kupila katero koli svojo_i fotografijo bo Aleks_j dal na dražbo.*

V primerih, ko je povratno svojilni zaimek, ki se nahaja znotraj prostega oziralnega stavka, koindeksiran z osebkom glavnega stavka, kot v (85), je nesprejemljivost zglada pojasnjena s tem, da gre za kršitev načela A navezovalne teorije.

(85) **Ana_i bo kupila katero koli svojo_i fotografijo bo Aleks_j dal na dražbo.*

Situacija je drugačna, ko uporabljamo svojilne zaimke. V primerih, ko je svojilni zaimek znotraj prostega oziralnega stavka navezan na osebek istega stavka, kot v (85), je kršeno načelo B navezovalne teorije, celoten stavek pa je neslovničen. Svojilni zaimek mora biti navezan izven lokalne domene, kar prikazuje primer (86).

- (86) a. *Ana_i bo prodala katero koli njeno_j sliko bo Julija_j našla.
 b. Ana_i bo prodala katero koli njeno_{i/k} sliko bo Julija_j našla.

V zgornjih primerih so opisani predmetni prosti oziralni stavki, v katerih se lahko pojavljajo tako povratni svojilni zaimki kot tudi svojilni zaimki. Če pa je k-zveza na poziciji osebka prostega oziralnega stavka, se lahko znotraj te zveze nahaja le svojilni zaimek, kar je razvidno iz ne-/slovničnosti primerov (87a) in (87b). Povratno svojilni zaimek v postavitvah, kakor je (87b), namreč nima lokalne odnosnice oziroma osebka, na katerega bi se navezoval.

- (87) a. Ana_i bo prodala kateri koli njen_{*i/j/k} avto bo najbolj iskan.
 b. *Ana_i bo prodala kateri koli svoj_i avto bo najbolj iskan.³¹

Neslovničnost takšne postavitve s povratnim svojilnim zaimkom razložimo s tem, da v tem primeru anaforični izraz *svoj* nima lokalnega osebka, ki bi ga lahko navezoval.

Glede na navezovanje in posledično ne-/slovničnost primerov se dokazuje, da v prostih oziralnih stavkih pride do premika k-zveze (ni pa še jasno, kje natančno se po premiku k-zveza nahaja). V kolikor so na površinski zgradbi kršena načela navezovalne teorije, to pomeni, da je v stavkih prišlo do rekonstrukcije in so bila pred tem načela v globinski zgradbi upoštevana, čeprav je vtis, ki ga daje površinska linearna zgradba, drugačen. Ko pride do premika k-zveze, je skladijska zgradba drugačna, navezovanje pa še vedno velja, kar potrjuje slovničnost stavka – torej je prišlo do rekonstrukcije.

Rekonstrukcijska dejstva, ki smo jih s pomočjo navezovanja potrdili za oziralne stavke v slovenščini, dokazujejo, da se k-zveza iz globinske zgradbe premakne na pozicijo znotraj prostega oziralnega stavka. K-zveza se torej ne sestavi na površinski poziciji in se ne nahaja izven prostega oziralnega stavka, temveč se na pozicijo, ki jo zavzema v površinski zgradbi, preko premikov dvigne, a še vedno ostane znotraj domene prostega oziralnega stavka.

³¹ V nekaterih govorih na Goriškem je stavek iz (87b) pogojno sprejemljiv – razlog za (pogojno) sprejemljivost pa je v tem, da se v teh govorih (v kontekstu iz primera (87b)) namesto osebnega zaimka *njegov* uporablja povratno svojilni zaimek *svoj*.

2.3.1.2.1 Interpretacija stalnih besednih zvez v slovenščini

Interpretacija stalnih besednih zvez v slovenščini tudi dokazuje rekonstrukcijo prostih oziralnih stavkov. Podbono, kakor Gračanin-Yuksek (2008) trdi za stalne besedne zveze v hrvaščini, lahko opazimo tudi v slovenščini. V (88) se je predmet v globinski zgradbi združil v sestavnik z glagolom, površinska zgradba, kjer sta med predmet in glagol vrinjena osebek in nek drug glagol, pa je posledica premika. *Saditi rožice* po razlagi *SSKJ* (2008) pomeni »govoriti vzneseo, lepo ali priliznjeno, sladko«, temu pa bi lahko dodali, da v nekaterih primerih pomeni tudi »lagati«. V prevodni vrstici je v primeru (88) prikazana interpretacija stavka.

- (88) *Ano bo zelo razjezilo, kakršne koli rožice ji namerava Aleks spet saditi.*
'*Ano bo zelo razjezilo, kakšne koli laži ji namerava Aleks spet govoriti.*'

Kakor trdi Gračanin-Yuksek (2008), prenesenega pomena stalne besedne zveze ne bi bilo mogoče razbrati, če predmet, ki se v površinski zgradbi nahaja pred osebkom in glagolom(a), v globinski zgradbi z glagolom ne bi tvoril sestavnika. Iz tega pa sledi, da se v globinski zgradbi nahaja pod osebkom, kar nadalje pomeni, da je do površinske zgradbe prišlo preko premikov.

2.3.1.2.2 Oziraljenje predmetov v stranskih sklonih

Ko je zaimkovna zveza v stranskih sklonih, rekonstrukcija v hrvaških prostih oziralnih stavkih, kot smo videli v 2.3.1.1.1, ni mogoča. Kaj pa v slovenskih prostih oziralnih stavkih? Če si še enkrat ogledamo prevod stavka v (76), ki je ponovljen v (89a), opazimo, da je – pri relevantni koindeksaciji – rekonstrukcija mogoča, (89b) pa to še dodatno potrди. V obeh primerih iz (89) uporabljeni glagoli zahtevajo rodilniški predmet.

- (89) a. *Vid_i se spomni, katerega koli svojega*_{i/j} psa se je Jan_j bal.*
b. *Ana_i še vedno ni vrnila, katerih koli svojih*_{i/j} knjig ji Aleks_j sprva ni želel posoditi.*

Anaforični izraz se v (89) lahko navezuje na osebek iz odvisnega stavka, v (89a) na *Jana*, v (89b) na *Aleksa*, kar nakazuje, da je rekonstrukcija mogoča, stavki pa tvorjeni s premiki.

Pri prostih oziralnih stavkih se izkaže, da so v obeh primerih – ko se na mestu oziraljenja nahajajo imenovalniški/tožilniški ali stranskosklonski predmeti – izpeljani preko premikov.

2.3.1.2.3 Naslonke v slovenščini

Slovenske naslonke pripadajo različnim besednim vrstam. V (90) so prikazane vezniške, v (91) zaimkovne naslonke v (92) pomožnoglagske, v (93) predložne, v (94) prislovne, v (95) členkovne.

- (90) *Rekel je, **da** je že prepozno.*
- (91) *Po dolgem iskanju sem **ju** vendarle našel.*
- (92) *Na policijski dražbi **so** prodali vse zasežene predmete.*
- (93) *Postavi se **k** bratu.*
- (94) *Si prebrala **že** vse knjige?*
- (95) *Pismo **naj bi** prispelo še danes.*

Naslonke so v slovenščini lahko enklitične ali proklitične. Proklitike se naslanjajo na skladenjski sestavnik ali prozodično besedo (ta je lahko tudi sestavljena besedna zveza), ki jim sledi, v (96)–(98).

- (96) *Voznik, **ki je** včeraj na parkirišču poškodoval moj avto, **se mi je** prišel opravičiti.*
- (97) *Vse radovedne sosede s svojimi kukali na velikih nosovih **so se** ob prvem poku hitro skrile za zavese svojih oken.*
- (98) ***Ko sem ga** želela pobožati, **mi je** svoje čekane zasadil globoko v podlaket.*

Kot že omenjeno, zasledimo tudi okolja, v katerih imajo naslonke lastnosti enklitik, saj se naslanjajo na besedo, ki se nahaja pred njimi, kar je razvidno iz primerov (99)³²:

- (99) a. *Želela **si je**, ampak ji žal ni uspelo.*
- b. *Pomagal **jim bo**, vendar ne zastonj.*
- c. *Zasmejali **so se**, ko so ob cesti zagledali nov spomenik.*

³² V primeru (99b) je sicer možno tudi poudarjeno nenaslonsko branje pomožnega glagola *bo* (*biti*) v prihodnjiku (torej poudarjeno nenaslonsko branje zadnje besede v glavnem stavku), kar velja tudi za primer (99c). Tu je načeloma nepoudarjeno branje tudi najbolj običajno, čeprav je možno tudi poudarjeno branje povratno svojilnega zaimka *se*. Za prikaz zgornjih primerov, v (99), je uporabljeno oziroma nameravano branje naslonsko, torej nepoudarjeno.

Iz tega tudi izhaja, da naslonke in naslonski nizi³³ v stavkih večinoma sledijo prvi poziciji in se tako nahajajo na drugem mestu³⁴.

Naslonke tudi znotraj posameznega (glavnega ali odvisnega) stavka ne morejo zasedati katerega koli mesta, temveč so vedno na drugi poziciji v stavku, kar prikazuje neslovničnost primera (100) (slovnična različica tega primera je prikazana zgoraj v (98)):

(100) **Želela ko sem ga pobožati, svoje čekane zasadil globoko mi je v podlaket.*

Torej se naslonke tudi v odvisnih stavkih pojavljajo na drugi poziciji v svoji domeni. Lokalna domena v odvisnih stavkih je minimalna vezniška zveza, v kateri so se naslonke nahajale prvotno, v globinski zgradbi. Naslonke se iz vezniške zveze ne morejo dvigniti, kar dokazuje tudi neslovničnost primera (101b):

(101) a. *Ana ne verjame, da jo je Aleks zanalašč pozabil poklicati.*
b. **Ana jo je ne verjame, da t_i t_j Aleks zanalašč pozabil poklicati.*

Naslonke tako definirajo zgornjo mejo odvisnih stavkov – in ker v njih sledijo vezniku oziroma enemu samemu skladenjskemu sestavniku (del katerega je obvezno veznik), med njim in naslonkami pa se ne more pojaviti nič drugega, to postavi veznik/sestavnik na mesto določila odvisnega stavka.

2.3.1.2.3.1 Naslonke v prostih oziralnih stavkih

V prostih oziralnih stavkih v slovenščini naslonke sledijo vezniški zvezi, torej se nahajajo na drugem mestu, kar je razvidno iz primerov (102)–(104).

(102) *Opravičili so se, [FR komur so bili prizadejali toliko škode].*
(103) *Ana je kupila [FR katero koli fotografijo ji je priporočil Aleks].*
(104) *Sprejela je, [FR kar koli ji je bilo namenjeno].*

³³ Naslonske nize sestavljajo zaimkovne in glagolske naslonke.

³⁴ Kaj natanko to drugo mesto je, skušajo ugotoviti Golden in Milojević-Sheppard (2000) in Marušič (2008). Golden in Milojević-Sheppard (2000) trdita, da se slovenske naslonke v domeni vezniške zveze, katere del so, nahajajo na C vozlišču. Marušič (2008) nasprotno trdi, da slovenske naslonke ne zavzemajo samo enega skladenjskega položaja.

V slovenščini naslonke ne morejo razbiti sestavnikov, zato neslovničnost (105) dokazuje tudi, da vprašalni zaimki in členek *koli* v globinski zgradbi predstavljajo skupen sestavnik (čeprav se na prvi pogled zdi, kot je omenjeno že v 2 in 2.2.2.4, da ga lahko razbijemo s prislovom *že*).

(105) **Kadar sem ga koli že lela pobožati, mi je svoje čekane zasadil globoko v podlaket.*

Ker naslonke določajo meje vezniškega odvisnega stavka oziroma zveze, se mora k-zveza tudi po premiku, dokazanem s pomočjo rekonstrukcije in navezovalne teorije, nahajati znotraj iste vezniške zveze, kateri tematsko pripadajo naslonke. K-zveza namreč sestavlja del domene oziroma (odvisni) stavek, znotraj katerega morajo biti naslonke na drugem mestu. In ker je premik značilen za vezniško zvezo oziroma se lahko izvede le znotraj vezniške zveze, mora k-zveza zasesti mesto v mejah vezniške zveze, v mejah katere se nahajajo tudi naslonke. To pa posledično postavlja celotno k-zvezo (saj je ni mogoče razbiti) na mesto določila vezniške zveze v oziralnem stavku, v [FR Spec, CP].

2.4 Prosti oziralni stavki na poziciji osebka

Izvorski (1995) se, podobno kot Groos in van Riemsdijk (1981), Hirschbühler in Rivero (1983), van Riemsdijk (2006) in drugi, ukvarja s pojavom skladnosti v prostih oziralnih stavkih. Osredotoča se na proste oziralne stavke v slovanskih jezikih, za katere je značilno, da lahko opuščajo osebek (*pro-drop*), saj meni, da so primeri iz teh jezikov zaradi opuščanja osebka pomembni pri pregledovanju ne-/skladnosti v stavkih, kjer se odvisnik nahaja na poziciji osebka.

Izvorski (1995) opaža, da v nekaterih jezikih, kjer je skladnost sicer prisotna, v stavkih, ki se nahajajo na mestu osebka, skladnost vseeno ni obvezna. V (106a) je v primeru iz poljščine prikazana neskladnost kategorij, v (106b) pa sklonska neskladnost. Iz obeh prevodov je razvidno, da skladnost dejansko ni obvezna niti v slovenščini, kar smo sicer dokazovali že v 2.2.2.2.

(106) a. [FR **Z** *kimkolwiek* *porozmawiasz*], *zrozumie* *cię*.
s *komer koli* *boš-pogovarjal* *bo-razumel* *ti*
'S komer koli se boš pogovarjal, te bo razumel.' (Izvorski, 1995, str. 270)

- b. [FR *Kogo nie zapytasz*], *wskaze ci droge*.
 kogar ne boš-vprašal bo-pokazal ti pot
 'Kogar koli boš vprašal, ti bo pokazal pot.' (Izvorski, 1995, str. 271)

Zato v nasprotju s teorijo zunanjega jedra Izvorskijeva (1995) trdi, da tudi v slovanskih jezikih lahko zasledimo (vsaj) dve situaciji, ko je skladnost obvezna tudi v stavkih, ki se nahajajo na osebkovi poziciji: ko so odvisni oziralniki žariščeni ter v primerih, ko se nahajajo za glagolom.

Poglejmo si najprej primere, v (107), kjer je osebek prostega oziralnega stavka žariščen. Primer je sestavljen iz vprašanja (kdo je zmagal/kdo je dobil tekmo) in odgovora, v slednjem pa osebek – glede na celoten kontekst – predstavlja novo informacijo.

- (107) a. [FR *Kojto trâgna posleden*] *spečeli sâstezanieto*.
 kdor je-odšel zadnji je-zmagal tekma
 'Kdor je zadnji odšel (startal), je dobil tekmo.' (Izvorski, 1995, str. 273)
- b. #[FR *Na kogoto pomogna*] *spečeli sâstezanieto*.
 komur si-pomagal je-zmagal tekma
 'Komur si pomagal, je dobil tekmo.'³⁵ (Izvorski, 1995, str. 273)

Izvorski (1995) trdi, da je bolgarski primer iz (107b) v osamitvi sicer povsem slovničen, ko pa je uporabljen kot odgovor na omenjeno vprašanje, je nesprejemljiv oziroma neprimeren. V prevodu je razvidno, da stavek tudi v slovenščini ni povsem slovničen, vendar se še vedno zdi precej sprejemljiv.

Druga situacija, ki jo omenja Izvorski (1995) v sklopu žariščenja, v kateri je skladnost nujna, je uporaba prislovov žariščenja. Dva izmed prislovov žariščenja sta *samo*, v (108), in *celo*, v (109). Vendar lahko iz prevodov vidimo, da stavka, kjer skladnost ni prisotna, v slovenščini nista povsem nemogoča – sicer nista popolnoma slovnična, vendar sta vseeno vsaj pogojno sprejemljiva.

- (108) a. *Samo* [FR *kojto e pokanen*] *može da dojde*.
 samo kdor je povabljen sme da pride
 'Samo kdor je povabljen, lahko pride.' (Izvorski, 1995, str. 273)

³⁵ V slovenščini lahko sprejemljivost stavkov tega tipa še izboljšamo, če npr. uporabimo prislov, kot je *vedno*:
 (i) *Komur pomaga inštruktor, vedno dobi dobre ocene.*

- b. *Samo [FR **za kogoto glasuvame**] *može da dojde.*
 samo za kogar glasujemo sme da pride
 '??Samo za kogar glasujemo, lahko pride.' (Izvorski, 1995, str. 273)
- (109) a. Dori [FR **kojto se uči**] *njama da spoluči.*
 celo kdor se uči ne-bo da uspe
 'Celo kdor se uči, ne bo uspel.' (Izvorski, 1995, str. 273)
- b. Dori [FR **na kogoto pomogneš**] *njama da spoluči.*
 celo komur pomagaš ne-bo da uspe
 '??Celo komur pomagaš, ne bo uspel.' (Izvorski, 1995, str. 273)

Izvorski (1995) omenja še sestavniško zanikanje (ang. *constituent negation*), ki ima tudi funkcijo žariščenja. V teh primerih, v (110), je skladnost nujna, kar se izkaže tudi pri slovenskih prevodih – kjer ni skladnosti, (110b), je stavek neslovničen.

- (110) a. Ne [FR **kojto e naj-dobâr**] *šte spečeli konkursa,*
 ne kdor je najboljši bo zmagal tekmovanje
 (a [FR **kojto ima vrâzki**]).
 temveč kdor ima zveze
 'Ne kdor je najboljši, temveč/ampak kdor ima zveze, bo zmagal na tekmovanju.' (Izvorski, 1995, str. 273)
- b. *Ne [FR **s kogoto se poznaváš**] *šte spečeli konkursa,*
 ne s komer se poznaš bo zmagal tekmovanje
 (a [FR **kojto ima vrâzki**]).
 temveč kdor ima zveze
 '*Ne s komer se poznaš, temveč/ampak kdor ima zveze, bo zmagal na tekmovanju.' (Izvorski, 1995, str. 273)

Izvorski (1995) omenja še osebkove proste oziralne stavke, ki se nahajajo za glagoli. Najprej opozori na dejstvo, da ni povsem jasno, ali ima pozicija stavkov za glagoli dejansko vpliv na skladnost, saj so v slovanskih jezikih osebkovi prosti oziralni stavki na tem mestu praviloma žariščeni. Zato kot relevantne primere uporabi vprašalne proste oziralne stavke, v (111), v katerih je žariščen le vprašalni zaimек. Mogoči oziroma slovnični so le primeri – to velja tudi za slovenščino –, kjer je zadoščeno zahtevam sklonске/kategorijske skladnosti.

- (111) a. *Kakvo šte poluči* [FR **kojto pobedi na finala**]?
 kaj bo prejel kdor zmaga na finale
 'Kaj bo prejel, kdor zmaga v finalu?' (Izvorski, 1995, str. 274)
- b. **Kakvo šte poluči* [FR **za kogoto glasuvame**]?
 kaj bo prejel za kogar glasujemo
 '*Kaj bo prejel, za kogar glasujemo?' (Izvorski, 1995, str. 274)

Na primerih iz slovanskih jezikov se izkaže, da je v prostih oziralnih stavkih na mestu osebka skladnost lahko obvezna ali pa ne. Zato Izvorski (1995) predlaga dve različni skladenjski zgradbi. V stavkih, kjer ni skladnosti, naj bi to bilo posledica dejstva, da se prosti oziralni stavki ne nahajajo na poziciji argumenta, temveč so premaknjeni v levo (gre za prednjenje), v njih pa se nahaja tudi *pro* element, ki poskrbi, da je zadoščeno sklonskim in kategorijskim zahtevam. Obvezna skladnost pa naj bi bila povezana z dejstvom, da se prosti oziralni stavki nahajajo na poziciji argumenta oziroma so z nekim argumentom povezani preko premikov.

2.5 Tipi prostih oziralnih stavkov

Van Riemsdijk (2006) omenja poseben tip prostih oziralnih stavkov, transparentne proste oziralne stavke (ang. *transparent free relatives*), ki jih vedno uvaja isti vprašalni zaimsek, *what* 'kaj'. Ta po van Riemsdijku (2006) deluje kot nepomenski element (ang. *dummy element*). Za transparentne proste oziralne stavke je značilno, da vsebujejo malostavčni predikat (ang. *small clause predicate*), ki deluje kot vezni člen – povezuje glavni in odvisni stavek, kar transparentne proste oziralne stavke ločuje od drugih prostih oziralnih stavkov, kjer je povezovalni element vprašalni zaimsek.³⁶ Van Riemsdijk (2006) ta povezovalni element imenuje deljeni element (ang. *shared element*) ali deljeno zgradbo (ang. *shared structure*). Primer transparentnega oziralnega stavka je v (112), kjer je deljeni element poudarjen.

- (112) *What appeared to be a jet airliner had
kaj/kar je izgledalo oz.n. biti n.čl. reaktivno potniško-letalo pom.
landed on the freeway.
pristalo na d.čl. avtocesta*
'Kar je izgledalo kot reaktivno potniško letalo, je pristalo na avtocesti.'
(Van Riemsdijk, 2006, str. 362)

Deljeni element izgleda kot jedro oziralnega stavka, hkrati pa se nahaja globoko v notranjosti transparentnega prostega oziralnega stavka. Kot je razvidno iz slovenskega prevoda v (112), takšne proste oziralne stavke zasledimo tudi v slovenščini. To dejstvo še dodatno potrди neodvisen primer v (113):

- (113) *Kar je izgledalo kot vampir, je včeraj napadlo mimoidočega sprehajalca.*

³⁶ Van Riemsdijk (2006) sicer prikaže še dodatna razlikovanja med transparentnimi in drugimi prostimi oziralnimi stavki, ki pa jih tukaj ne omenjam.

Izvorski (2000) trdi, da obstaja še en tip prostih oziralnih stavkov, in sicer, prosti oziralni stavki s funkcijo prostih prilepkov, ki imajo zgolj skladnjo vezniške zveze (in predložno semantiko). Proste prilepke na nivoju povedi definira kot neke vrste adverbiale, ki pa nimajo jasno izraženega povezovalnega elementa (elementa, ki odvisni stavek povezuje z glavnim stavkom). V (114) je prikazan primer prostega oziralnega stavka s funkcijo prostega prilepka, kot je razvidno iz slovenskega prevoda, pa so stavki tega tipa mogoči tudi v slovenščini:

- (114) *Whatever John cooks, he will win the cooking contest.*
kar koli John skuha on bo zmagal d.čl. kuhanje tekmovanje
'Kar koli bo John skuhal, bo zmagal na tekmovanju v kuhanju.' (Izvorski, 2000, str. 323)

Vendar Izvorski (2000) opozarja, da se kot prosti prilepki lahko pojavljajo le določeni prosti oziralni stavki – zanje velja, da ne smejo imeti izraženega jedra izven vezniške zveze³⁷, obvezna pa je tudi prisotnost členka *ever* 'koli'. Prosti oziralni stavki, ki ustrezajo tem merilom, pa so podvrženi še drugim zahtevam oziroma omejitvam. Tako se nadalje delijo glede na to, kateri oziralni zaimek oziroma zveza jih uvaja: če jih uvajajo nevprašalni oziralni zaimki, potem je nujno prisoten žariščni členek ter vezni naklon, če pa jih uvaja vprašalni zaimek, so lahko v povednem naklonu, vendar je nujna negacija ali pa mora biti obvezno prisoten žariščni členek. Druga značilnost je, da se le samostalniški prosti oziralni stavki lahko pojavljajo kot prosti prilepki – stavki, ki jih uvajajo pridevniški ali prislovni oziralni zaimki, ne morejo imeti funkcije prostih prilepkov. Kot tretjo značilnost takšnih prostih oziralnih stavkov pa omenja njihovo specifično interpretacijo.³⁸

Izvorski (2000) trdi, da so prosti prilepki pravzaprav prislovni stavki brez izraženega logičnega veznika (*overt logical connective*). Obenem ugotavlja, da jih lahko interpretiramo na več različnih načinov, medtem ko proste oziralne stavke lahko interpretiramo le kot dopustne (ang. *concessives*), kot »obširno, neskončno konjunkcijo pogojnikov« (Izvorski, 2000, str. 234; prevod T. Šuligoj).

³⁷ Takšni so npr. prosti oziralni stavki, ki jih v španščini uvaja oziralna zveza *lo que* 'to, kar' (Izvorski, 2000).

³⁸ Zanje velja, da so dopustni (*concessive*), torej, da je propozicija, ki jo vsebuje glavni stavek, vedno resnična, ne glede na pogoje, ki so vzpostavljeni v odvisnem stavku (Izvorski, 2000).

Zato predlaga, da imajo prosti oziralni stavki s funkcijo prilepkov zgolj skladenjsko zgradbo vezniške zveze, kar je omenjeno že v 2.1. Obenem meni, da je semantika prostih oziralnih stavkov s funkcijo prilepkov, ki jih uvaja vprašalni zaimek oziroma zveza, pred dodajanjem členka *-ever* pravzaprav osnovna sematika vprašanj.

2.6 Interpretacija prostih oziralnih stavkov

Van Riemsdijk (2006) opaža, da se splošne oziralne stavke v osnovi deli na omejevalne (ang. *restrictive*) in neomejevalne (ang. *non-restrictive*) oziroma pristavčne (*appositive*). Ugotavlja pa, da je tovrstno razlikovanje pri interpretaciji prostih oziralnih stavkov brezpredmetno, zato se osredotoča na zaimkovna jedra, ki so uporabljena pri njihovem parafraziranju. Na osnovi primerov v (115) in (116) – v (b) primerih so uporabljene parafraze – ugotavlja, da obstajata dva osnovna tipa prostih oziralnih stavkov, določni in univerzalno kvantificirani (predstavljeni so v poglavju 2.2.1.1). V primerih, ko se vprašalnemu zaimku doda členek *-ever* 'koli', Van Riemsdijk (2006) meni, da se uveljavlja univerzalno kvantificirano branje oziroma interpretacija prostega oziralnega stavka.

- (115) a. *I ate what the waiter put on my plate.*
 jaz jedel kar d.čl. natakardal na moj krožnik
 'Pojedel sem, kar je natakardal dal na moj krožnik.' (Van Riemsdijk, 2006, str. 361)
- b. *I ate the thing that the waiter put on my plate.*
 jaz jedel d.čl. stvar ki d.čl. natakardal dal na moj krožnik
 'Pojedel sem tisto stvar (hrano), ki jo je natakardal dal na moj krožnik.'
 (Van Riemsdijk, 2006, str. 361)
- (116) a. *I will eat whatever the waiter will put on my plate.*
 jaz bom jesti kar koli d.čl. natakardal bo dal na moj krožnik
 'Jedel bom, kar koli bo natakardal dal na moj krožnik.' (van Riemsdijk, 2006, str. 361)
- b. *I will eat anything/everything that the waiter will put on my plate.*
 jaz bom jesti kar koli/vse ki d.čl. natakardal bo dal na moj krožnik
 'Jedel bom kar koli/vse, kar bo natakardal dal na moj krožnik.'
 (Van Riemsdijk, 2006, str. 361)

Vseeno pa Van Riemsdijk (2006) opozarja, da prosti oziralni stavki s členkom *-ever* in prosti oziralni stavki brez členka niso komplementarni, torej slednjih ne moremo vnaprej interpretirati kot določne. Kot je razvidno iz (117), imajo lahko tudi stavki brez omenjenega členka univerzalen pomen:

- (117) *I will eat what happens to be on the menu.*
 jaz bom jesti kar se-zgodi oz.n. biti na d.čl. jedilnik
 'Jedel bom, kar bo na jedilniku.' (Van Riemsdijk, 2006, str. 361)

Na podlagi tega van Riemsdijk (2006) meni, da bi lahko tudi primer (115a) zgoraj interpretirali z univerzalnim pomenom: v danem trenutku so bili govorčevi pogoji takšni, da bi pojedel, kar koli je natakar dal na njegov krožnik.

Van Riemsdijk (2006) se pogloblja tudi v lastnosti univerzalnega kvantifikatorja. V angleščini se ga lahko parafrazira z izrazoma *anything* 'kar koli' in *everything* 'vse', ki nimata popolnoma identičnega pomena. Primer (116a) torej lahko razumemo oziroma interpretiramo na dva načina: da bo govorec pojedel vse prehrabene izdelke, ki mu jih bo dal natakar, ali da bo pojedel vsakega iz niza več izdelkov, za katere se natakar odloči, da mu jih da na krožnik. Zato skuša van Riemsdijk (2006) ugotoviti, ali pristonost členka *-ever* dejansko določa oziroma daje prednost univerzalnemu branju. Na podlagi primera v (118) namreč van Riemsdijk (2006) trdi, da imajo prosti oziralni stavki včasih podoben pomen kakor določne samostalniške zveze, katerega pa govorec v trenutku, ko govori, ni sposoben neposredno poimenovati.

- (118) *Everyone who went to whatever movie the Avon is now*
 vsak kdor šel na kateri-koli film d.čl. Avon je zdaj
showing said it was very boring.
 predvaja rekel to je-bilo zelo dolgočasno
 'Vsak, ki je šel gledat kateri koli film, ki ga Avon zdaj predvaja, je rekel, da je bil zelo dolgočasen.' (Van Riemsdijk, 2006, str. 23)

Van Riemsdijk (2006) se pri tem sklicuje na Jacobsenovo (1995), ki meni, da to proste oziralne stavke, kakršen je predstavljen zgoraj, ločuje od pravih univerzalno kvantificiranih samostalniških zvez. Van Riemsdijk (2006) trditev utemeljuje s tem, da se na proste oziralne lahko sklicuje z osebnim zaimkom *it* 'to', medtem ko pri pravih univerzalno kvantificiranih samostalniških zvezah to ni mogoče, (119).

- (119) **Everyone who went to every movie the Avon is now*
vsak kdor šel na vsak film d.čl. Avon je zdaj
showing said it was very boring.
predvaja rekel to bilo zelo dolgočasno
'*Vsak, ki je šel gledat vsak film, ki ga Avon zdaj predvaja, je rekel, da je bil zelo
dolgočasen.' (Van Riemsdijk, 2006, str. 362)

Van Riemsdijk (2006) zaključí, da se prosti oziralni stavki v osnovi delijo na dva tipa, določne in univerzalno kvantificirane proste oziralne stavke, ki se medsebojno načeloma dovolj jasno pomensko razlikujejo, čeprav meni, da so si lahko v določenih situacijah pomensko tudi precej blizu.³⁹

³⁹ Ker sta si podtipa prostih oziralnih stavkov lahko precej podobna, van Riemsdijk (2006) preverja, ali ju je mogoče združiti, kakor je predlagala že Jacobsen (1995).

3 SPLOŠNI OZIRALNI STAVKI

V tem poglavju najprej sledi pregled splošnih oziralnih stavkov (oziralnih stavkov z jedrom) v hrvaščini, pri čemer sledim Gračanin-Yukse (2010). V nadaljevanju pa so – z ozirom na izsledke iz hrvaščine – predstavljeni še slovenski primeri.

3.1 Hrvaški splošni oziralni stavki

V hrvaščini splošne oziralne stavke uvajata vprašalni zaimek *koji/-a/-e* 'kateri/-a/-o', v (120a), ali veznik *što* 'kaj', v (120b), ki se ju v oziralnih stavkih na poziciji osebkna med seboj lahko zamenja pod pogojem, da je mesto oziraljenja v obeh primerih nezapolnjeno oziroma se na tem mestu ne nahaja osebni zaimek, (Gračanin-Yukse, 2010).

- (120) a. *čovjek koji (*on) je došao*
človek kateri on je prišel
'človek, kateri je prišel' (Gračanin-Yukse, 2010, str. 194)
- b. *čovjek što (*on) je došao*
človek ki on je prišel
'človek, ki je prišel' (Gračanin-Yukse, 2010, str. 194)

Gračanin-Yukse (2010) nadalje omeni, da se pri odvisnih oziralnih stavkih, ki zavzemajo mesto predmeta, pokaže razlika med vprašalnim zaimkom in veznikom. V primeru (121a), kjer je uporabljen vprašalni zaimek, na mestu oziraljenja zaostalega zaimka ne sme biti, če želimo, da je stavek slovničen. V primeru (121b), kjer je uporabljen veznik, pa je prisotnost zaostalega zaimka obvezna.

- (121) a. *čovjek kojeg sam (*ga) vidio*
moški kateri sem ga videl
'moški, katerega sem videl' (Gračanin-Yukse, 2010, str. 195)
- b. *čovjek što sam *(ga) vidio*
moški kaj sem ga videl
'moški, ki sem ga videl' (Gračanin-Yukse, 2010, str. 195)

Gračanin-Yukse (2010) trdi, da primeri, kjer veznik uvaja odvisni oziralni stavek na mestu predmeta, niso tako enoznačni in da so mogoča tudi okolja, kjer zaimek ni obvezen, razlika med ne-/prisotnostjo zaostalega zaimka pa naj bi nakazovala na dve možni izpeljavi oziralnih stavkov, predstavljeni v nadaljevanju.

3.1.1 Prisotnost zaostalega zaimka

Gračanin-Yuksek (2010) pojavljanje zaostalih zaimkov na mestu oziraljenja povezuje z morebitnimi premiki v skladnji. Prisotnost zaostalih zaimkov naj bi tako nakazovala, da v izpeljavi oziralnega stavka ni prišlo do premikov (posledično tudi rekonstrukcija ne bi bila mogoča), v primerih, kjer pa zaostali zaimki ni prisoten, naj bi bili oziralni stavki izpeljani preko premikov. V teh primerih naj bi se premaknilo notranje jedro oziralnega stavka (jedro v odvisnem stavku), ki bi bilo potem posledično izbrisano zaradi istovetnosti z zunanjim jedrom (jedrom celotnega stavka).

Kakor je omenjeno že v 3.1, prisotnost zaostalega zaimka v predmetnih oziralnih stavkih z veznikom *što* ni vedno obvezna. Gračanin-Yuksek (2010) zato predlaga, da so predmetni oziralni stavki brez zaostalega zaimka izpeljani preko premikov, stavki, kjer je zaostali zaimki prisoten, pa brez premikov.

V (122a) je prikazan primer, kjer je zaostali zaimki obvezen, v (122b) pa prisotnost zaostalega zaimka ni obvezna. Glagol glavnega stavka v (122a), *voli* 'ljubi', zahteva, da je osebek glavnega stavka in obenem tudi jedro oziralnega stavka v imenovalniku, *čovjek* 'moški'. Zaostali zaimki v tem stavku je predmet odvisnega stavka, glagol *vidio* 'videl' pa mu podeli tožilniški sklon. Ker se dejanski sklon jedra ne ujema s sklonsko zahtevo vstavljenega glagola (tožilniška oblika samostalnika *čovjek* je *čovjeka*), Gračanin-Yuksek (2010) trdi, da je prisotnost zaostalega zaimka v tem primeru obvezna. V (122b) je situacija drugačna: jedro oziralnega stavka ne predstavlja osebk, temveč je predmet glavnega stavka. Glagol *upoznati* 'spoznati' mu dodeli tožilniški sklon in zaostali zaimki ima prav tako tožilniško obliko, dodeljeno s strani glagola v odvisnem stavku, *obožavati* 'oboževati'. Ker oba glagola zahtevata isti sklon, to pomeni, da je sklonska oblika, ki bi jo imelo jedro, če bi mu sklon dodelil glagol iz odvisnega stavka, enaka dejanski obliki jedra iz (122b). Gračanin-Yuksek (2010) zato sklene, da je v takšnih primerih zaimki lahko izpuščen.

- (122) a. *Čovjek [što sam *(ga) vidio ___] voli Ivu.*
moški kaj sem ga videl ljubi Iva
'Moški, ki sem ga videl, ljubi Ivo.' (Gračanin-Yuksek, 2010, str. 196)
- b. *Upoznao sam čovjeka [što (ga) je Iva obožavala].*
spoznal sem moški kaj ga je Iva oboževala
'Spoznal sem moškega, ki ga je Iva oboževala.' (Gračanin-Yuksek, 2010, str. 196)

Teza Gračanin-Yukseke (2010) je, da v predmetnih oziralnih stavkih, ki jih uvaja veznik *što*, zaostali zaimek ni obvezen oziroma ga lahko izpustimo, če je zadoščeno zahtevi po skloni skladnosti, kar Gračanin-Yukseke (2010) imenuje *matching requirement*. Jedro in zaostali zaimek morata torej biti v istem sklonu, vendar tudi ta zahteva ni absolutna. V (123) sicer lahko opazimo, da zadošča že skloni sinkretizem – skladnost morfoloških sklonskih oblik. Imenovalniška in tožilniška oblika samostalnika *dijete* 'otrok' sta morfološko gledano enaki, kar zadostuje zahtevi po skladnosti, zato tudi zaostali zaimek ni obvezen.

(123) *Dijete [što sam (ga) vidio —] voli Ivu.*
 otrok kaj sem ga videl ljubi Iva
 'Otrok, ki sem ga videl, ljubi Ivo.' (Gračanin-Yukseke, 2010, str. 197)

Gračanin-Yukseke (2010) sklene, da na prisotnost zaostalega zaimka ne vplivata spol ali število jedra, prav tako ni pomembno, ali je zaznamovan s kategorijo živosti – na kar se navezujejo ostale (prejšnje) teorije, ki jih Gračanin-Yukseke (2010) omenja in tudi ovrže. Pomembno je le, da se skloni zahtevi obeh glagolov, iz glavnega in odvisnega stavka, ujemata, kar se posledično zrcali tudi v skloni obliki jedra. V primerih, kjer se zahtevi ujemata ali pa gre vsaj za navidezno, oblikovno skladnost (sinkretizem), je prisotnost zaostalega zaimka neobvezna. Kjer pa sklonim zahtevam ni zadoščeno, mora biti zaostali zaimek obvezno uporabljen – v nasprotnem primeru so stavki neslovnični.

3.1.2 Izpeljava splošnih oziralnih stavkov

Sledi prikaz dveh možnih izpeljav splošnih oziralnih stavkov v hrvaščini – izpeljava stavkov z zaostalimi zaimki ter izpeljava stavkov brez zaostalih zaimkov.

3.1.2.1 Stavki z zaostalimi zaimki

Gračanin-Yukseke (2010) trdi, da ne-/prisotnost zaostalih zaimkov nakazuje na različno izpeljavo oziralnih stavkov. Kadar je zaostali zaimek prisoten, to pomeni, da je v zgradbo vstavljen na mestu oziraljenja. V nadaljnji izpeljavi je na mesto določila oziralnega stavka vstavljen operator; ker sledi Merchantu (2003), ki trdi, da mora biti ta operator brez sklona, Gračanin-Yukseke (2010) kot edino možnost na tem mestu omenja ničti operator.

Gračanin-Yukse (2010) se strinja z Lavinom (2003), da za tem, ko je zaostali zaimsek vstavljen, do premika ne more priti. Odvisni oziralni stavek je nato pripojen k jedru.

3.1.2.2 Stavki brez zaostalega zaimka

Za primere iz 3.1.1, kjer zaostali zaimsek ni obvezen, Gračanin-Yukse (2010) dokazuje, da pride do premika. Meni, da sta v stavčni zgradbi dve jedri, notranje (jedro v odvisnem stavku) in zunanje (jedro v glavnem stavku). Notranje jedro se nato premakne iz osnovne pozicije na mesto določila. Ko je zunanje jedro vstavljeno v zgradbo, pride tudi do procesa, ki ga Gračanin-Yukse imenuje oziralni izbris (ang. *relative deletion*). V tem procesu se zaradi istovetnosti obeh jeder dvignjeno notranje jedro izbriše.

Gračanin-Yukse (2010) se ukvarja tudi z vprašanjem, kako je sklonska skladnost povezana s sprejemljivostjo primerov, ki so izpeljani s premiki. Meni, da na to vpliva zahteva, da maloglagolska zveza dodeli oziroma preveri tožilnik na direktnem predmetu. Natančnejše raziskovanje tega vprašanja ne spada med glavne namene diplomske naloge, omenjena tematika pa je natančneje predstavljena v Gračanin-Yukse (2010).

Premike Gračanin-Yukse (2010) dokazuje na dva načina: preko skladijskih otokov ter oziraljenja netožilniških (in neimenovalniških) predmetov.

3.1.2.2.1 Skladijski otoki

Za oziralne stavke z veznikom *što*, v katerih oziraljenje izvira iz skladijskega otoka, Gračanin-Yukse (2010) trdi, da je zaostali zaimsek obvezen kljub zadoščeni zahtevi po sklonski skladnosti, kar je razvidno iz (124).

(124) *Vidim čovjeka [što Sanja plače [jer *(ga) mrzi ___]].*
vidim moškega kaj Sanja joče ker ga sovraži
^{??/*} 'Vidim moškega, ki Sanja joče, ker ga sovraži.' (Gračanin-Yukse, 2010, str. 201)

Primer (124) dokazuje povezavo med prisotnostjo zaimka in odsotnostjo premika, iz česar Gračanin-Yukse (2010) izpelje, da so oziralni stavki z veznikom *što*, kjer je zaostali zaimsek neobvezen, izpeljani s premikom. Premik pa naj bi bil v situacijah, kjer je prisotna sklonska skladnost, mogoč le, če je tudi neodvisno dopuščen. Zato Gračanin-Yukse (2010) zaključi, da je v primerih, ko skladijsko okolje preprečuje premike (to je značilnost skladijskih

otokov), oziralni stavek izpeljan brez premikov, kar vključuje tudi prisotnost zaostalega zaimka.

3.1.2.2.2 Oziraljenje stranskosklonskih predmetov

Gračanin-Yuksek (2010) obstoj premikov v predmetnih oziralnih stavkih, kjer oziralni odvisnik uvaja veznik *što*, dokazuje tudi z oziraljenjem stranskosklonskih predmetov (ang. *oblique cases*). Obenem prikaže, da so predmetni oziralni stavki tega tipa in prosti oziralni stavki v hrvaščini izpeljani brez premikov, če se na mestu oziraljenja nahajajo netožilniški/neimenovalniški predmeti.

3.1.2.2.2.1 Splošni oziralni stavki z veznikom *što*

Gračanin-Yuksek (2010) trdi, da splošni oziralni stavki s stranskosklonskimi predmeti na mestu oziraljenja, v katerih se na mestu veznika nahaja *što*, (125), niso izpeljani s premiki. Ker so slednji povezani s sklonsko skladnostjo in pojavljanjem zaostalega zaimka, meni, da bi morali tovrstni stavki vedno zahtevati zaostali zaimek, kar se tudi potrди. Dejansko so splošni oziralni stavki kljub sklonski skladnosti neslovnični, če zaostali zaimek ni prisoten.

(125a) prikazuje popolno sklonsko skladnost, (125b) pa primer, kjer gre za sklonski sinkretizem (identična oblika dveh različnih sklonov); v obeh je zaimek obvezen.

- (125) a. *Sjećam se psa [što si *(ga) se bojao __].*
spomnim se pes kaj si ga se bal
'Spomnim se psa, ki si se ga bal.' (Gračanin-Yuksek, 2010, str. 205)
- b. *Vidio sam psa [što *(ga) se bojiš __].*
videl sem pes ki ga se bojiš
'Videl sem psa, ki se ga bojiš.' (Gračanin-Yuksek, 2010, str. 205)

Gračanin-Yuksek (2010) opozori, da v (125) ne gre za to, da roditelj ne bi mogel zadostiti sklonski skladnosti. V (126) je jedro v roditelju, zaostali zaimek v tožilniku, vendar sta obliki sklonov enaki, zato je poved prav tako slovnična. Premakne se namreč jedro v vstavljenem stavku in ne zunanje jedro.

- (126) *Bojim se čovjeka [što si (ga) vidio __].*
bojim se moški kaj si ga videl
'Bojim se moškega, ki si ga videl.' (Gračanin-Yuksek, 2010, str. 205)

Na podlagi prikazanih lastnosti Gračanin-Yukseš (2010) trdi, da so si prosti oziralni stavki in predmetni oziralni stavki z veznikom *što* podobni – njihova podobnost se izkaže pri oziraljenju roditeljskih (stranskosklonskih) prvin. Znotraj odvisnega stavka ne more priti do premikov, kar dokazujejo tudi zaostali zaimki, ki so tu obvezni, in neslovničnost primerov, kjer je rekonstrukcija vsiljena. Zato Gračanin-Yukseš (2010) sklene, da se predmetni oziralni stavki z veznikom *što* ločujejo glede na izpeljavo: primeri, kjer zaostali zaimek ni prisoten, so izpeljani s pomočjo premikov, kjer je zaostali zaimek prisoten, pa izpeljava premikov ne vključuje.

Gračanin-Yukseš (2010) za zgornje trditve posreduje še dodaten dokaz – primere, kjer predmetni oziralni stavki vsebujejo roditeljski osebek. V osebkovih splošnih oziralnih stavkih z veznikom *što* mora biti mesto oziraljenja nezapolnjeno; enaka značilnost zaznamuje tudi splošne oziralne stavke, kjer odvisni stavek uvaja vprašalni zaimek, v (120a). Če upoštevamo prejšnje ugotovitve, bi to pomenilo, da se stavke z veznikom *što* vedno izpelje s premiki, vendar se v (127) izkaže, da mora biti zaostali zaimek v stavkih z roditeljskim osebkom obvezno prisoten ne glede na dejstvo, da je zahtevi po sklonski skladnosti zadoščeno (Gračanin-Yukseš, 2010).

(127) *Najeo se sladoleda [što *(ga) je bilo na stolu].*
najedel se sladoleda kaj ga je bilo na mizi
 'Najedel se je sladoleda, ki je bil na mizi.' (Gračanin-Yukseš, 2010, str. 206)

Za hrvaške splošne oziralne stavke, kjer je prisoten veznik *što*, torej velja, da so lahko izpeljani na dva načina, s premiki – posledica je prazno mesto oziroma praznina, ki ni zapolnjena z zaostalim zaimkom – in brez premikov, kar je razvidno iz prisotnega zaostalega zaimka.

Pri oziraljenju stranskosklonskih predmetov se izkaže, da so hrvaški splošni oziralni stavki podobni prostim oziralnim stavkom. Slednji so načeloma izpeljani s premikom vezniške zveze, vendar se pri zvezah, ki vsebujejo stranskosklonski predmet, zdi, da so tudi tovrstni prosti oziralni stavki izpeljani brez premikov.

V hrvaških splošnih oziralnih stavkih z veznikom *što*, kjer je na mestu oziraljenja stranskosklonski predmet/osebek, mora biti zaostali zaimek nujno izražen, čeprav je zahtevi po sklonski skladnosti zadoščeno.

3.2 Slovenski splošni oziralni stavki

Splošne oziralne stavke v slovenščini lahko uvajata veznik *ki* ali vprašalni zaimek *kateri/-a/-o*. Podobno, kot velja za hrvaščino, se lahko v oziralnih stavkih, ki zavzemajo mesto osebka, veznik in vprašalni zaimek medsebojno zamenjata. Prav tako se na mestu oziraljenja v teh primerih ne sme nahajati osebni zaimek. To je razvidno že iz slovenskih prevodov v (120), tukaj ponovljenih kot (128a) in (128b).

- (128) a. *človek, ki je (*on) prišel*
b. *človek, kateri je (*on) prišel*

V predmetnih oziralnih stavkih, (129), je prisotnost zaostalega zaimka obvezna, ko odvisni stavek uvaja veznik. Ko pa odvisni stavek uvaja vprašalni zaimek, zaostali zaimek ni obvezen; če ga v tem primeru uporabimo, je stavek neslovničen. Tudi v tem pogledu se torej slovenski in hrvaški primeri ne razlikujejo. V (129) sta predstavljena slovenska prevoda iz (121).

- (129) a. *moški, ki sem *(ga) videl*
b. *moški, katerega sem *(ga) videl*

V nadaljevanju bomo raziskali, ali lahko tudi v slovenščini zasledimo primere odvisnih oziralnih stavkov na mestu predmeta, ki jih uvaja veznik *ki*, kjer zaostali zaimek ne bi bil obvezen. S tem bomo tudi preverili, ali sta tudi v slovenščini možni dve različni izpeljavi tovrstnih splošnih oziralnih stavkov.

3.2.1 Komplementarnost splošnih oziralnih stavkov

Kakor smo lahko opazili v (128) in (129), v slovenščini splošne oziralne stavke tvorimo z veznikom *ki* ali vprašalnim zaimkom *kateri*. Topolińska (2003) meni, da naj bi za slovenščino celo veljala popolna komplementarna distribucija omenjenih dveh načinov oziraljenja.⁴⁰ Njene ugotovitve pa niso konsistentne, saj navaja več protislovnih trditev, ki jih ovržeta Marušič in Žaucer (2006).

⁴⁰ Svoje trditve utemeljuje s pomočjo *Slovenske slovnice* (1984).

Topolińska (2003) najprej trdi, da v stavkih, ki jih uvaja *ki*, oziramo imenovalniške, dajalniške in tožilniške argumente, v stavkih, ki jih uvaja *kateri*, pa naj bi ozirali rodilniške argumente ter argumente s predložnimi skloni, pri tem pa se sklicuje na Toporišičevo (1984) slovnico, kjer je zapisano pravilo, da se *ki* uporablja pri oziraljenju elementov v vseh sklonih, *kateri* pa samo pri oziraljenju elementov v predložnih sklonih. Pri tem omeni, da je slednja strategija oziraljenja sicer osnovna, ni pa edina – torej se argumente v predložnih sklonih lahko ozirali tudi drugače (*ki*). Primeri, na katere se nanašajo zgornje trditve, so prikazani v (130) in (131).

- (130) a. *Šel je obiskat prijatelja Puja, ki sta z njim velika prijatelja.*
 (Topolińska, 2003, str. 309)
 b. *Šel je obiskat prijatelja Puja, s katerim sta velika prijatelja.*
 (Marušič in Žaucer, 2006, str. 151)
- (131) a. *So pacienti, katerim lahko povemo resnico ...* (Topolińska, 2003, str. 310)
 b. *So pacienti, ki jim lahko povemo resnico ...* (Marušič in Žaucer, 2006, str. 151)

Marušič in Žaucer (2006) omenjata tudi primere splošnih oziralnih stavkov z veznikom *ki*, kjer se nahajajo svojilno-pridevniški argumenti. Po *Slovenski slovnici* (1984) bi se morale stavke tega tipa tvoriti z vprašalnim zaimkom *kateri*, Marušič in Žaucer (2006) pa pokažeta, da to ne drži niti za literarna besedila, napisana v standardni slovenščini in obenem tudi lektorirana.

- (132) *Jure, Jani, Tomaž, Dušan in potem še trije znani glasovi otrok, ki stanujejo blizu kopališča Kolezija in ki ne ve njihovih imen.* (Marušič in Žaucer, 2006, str. 152)

Marušič in Žaucer (2006) ugotavljata, da teze Topolińske (2003) o komplementarni distribuciji v splošnih oziralnih stavkih ni mogoče aplicirati na splošno slovenščino – kvečjemu bi to lahko držalo le za predpisano obliko slovenskega jezika (knjižno slovenščino). V pogovornem jeziku pa lahko zasledimo neredke primere, npr. (119), ko je vprašalni zaimek *kateri* uporabljen tudi v oziralnih stavkih z imenovalniškimi in tožilniškimi argumenti.

- (133) a. *Gospa, katera me je obiskala včeraj, me je danes že poklicala.*
 (Marušič in Žaucer, 2006, str. 152)
 b. *Dekle, katero si mi predstavil na zabavi, sem povabil v kino.*
 (Marušič in Žaucer, 2006, str. 152)

Menita, da uporaba vprašalnega zaimka *kateri* v oziralnih stavkih z imenovalniškimi in tožilniškimi argumenti ni neslovnična, so pa nekateri primeri bolj sprejemljivi od drugih. Uporaba vprašalnega zaimka naj bi bila najbolj sprejemljiva v primerih, kjer se nahajajo argumenti s predložnimi skloni, sledijo jim primeri z dajalniškimi, nato imenovalniškimi (in najverjetneje tudi rodilniškimi), najmanj sprejemljivi pa naj bi bili primeri s tožilniškimi argumenti. Vseeno ne-/sprejemljivost uporabe vprašalnega zaimka *kateri* ne vpliva bistveno na uporabo veznika *ki*. Po njunem mnenju v govorjenem jeziku zlahka zasledimo oziralne stavke z argumenti v predložnih sklonih, kjer je uporabljen veznik *ki*, s čimer nasprotujeta trditvi Topolińske, da se tovrstni primeri v jeziku izgublajo.

V Marušiĉ in Źaucer (2006) je omenjen še primer splošnih oziralnih stavkov z veznikom *ki*, v katerih se zaimek nahaja znotraj stavĉnega dopolnila, ki se nahaja niŹje v stavĉni zgradbi, v (134). Zaimek v stavkih tega tipa od veznika loĉuje dodatna stavĉna meja.

(134) *To so tisti zapiski, ki je Janez mislil, da jih je Źpela izgubila.* (Marušiĉ in Źaucer, 2006, str. 153)

Marušiĉ in Źaucer (2006) zakljuĉita, da na slovenskih primerih, kakor trdi Topolińska (2003), ne moremo govoriti o komplementarnosti dveh naĉinov tvorjenja slovenskih splošnih oziralnih stavkov.

3.2.2 Prisotnost zaostalega zaimka

Kot je predstavljeno v 3.1.2.1 in 3.1.2.2, Graĉanin-Yuksek (2010) trdi, da prisotnost zaostalih zaimkov v predmetnih splošnih oziralnih stavkih z veznikom *Źto* nakazuje, da v zgradbi oziralnega stavka ni priŹlo do premikov, v primerih, kjer prisotnost zaostalega zaimka ni nujna, pa so ti oziralni stavki izpeljani preko premikov.

Kakor smo videli v 3.1 zgoraj, je vsaj na prvi pogled slovenska ustreznica hrvaŹkega veznika *Źto* veznik *ki*. Zato v nadaljevanju sledi pregled slovenskih predmetnih oziralnih stavkov, kjer odvisni stavek uvaja omenjeni veznik.

V (135) in (136) sta prikazana slovenska prevoda stavkov iz (108). Kakor lahko opazimo, je zaostali zaimek obvezen v vseh primerih, ne glede na sklonsko (ne)skladnost; sklonska neskladnost je prikazana v (135), skladnost v (136). Glagola *spoznati* in *oboŹevati* iz

(136b) ob sebi zahtevata predmet v tožilniku; pogoj sklonske skladnosti je tako izpolnjen. Kljub temu pa je celoten stavek neslovničen, če zaostali zaimек ni prisoten.

(135) *Moški, ki sem ga videl, ljubi Ivo.*

(136) a. *Spoznal sem moškega, ki ga je Iva oboževala.*
b. ^{??/*}*Spoznal sem moškega, ki je Iva oboževala.*⁴¹

Sklonska skladnost v slovenskih splošnih oziralnih stavkih z veznikom *ki* torej ne igra nobene vloge oziroma ne vpliva na ne-/pojavljanje zaostalega zaimka. Slednji mora biti v predmetnih splošnih oziralnih stavkih vedno prisoten; v nasprotnem primeru so stavki nesprejemljivi oziroma neslovnični. Če sledimo sklepom Gračanin-Yukseve (2010), to pomeni, da je zaostali zaimек v predmetnih oziralnih stavkih, kjer je uporabljen veznik *ki*, vstavljen v zgradbo na mestu oziraljena, odvisni stavek pa se pripoji k jedru. Torej stavki niso izpeljani s premiki.

3.2.3 Oziraljenje stranskosklonskih predmetov

Gračanin-Yukse (2010) dokazuje, da so splošni oziralni stavki na mestu predmeta in prosti oziralni stavki v hrvaščini izpeljani brez premikov, ko se na mestu oziraljenja nahajajo neimenovalniški in netožilniški predmeti. V tem poglavju bomo zato preverili, ali lahko podobne ugotovitve apliciramo tudi na primere iz slovenščine.

3.2.3.1 Splošni oziralni stavki z veznikom *ki*

Gračanin-Yukse (2010) trdi, da so hrvaški splošni oziralni stavki s stranskosklonskimi predmeti na mestu oziraljenja, izpeljani brez premikov. Kakor smo v ugotovili v 3.2.2, je zaostali zaimек v slovenskih splošnih oziralnih stavkih, ki se nahajajo na mestu predmeta, vedno obvezen, v osebkovih splošnih oziralnih stavkih pa ne sme biti prisoten. Zato pričakujemo, da bo ta pogoj obveljal tudi v primerih z neimenovalniškimi in netožilniškimi predmeti.

⁴¹ Stavek (122b) se v nekaterih slovenskih narečjih ne zdi povsem nemogoč, kar so potrdile sprejemljivostne sodbe govorcev z območja Kopra in Izole.

V primerih (137) lahko opazimo, da je zaostali zaimsek v odvisnem stavku s prisotnim stranskosklonskim predmetom nujno prisoten.

- (137) a. *Bojim se psa, ki si *(ga) pravkar pobožal.*
b. *Šel je na obisk k sosedu, ki sem *(mu) prej ponudila pecivo.*
c. *Govorila sta o moškem, ki *(ga) nisi želel pozdraviti.*

V slovenščini pri splošnih oziralnih stavkih na poziciji predmeta, kjer odvisnik uvaja veznik *ki*, ni razlike v izpeljavi. Tako stavki z neimenovalniškimi in netožilniškimi predmeti kot stavki z imenovalniškimi/tožilniškimi predmeti so izpeljani brez premikov.

Kaj pa v primerih predmetnih oziralnih stavkov, v katerih se nahaja roditeljski osebek? Kot smo že videli (prim. (128) zgoraj), za splošne oziralne stavke, ki so na osebkovi poziciji, velja, da mora mesto oziraljenja ostati prazno (osebni zaimsek ne sme biti prisoten). V stavkih, kjer je prisoten roditeljski osebek, v (138), pa se izkaže, da mora biti zaostali zaimsek nujno prisoten. Če ga v stavku ni, je stavek neslovničen, v (138b).

- (138) a. *Najedel se je sladoleda, ki ga ponavadi ni bilo na zalogi..*
b. **Ni se več spomnil sotekmovalca, ki lani na državnem prvenstvu ni bilo.*

Z zgornjimi primeri smo torej dokazali, da so slovenski splošni oziralni stavki, ki jih uvaja veznik *ki*, izpeljani brez premikov. Zaostali zaimsek v splošnih oziralnih stavkih na mestu osebkovi ne sme biti prisoten oziroma je njegovo mesto nezasedeno, medtem ko je v splošnih oziralnih stavkih na mestu predmeta obvezen, kar potrjuje tudi primer, kjer predmetni oziralni stavek vsebuje roditeljski osebek. Če sledimo Gračanin-Yukse (2010), to pomeni, da so tudi slednji tvorjeni brez premikov.

3.2.3.2 Splošni oziralni stavki z veznikom *kateri*

V poglavju 3.2 smo ugotovili, da zaostali zaimsek v splošnih oziralnih stavkih – tako na mestu osebkovi, kot tudi na mestu predmeta – z veznikom *kateri* ne sme biti prisoten, saj so v nasprotnem primeru stavki neslovnični. Vendar smo to trditev preverjali le na tožilniških predmetih, sedaj pa si bomo ogledali še primere s stranskosklonskimi predmeti.

Iz primerov v (139), kjer je veznik *ki* iz (137) zamenjan z vprašalnim zaimkom *kateri*, je razvidno, da zaostali zaimsek v splošnih oziralnih stavkih z neimenovalniškimi in netožilniškimi predmeti ne sme biti prisoten.

- (139) a. *Bojim se psa, katerega si (*ga) pravkar pobožal.*
 b. *Šel je na obisk k sosedu, kateremu sem (*mu) prej ponudila pecivo.*
 c. *Govorila sta o moškem, katerega (*ga) nisi želel pozdraviti.*

Oglejmo si še primer splošnih oziralnih stavkov z vprašalnim zaimkom *kateri*, kjer se v glavnem stavku nahaja roditeljski osebek. Pojasnili smo že, da v splošnih oziralnih stavkih, ki se nahajajo na osebki poziciji, zaostali zaimek ne sme biti prisoten ali pa je stavek neslovničen. Ta pogoj mora biti izpolnjen tudi v (140).

- (140) *Ni se več spomnil sotekmovalca, kateri je bil (*on) najboljši na državnem prvenstvu.*

Kakšna pa je izpeljava splošnih oziralnih stavkov z zaimkom *kateri*? V oziralnih stavkih vprašalni zaimek uvaja odvisni stavek, kar pomeni, da v teh primerih zavzema vlogo veznika. Vendar ne smemo pozabiti, da gre pravzaprav za vprašalno besedo oziroma enega izmed t.i. k-izrazov. V slovenščini morfem *k-* besedam določa vprašalni pomen, torej so k-izrazi vprašalnice – mednje pa spada tudi zaimek *kateri*. V stavkih, kjer se nahajajo vprašalnice, tipično pride do vprašalnega, k-premika; iz tega bi torej lahko sklepali, da so tudi splošni oziralni stavki, kjer odvisni stavek uvaja vprašalni zaimek *kateri*, tvorjeni s premikom, k-premikom (premikom vprašalnega zaimka). To lahko preverimo s pomočjo roditeljske zanikanja.

Kadar je v stavku prisotna nikalna beseda, tožilniški elementi, ki se nahajajo v istem stavku, pridobijo roditeljsko obliko. Nikalnica lahko vpliva le na elemente znotraj posameznega stavka; njen vpliv ne seže preko stavčne meje, kar pomeni, da lahko preverimo tezo, ali v odvisnem stavku res pride do premika vprašalnega zaimka.

V (141a) je predstavljen stavek z dvema tožilniškima elementoma, *Ano* in *katero*. Iz primera (141b) lahko razberemo, da zanikanje glavnega stavka dejansko ne vpliva na tožilniški element v odvisnem stavku, in obratno, v (141c) vidimo, da zanikanje v odvisnem stavku nima vpliva preko stavčne meje, v glavni stavek. Zato je primer (141b) neslovničen, če v odvisnem stavku uporabimo roditeljsko različico vprašalnega zaimka (**katere*), in primer (141c) neslovničen, če bi v glavnem stavku uporabili roditeljski predmet (**Ane*). Obenem je iz primerov (141b,c) razvidno, da se je vprašalni zaimek v globinski zgradbi moral nahajati znotraj odvisnega stavka, znotraj dosega nikalne besede.

- (141) a. *Srečala sem Ano, katero si spoznal na tečaju.*
b. *Nisem srečala Ane, katero/*katere si spoznal na tečaju.*
c. *Srečala sem Ano/*Ane, katere nisi spoznal na tečaju.*

Dejansko se izkaže, da so odvisni stavki splošnih oziralnih stavkov, ki jih uvaja vprašalni zaimek *kateri*, skladijsko bolj podobni prostim oziralnim stavkom – oboji so namreč izpeljani s pomočjo premikov – kakor splošnim oziralnim stavkom, ki jih uvaja veznik *ki*.

3.2.4 Poseben tip splošnih oziralnih stavkov

Poseben tip oziralnih stavkov, v katerih je sicer uporabljen veznik *kar*, ki tipično uvaja proste oziralne stavke, je prikazan v (142).

- (142) *To je zagotovo najboljša pustolovščina, kar smo jih kdaj doživeli skupaj.*

Takšen tip stavkov Chidambaram (2007) definira kot stavke, kjer je v odvisnem stavku prisotnost zaostalega zaimka obvezna, vendar pa se slednji z odnosnico ne ujema.⁴² V (142a) je namreč *najboljša pustolovščina* v imenovalniku ednine, medtem ko je zaostali zaimek, *jih*, v tožilniku množine. V nekaterih stavkih tega tipa lahko namesto veznika *kar* uporabimo tudi veznik *ki*, v (143a), vendar – kot vidimo v (143b) – to ni mogoče v vseh primerih oziroma vsi primeri tega tipa z veznikom *ki* niso sprejemljivi, medtem ko je stavek iz (143b) z uporabljenim veznikom *kar* namesto *ki* povsem sprejemljiv, v (143c).

- (143) a. *To je zagotovo najboljša pustolovščina, ki smo jih kdaj doživeli skupaj.*
b. **To je najlepša roža, ki jih poznam.*
c. *To je najlepša roža, kar jih poznam.*

Odvisni stavek v (143b) sicer uvaja drug veznik, vendar ostanejo zahteve, povezane z zaimkom, enake.

Marušič (2009) meni, da lahko tudi desne polstavčne prilastke uvrščamo med oziralne stavke; polstavčni prilastki naj bi namreč bili okrajšani oziralni stavki. V (144a) je prikazan

⁴² Ta pojav opiše kot »neskladje med številom v naslonskem zaimku in številom v odnosnici« (Chidambaram, 2007, str. 287).

prosti oziralni stavek, v (144b) pa je v odebeljenem tisku prikazan primer desnega polstavčnega prilastka.⁴³

- (144) a. *Plezalna stena, ki je prepredena z najrazličnejšimi izzivi.*
b. *Plezalna stena, **prepredena z najrazličnejšimi izzivi.***

Marušič (2009) svojo trditev utemeljuje s tem, da je besedni vrstni red v desnem prilastku in znotraj pridevniške zveze, ki se nahaja v oziralnem stavku, enak, obenem pa naj bi se določene besedne zveze (ko desne prilastke in oziralne stavke primerja z levimi prilastki) lahko pojavljale »samo v poziciji desnega prilastka, znotraj oziralnega stavka in v običajni predikativni poziciji, ne pa znotraj levega prilastka« (str. 82).

⁴³ Marušič (2009) sicer omenja še razliko med besednim vrstnim redom v pridevniških oziralnih stavkih v funkciji dopolnila; v (i) gre za levi, v (ii) pa za desni prilastek.

(i) *kolikor si lahko misliš visok fant* (Marušič, 2009, str. 81)

(ii) *fant, visok, kolikor si lahko misliš* (Marušič, 2009, str. 81)

4 PRIMERJAVA PROSTIH OZIRALNIH STAVKOV S SPLOŠNIMI OZIRALNIMI STAVKI IN VPRAŠANJI

Van Riemsdijk (2006) proste oziralne stavke primerja z vprašanji, v (145), saj meni, da se že na prvi pogled zdijo precej podobni. Izkaže se, da se vprašanja in prosti oziralni stavki razlikujejo pri podkategorizaciji – razlika je torej v zahtevah, ki jih imata glagola iz glavnega stavka. Glagol *return* 'vrniti' v tem primeru potrebuje ob sebi samostalniško zvezo oziroma se na tem mestu ne bi moglo nahajati vprašanje, medtem ko glagolska zveza *could you tell me* 'mi lahko poveš' ob sebi lahko ima vprašanje.

- (145) a. *You should return what you have finished reading to*
 ti bi vrniti kaj/kar ti pom. končal brati v
the library.
 d.čl. knjižnica
 'Kar si prebral, bi moral vrniti v knjižnico.' (Van Riemsdijk, 2006, str. 341)
- b. *Could you tell me what you have finished reading?*
 lahko ti povedati mi kaj/kar ti si končal branje
 'Mi lahko poveš, kaj si prebral?' (Van Riemsdijk, 2006, str. 341)

Razlika med glagolskimi zahtevami je še razvidnejša, če prosti oziralni stavek v (145a) nadomestimo z vprašanjem, vprašanje iz (145b) pa s samostalniško zvezo, kar je prikazano v (146). To še dodatno potrjuje, da se vprašanja in prosti oziralni stavki dejansko razlikujejo.⁴⁴

- (146) a. *Vid ne zna* [CP [čiji sat] **mu je** *Hana pokazala*].
 Vid ne ve čigava ura mu je Hana pokazala
 'Vid ne ve, čigavo uro mu je Hana pokazala.' (Gračanin-Yukse, 2008, str. 291)
- b. *Vid ne zna* [CP [čiji **mu je** sat] *Hana pokazala*].
 Vid ne ve čigava mu je ura Hana pokazala
 'Vid ne ve, čigavo uro mu je Hana pokazala.' (Gračanin-Yukse, 2008, str. 291)
- c. *Could you tell me whether you have finished*
 lahko ti povedati mi ali ti pom. končal
your book?
 tvoja knjiga (van Riemsdijk, 2006, str. 341)
 'Mi lahko poveš, ali si prebral svojo knjigo?'

⁴⁴ V slovenščini je razlika med vprašanji in prostimi oziralnimi stavki vidna že pri k-besedi. Medtem ko vprašanja tvorimo z vprašalnici (kot so *kdo, kaj, kje, kako* itd.), v prostih oziralnih stavkih uporabljamo vprašalne zaimke, ki so pravzaprav vprašalnice, katerim je dodan oziralni morfem *-r* (*kdor, kar, kjer, kakor* itd.).

- č. **Could you tell me War and Peace?*
lahko ti povedati mi Vojna in mir
#'Mi lahko poveš *Vojno in mir?*' (Van Riemsdijk, 2006, str. 341)

Van Riemsdijk (2006) opaza tudi, da se ob predlogu *with* 's/z' – na mestu predmeta – ne more nahajati vprašanje, lahko pa se ob njem nahaja NP predmet ali prosti oziralni stavek, kar je prikazano v (147). Slovenske ustreznice se, kot je razvidno iz stavkov v prevodni vrstici, v lastnostih, ki jih raziskuje, dokaj konsistentno ujemajo z angleškimi stavki.

- (147) a. **I am going to swat this fly with whether you*
jaz sem idoč oz.n. udariti ta muha z ali ti
have finished your book.
Pom. končal tvoja knjiga (van Riemsdijk,
'*To muho bom udaril z ali si prebral svojo knjigo.' 2006, str. 341)
- b. *I am going to swat this fly with War and Peace.*
jaz pom. idoč oz.n. udariti ta muha z Vojna in mir
'To muho bom udaril z *Vojno in mirom.*' (Van Riemsdijk, 2006, str. 341)
- c. *I am going to swat this fly with what you have*
jaz pom. idoč oz.n. udariti ta muha s kaj/kar ti pom.
finished reading.
končal brati (van Riemsdijk, 2006,
'To muho bom udaril s tistim, kar si prebral.'⁴⁵ str. 341)

Van Riemsdijk (2006) sklene, da so vprašanja najverjetneje vezniške zveze (CP), medtem ko so prosti oziralni stavki samostalniške zveze – NP ali DP, ki vsebujejo vezniško zvezo.

Vendar pa Van Riemsdijk (2006) opozarja, da je razlikovanje med prostimi oziralnimi stavki in vprašanji nejasno, ko gre za proste oziralne stavke na nepodkategoriziranih pozicijah. V (148) je prikazan primer, kjer se prosti oziralni stavek nahaja na mestu prilepka.

- (148) *Whatever Bill says, it always comes out wrong.*
kar koli Bill reče to vedno pride ven narobe
'Kar koli Bill reče, to vedno narobe izpade.' (Van Riemsdijk, 2006, str. 359)

Ker je v stavku prisoten členek *-ever* 'koli', Van Riemsdijk (2006) meni, da je to prosti oziralni stavek, saj vstavljena vprašanja ne morejo vsebovati členka *-ever*. Vendar v nadaljevanju opozori na možno parafrazo zgornjega stavka, kjer je besedna zveza *no matter*

⁴⁵ Slovenski prevod v (132c) je sprejemljiv, saj je tudi stavek v angleščini popolnoma sprejemljiv; vendar na tej točki za boljše primerjavo slovenskih in angleških podatkov dodajam tudi le pogojno sprejemljiv slovenski prevod, ki dejansko ustreza angleški različici:

'ne glede' postavljena pred vprašalno besedo, v (149a), kar v prostih oziralnih stavkih na mestu argumentov načeloma ni mogoče, v (149b).

- (149) a. *No matter what Bill says, it always comes out wrong.*
 ne važno kaj Bill reče to vedno pride ven narobe
 'Ne glede na to, kaj Bill reče, vedno narobe izpade.'⁴⁶ (Van Riemsdijk, 2006, str. 360)
- b. [?]**This dog attacks no matter who crosses its path.*
 ta pes napade ne važno kdo prečka njegova pot
 '*Ta pes napade, ne glede, kdo mu prečka pot.' (Van Riemsdijk, 2006, str. 360)

Van Riemsdijk (2006) prikaže tudi primere z veznikom *whether* 'ali/če', ki se načeloma nahaja v vprašanjih in se ne more pojavljati v prostih oziralnih stavkih. Kakor je razvidno iz (150), se veznik lahko pojavlja v prostih oziralnih stavkih na mestu prilepka.

- (150) (*No matter*) *whether* *Carl talks or not, he will be*
 ne važno ali/če Carl govori ali ne on bo biti
convicted.
 obsojen (van Riemsdijk, 2006, str. 360)
 'Ali/Če Carl pove svojo zgodbo ali ne, bo obsojen.'

Van Riemsdijk (2006) zato sklepa, da so prosti oziralni stavki bolj podobni vprašanjem kakor splošnim oziralnim stavkom. Svoj sklep utemeljuje tudi s primeri, kjer je v enem prostem oziralnem stavku, ki stoji na mestu prilepka, uporabljenih več vprašalnih zvez hkrati.

V (151a) je prosti oziralni stavek na mestu prilepka, stavek pa je slovničen. V (151b), kjer se prosti oziralni stavek nahaja na poziciji argumenta, je stavek sicer nesprejemljiv, prav tako pa se večkratne vprašalne zveze ne morejo nahajati znotraj splošnega oziralnega stavka – tudi primer (151c) je neslovničen. Iz primera (151č) pa je razvidno, da so pri večkratnem vprašaljenju prosti oziralni stavki na mestu prilepka dejansko podobni vprašanjem, ki tudi dovoljujejo večkratno vprašaljenje. Razvidno je torej, da so večkratna vprašanja mogoča, medtem ko so večkratni oziralni stavki načeloma neslovnični – van Riemsdijk (2006) sklene, da so možne večkratne vprašalne zveze v dopustnih stavkih, kar velja tudi za slovenske ustreznice.

(i) ^{??}*To muho bom udaril, s čimer si prebral.*

⁴⁶ V primeru (133b) sicer obstaja dvom, katero k-besedo uporabiti v prevodu, *kaj* ali *kar*, saj iz angleškega stavka ni jasno, ali gre v tem primeru za vprašalnico (*kaj*) ali vprašalni zaimek (*kar*).

- (151) a. *Whichever CD you buy in whatever store, you*
 kateri koli CD ti kupiš v kar koli trgovina ti
always pay too much.
 vedno plačaš pre- mnogo
 'Kateri koli CD kupiš v kateri koli trgovini, vedno plačaš preveč.'
 (van Riemsdijk, 2006, str. 360)
- b. **This dog attacks whoever crosses whatever street.*
 ta pes napade kdor-koli prečka kar-koli ulica
 '*Ta pes napade, kogar koli prečka katero koli ulico.'
 (van Riemsdijk, 2006, str. 360)
- c. **A person who crosses what street.*
 n.čl. oseba kdo(r) prečka katera ulica
 '*Oseba, kdor prečka katero ulico.'
 (Van Riemsdijk, 2006, str. 360)
- č. *Who crosses what street?*
 kdo prečka katera ulica
 'Kdo prečka katero ulico?' (Van Riemsdijk, 2006, str. 360)

Tezo, da so prosti oziralni stavki bolj podobni vprašanjem kot splošnim oziralnim stavkom, van Riemsdijk (2006) potrdi tudi z izbiro zaimka, v (152): v nemščini se v vprašanih tipično nahajajo zaimki, ki se začnejo s črko *w-*, v splošnih oziralnih stavkih pa so uporabljeni zaimki, ki se začnejo s črko *d-*.

- (152) a. *Peter fragte wen ich vorziehe.*
 Peter je-vprašal koga jaz imam-rajši
 'Peter je vprašal, koga imam rajši.'
 (Van Riemsdijk, 2006, str. 360)
- b. *Peter hasst den Mann, den ich vorziehe.*
 Peter sovraži d.čl. človek kogar jaz imam-rajši
 'Peter sovraži človeka, ki ga imam rajši.'
 (Van Riemsdijk, 2006, str. 360)
- c. *Peter hasst wen ich vorziehe.*
 Peter sovraži koga jaz imam rajši
 'Peter sovraži, kogar imam rajši.'
 (Van Riemsdijk, 2006, str. 360)

Iz primera (152c) je razvidno, da so prosti oziralni stavki bolj podobni vprašanjem, saj je v njih uporabljen isti tip zaimka, kot v vprašanih.⁴⁷

Van Riemsdijk (2006) na podlagi prej omenjenih indicev meni, da zgradba prostih oziralnih stavkov predstavlja vmesni položaj med zgradbno vprašanj in splošnih oziralnih stavkov, kar dodatno potrjujeta zgradba vprašalnih zvez v oziralnih stavkih in razlikovanje med določnimi (*finite*) in nedoločnimi (*infinitival*) stavki. Ugotavlja namreč, da je zgradba

⁴⁷ Van Riemsdijk (2006) meni, da gre v nemščini sicer bolj za vprašanje med morfološko izbiro pri zaimkih.

vprašalne zveze v prostih oziralnih stavkih⁴⁸ bolj omejena, kakor v splošnih oziralnih stavkih. Kakor je razvidno iz (153), lahko proste oziralne stavke uvajajo le enostavne oziroma nesestavljene w-besede.

- (153) *Ich esse was/*welche Speisen Maria mir serviert.*
jaz jem kar/katera koli hrana Maria meni servira
'Jem, kar koli mi Maria servira.' (Van Riemsdijk, 2006, str. 382)

4.1 Primerjava v hrvaščini

V nadaljevanju sledi primerjava hrvaških prostih oziralnih stavkov s splošnimi oziralnimi stavki in vprašanji, pri čemer sledim Gračanin-Yukse (2008), ki se osredotoča na rekonstrukcijo jedra in navezovanje.

4.1.1 Rekonstrukcija jedra v hrvaških splošnih oziralnih stavkih

Gračanin-Yukse (2008) skuša prikazati, da se v splošnih oziralnih stavkih jedrna samostalniška zveza ne rekonstruira v odvisni stavek. To naj bi posledično dokazovalo tudi, da je zgradba prostih oziralnih stavkov in splošnih oziralnih stavkov (oziralnih stavkov z jedrom) v hrvaščini različna. Zato Gračanin-Yukse (2008) najprej raziskuje navezovanje v splošnih oziralnih stavkih in ugotavlja, da mora biti anaforični izraz v primerih kot (154), ko je del jedrne samostalniške zveze, navezan na osebek glavnega stavka, saj je glavni stavek njegova lokalna domena. Če je koindeksiran z osebkom odvisnega stavka, je celotna poved neslovnična.

- (154) *Vid_i će nagraditi ono svoje_{i/*j} dijete koje Dan_j preporučī.*
Vid bo nagraditi tisti svoj otrok kateri Dan priporoči
'Vid bo nagradil tistega svojega otroka, katerega Dan priporoči.' (Gračanin-Yukse, 2008, str. 283)

Ker navezovanje med anaforičnim izrazom v glavnem stavku in osebkom odvisnega stavka v (154) krši načelo A navezovalne teorije, je v primeru koindeksacije med izrazom *svoj* in

⁴⁸ Van Riemsdijk (2006) sicer omenjene pojave opaža na primerih iz danščine in nemščine. Dodatno raziskuje tudi angleške oziralne stavke in ugotavlja, da je med prostimi in splošnimi oziralnimi stavki razlika glede izražanja ne-/določnosti – trdi namreč, da so lahko nedoločni le splošni oziralni stavki, medtem ko prosti oziralni stavki ne morejo biti.

osebkom *Dan* celotna poved neslovnična. Gračanin-Yuksek (2008) zato meni, da neslovničnost dokazuje, da se jedro splošnega oziralnega stavka, *ono svoje dijete* 'tistega svojega otroka', ne more rekonstruirati v odvisni stavek.

V primerih kot (155) svojilni zaimek *njegovo* 'njegov', ki je del jedrne samostalniške zveze v glavnem stavku, ne sme biti navezan na osebek v glavnem stavku (*Vid*), saj je takšen stavek neslovničen. Gračanin-Yuksek (2008) trdi, da neslovničnost tudi v tem primeru dokazuje, da ni mogoča rekonstrukcija jedrne samostalniške zveze (*ono njegovo dijete* 'tistega njegovega otroka') v odvisni stavek. Svojilni zaimek pa je lahko navezan na osebek v odvisnem stavku (*Dan*).

- (155) *Vid_i će nagraditi ono njegovo_{j/k/*i} dijete koje Dan_j preporuči.*
Vid bo nagraditi tisti njegov otrok kateri Dan priporoči
 'Vid bo nagradil tistega njegovega otroka, katerega Dan priporoči.'
 (Gračanin-Yuksek, 2008, str. 284)

Gračanin-Yuksek (2008) nato prikaže, da v primerih, (156), ko se zaimek (*on* ,on') iz odvisnega stavka navezuje na referencialni izraz v jedrni samostalniški zvezi (*Danovu* ,Danovega'), načelo C navezovalne teorije ni kršeno in stavki so slovnični.

- (156) *Vid_i će nagraditi [NP onu Danovu_j djecu [CP koju on_j priporuči.]]*
Vid bo nagraditi tisti Danovi otroci kateri Dan
preporuči.]]
 priporoči
 'Vid bo nagradil tiste Danove otroke, katere on priporoči.' (Gračanin-Yuksek, 2008, str. 284)

Gračanin-Yuksek (2008) trdi, da jedro oziralnega stavka, *onu Danovu djecu* 'tistega Danovega otroka', ni rekonstruirano na mesto, kjer bi ga lahko zaimek sestavniško poveljeval, zato stavek ostaja slovničen.

V hrvaščini pa je mogoča rekonstrukcija vprašalnega zaimka v sestavljenih zvezah; v primeru (157) načelo C navezovalne teorije ni kršeno in stavek je slovničen (Gračanin-Yuksek, 2008).

- (157) *Vid će nagraditi* [NP *onu djecu* [CP *čije priče o Danu*
Vid bo nagraditi tisti otroci katere zgodbe o Danu
on_{i/*j} preporuči.]]
 on priporoči
 'Vid bo nagradil tiste otroke, katerih zgodbe o Danu_j on_{i/*j} priporoči.'
 (Gračanin-Yuksek, 2008, str. 285)

Gračanin-Yuksek (2008) omeni, da idiomatično branje stalnih besednih zvez v splošnih oziralnih stavkih – oziralnih stavkih z jedrom, kot v (158) – ni mogoče, kar naj bi nakazovalo na dejstvo, da samostalniško jedro iz glavnega stavka in glagol iz odvisnega ne tvorita skupnega sestavnika. To pomeni, da do premika v tem primeru ni prišlo.

- (158) *Vida će se dojmiti bostan kakav Dan obere.*
Vid bo se presenetiti melonakakšna Dan obere
 'Vida bo presenetilo, kakšne melone bo Dan pobral.' (Gračanin-Yuksek,
 #'Vida bo presenetila kazen, kakršno bo Dan prejel.' 2008, str. 286)

Na podlagi zgornjih primerov se zdi, da je v skladenjski zgradbi hrvaških prostih oziralnih stavkov in splošnih oziralnih stavkov dejansko razlika. Gračanin-Yuksek (2008) zato zaključí, da je v slednjih jedro na mesto, razvidno iz površinske zgradbe, najbrž zunanje pripojeno.

4.1.1.1 Naslonke v hrvaških splošnih oziralnih stavkih

Kot je že bilo omenjeno v 2.3.1.1.2, se naslonke v hrvaščini običajno pojavljajo na drugem mestu v minimalni časovni zvezi in to velja tudi za splošne oziralne stavke.

Gračanin-Yuksek (2008) ugotavlja, da v odvisnem stavku (hkrati je ta tudi minimalna časovna zveza) naslonke sledijo oziralnemu vezniku, ki se nahaja na mestu določila, v (159a). Naslonke ne morejo slediti jedru oziralnega stavka, saj je v tem primeru stavek neslovničen, (159b). Hkrati oziralni veznik predstavlja zgornjo mejo odvisnega stavka, to pomeni, da se jedro splošnih oziralnih stavkov nahaja v glavnem stavku, kar jih razlikuje od vprašalnih zaimkov prostih oziralnih stavkov.

- (159) a. *Vid kupuje* [NP *Sonyjev sat* [CP *koji mu je Dan*
Vid kupi Sonyjeva ura katera mu je Dan
preporučio.]]
 priporočil (Gračanin-Yuksek,
 'Vid kupi Sonyjevo uro, katero mu je priporočil Dan.' 2008, str. 291)

- b. **Vid kupuje* [_{NP}*Sonyjev sat mu je* [_{CP}*koji Dan*
Vid kupi Sonyjeva ura mu je katera Dan
preporučio.]]
 priporočil (Gračanin-Yukseš, 2008, str. 291)
 'Vid kupi Sonyjevo uro, katero mu je priporočil Dan.'

Jedro splošnih oziralnih stavkov se torej nahaja izven odvisnega (oziralnega) stavka, medtem ko je vprašalni zaimék znotraj odvisnega stavka prostih oziralnih stavkov.

4.1.2 Rekonstrukcija jedra v hrvaških vprašanjih

Podobno kot pri splošnih oziralnih stavkih skuša Gračanin-Yukseš (2008) tudi pri vstavljenih (odvisnih) vprašanjih ugotoviti, ali je rekonstrukcija jedra mogoča. V ta namen znova uporabi navezovalne teste.

V primeru (160), ko je anaforični izraz del vprašalne zveze, je lahko navezan le na osebek v oziralnem odvisnem stavku (*Dan*), nikakor pa ne more biti navezan na osebek glavnega (*Ivan*) ali vprašalnega stavka (*Vid*). Pri koindeksaciji (če seveda želimo, da je celoten stavek slovničen) je torej potrebno upoštevati, kakšna razmerja veljajo v globinski zgradbi – to pa pomeni, da je rekonstrukcija obvezna.

- (160) *Ivan_k ne zna koje je svoje_{j/*i/*k} slike Vid_i mislio da je*
Ivan ne ve katere je svoje slike Vid mislil da je
Dan_j poslao na natječaj.
Dan poslao na natečaj
 'Ivan_k ne ve, za katere njegove_j slike je Vid_i mislil, da jih je Dan_j poslao na natečaj.'
 (Gračanin-Yukseš, 2008, 286)

Podobna situacija je v primerih, kjer vprašalna zveza, ki vsebuje ime, koindeksirano z zaimkom nižje v zgradbi, zavzema mesto na začetku vprašanja. Rekonstrukcija vprašalne zveze je tudi v tej situaciji obvezna – v nasprotnem primeru je stavek neslovničen (Gračanin-Yukseš, 2008), v (161):

- (161) **Koje je Danove_i slike on_i poslao na natječaj?*
 katere je Danove slike on poslao na natečaj
 '*Katere Danove_i slike je on_i poslao na natečaj?' (Gračanin-Yukseš, 2008, str. 287)

Gračanin-Yukseš (2008) tako prikaže, da se mora v hrvaščini vprašalni zaimék oziroma vprašalna zveza rekonstruirati, kar odvisna vprašanja skladijsko bolj približuje

prostim oziralnim stavkom kakor oziralnim stavkom brez jedra. Zato zaključim, da se vprašalni zaimek na mesto v površinski zgradbi dvigne iz oziralnega stavka.

4.1.2.1 Naslonke v hrvaških vprašanjih

V vstavljenih vprašanjih v hrvaščini je za pozicioniranje naslonk več možnosti: lahko se nahajajo za celotno zvezo z vprašalnim zaimkom ali pa sledijo prvi prozodični besedi (Gračanin-Yukseš, 2008). Prva možnost je prikazana v (162a), druga v (162b).

- (162) a. *Vid ne zna* [CP [čiji sat] **mu je** *Hana pokazala*].
 Vid ne ve čigava ura mu je Hana pokazala
 'Vid ne ve, čigavo uro mu je Hana pokazala.' (Gračanin-Yukseš, 2008, str. 291)
- b. *Vid ne zna* [CP [čiji **mu je** sat] *Hana pokazala*].
 Vid ne ve čigava mu je ura Hana pokazala
 'Vid ne ve, čigavo uro mu je Hana pokazala.' (Gračanin-Yukseš, 2008, str. 291)

V primeru (163), ko se vprašalne zveze ne upošteva in naslonke sledijo prvi prozodični besedi za vprašalno zvezo, je rezultat neslovnična poved.

- (163) **Vid ne zna* [CP [čiji sat] *Hana mu je pokazala*].
 Vid ne ve čigava ura Hana mu je pokazala
 'Vid ne ve, čigavo uro mu je Hana pokazala.' (Gračanin-Yukseš, 2008, str. 291)

Naslonke v hrvaških vprašanjih se torej obnašajo podobno, kakor v hrvaških splošnih oziralnih stavkih.

4.1.3 Hrvaške naslonke v glavnem stavku na mestu osebka

Naslonke, ki tematsko pripadajo glavnemu stavku prostih oziralnih stavkov, se lahko nahajajo v mejah glavnega stavka, (164). Odvisni stavek je obenem tudi osebek celotne povedi.

- (164) [FR *Tko god laže*] *nanio mu je uvredu*.
 kdo koli laže prinesel mu je užaljenost
 Nameravan pomen: 'Kdor koli laže, ga je užalil.' (Gračanin-Yukseš, 2008, str. 292)

Naslonke iz glavnega stavka se ne smejo pojavljati znotraj odvisnega stavka, v (165).

- (165) *_[FR] *Tko god mu_i je_j laže*] *nanio t_i t_j uvredu.*
 kdo koli mu je laže prinesel užaljenost
 Nameravan pomen: 'Kdor koli laže, ga je užalil.' (Gračanin-Yuksek, 2008, str. 292)

Tudi pri stavkih z vstavljenimi vprašanji velja, da se naslonke, ki tematsko pripadajo glavnemu stavku, ne smejo pojavljati znotraj odvisnega vprašalnega stavka, če je ta na mestu osebka celotne povedi, (166).

- (166) *_[CP] *Gdje mu je Dan živi*] *nepoznato t_i t_j.*
 Kje mu je Dan živi neznano
 Nameravan pomen: 'Ni mu znano, kje živi Dan.' (Gračanin-Yuksek, 2008, str. 293)

Čprav je vezniška zveza osebka glavnega stavka – to pa je domena, znotraj katere so premiki naslonk dovoljeni – je poved slovnična le, če naslonke ostanejo v glavnem stavku, (167).

- (167) _[CP] *Gdje Dan živi*] *nepoznato mu je.*
 Kje Dan živi neznano mu je
 'Ni mu znano, kje živi Dan.' (Gračanin-Yuksek, 2008, str. 292)

Gračanin-Yuksek (2008) z zgornjimi primeri dokazuje, da se lahko naslonke nahajajo le v minimalnih časovnih zvezah, h katerim tudi tematsko spadajo. Meni tudi, da imajo prosti oziralni stavki na mestu osebka in vezniške zveze enako lastnost, in sicer, da so njihove meje neprepustne za naslonke, ki pripadajo glavnemu stavku. Na podlagi tega sklepa, da imajo prosti oziralni stavki in vezniške zveze enako skladenjsko zgradbo, vprašalni zaimsek pa se v prostih oziralnih stavkih nahaja znotraj odvisnega stavka, na mestu določila.

4.1.3.1 Naslonke v glavnem stavku – splošni oziralni stavki

V splošnih oziralnih stavkih lahko naslonke iz glavnega stavka sledijo prvi prozodični besedi, ne glede na njene lastnosti.

- (168) a. _{[NP Čovjek} _[CP koji laže]] *nanio mu je uvredu.*
 človek kateri laže prinesel mu je užaljenost
 'Človek, kateri laže, ga je užalil.' (Gračanin-Yuksek, 2008, str. 293)
- b. _{[NP Čovjek} *mu_i je_j* _[CP koji laže]] *nanio t_i t_j*
 človek mu je kateri laže prinesel
uvredu.
 užaljenost
 'Človek, kateri laže, ga je užalil.' (Gračanin-Yuksek, 2008, str. 293)

- c. [DP *Ovaj* ***mu_i*** ***je_j*** *čovjek* [CP *koji* *laže*]] *nanio* ***t_i***
 ta mu je človek kateri laže prinesel
t_j *uvredu.*
 užaljenost
 'Ta človek, kateri laže, ga je užalil.' (Gračanin-Yuksek, 2008, str. 293)
- č. [DP *Visok* ***mu_i*** ***je_j*** *čovjek* [CP *koji* *laže*]] *nanio* ***t_i***
 visok mu je človek kateri laže prinesel
t_j *uvredu.*
 užaljenost
 'Visoki človek, kateri laže, ga je užalil.' (Gračanin-Yuksek, 2008, str. 293)

Gračanin-Yuksek (2008) zaključí, da se naslonke iz glavnega stavka lahko pojavljajo tudi v jedrni samostalniški zvezi, ki stoji na mestu osebká. Meni tudi, da to dejstvo dokazuje, da se jedro v splošnih oziralnih stavkih nahaja izven oziralne vezniške zveze.

4.2 Primerjava prostih oziralnih stavkov s splošnimi oziralnimi stavki in vprašanji v slovenščini

V nadaljevanju sledi primerjava slovenskih prostih oziralnih stavkov s splošnimi oziralnimi stavki in vprašanji s poudarkom na rekonstrukciji jedra in navezovalnih lastnostih, ki jih izkazujejo. Lastnosti slovenskih oziralnih stavkov in vprašanj primerjam tudi z lastnostmi, ki so v poglavju 4.1 prikazane na hrvaških primerih.

4.2.1 Rekonstrukcija jedra v slovenskih splošnih oziralnih stavkih

V tem poglavju se po postopku iz Gračanin-Yuksek (2008), prikazanem v poglavju 4.1.2, osredotočam na prikaz rekonstrukcije slovenskih splošnih oziralnih stavkov z navezovalnimi testi.

Kadar se anaforični izraz nahaja znotraj jedrne samostalniške zveze (torej v glavnem stavku), mora biti navezan na osebek v glavnem stavku, (169a). Če se navezuje na osebek v odvisnem stavku, je celotna poved neslovnična, kar je prikazano v (169b), saj je pri navezovanju v tem primeru med anaforičnim izrazom iz glavnega stavka (*svoje*) in osebkom iz odvisnega stavka (*Aleks*) kršeno načelo A navezovalne teorije, kar je vzrok za neslovničnost. To nadalje pomeni, da se jedro (v tem primeru *tiste svoje slike*) v splošnih oziralnih stavkih v slovenščini ne more rekonstruirati.

- (169) a. *Ana_i bo v galeriji razstavila tiste svoje_j slike, ki jih/katere hoče Aleks_j odkupiti.*
 b. **Ana_i bo v galeriji razstavila tiste svoje_j slike, ki jih/katere hoče Aleks_j odkupiti.*

Kaj pa v primerih, ko je del jedrne samostalniške zveze svojilni zaimsek? Iz primerov v (169) je razvidno, da zaimsek ne sme biti navezan na osebek v glavnem stavku (kršenje načela B navezovalne teorije – posledično je poved neslovnična), lahko pa je navezan na osebek odvisnega stavka. Kakor v (169) se tudi v (170) izkaže, da jedra ni mogoče rekonstruirati.

- (170) a. *Ana_i hoče v galeriji razstaviti tiste njene_j slike, ki jih/katere Ivana_j prodaja.*
 b. **Ana_i hoče v galeriji razstaviti tiste njene_j slike, ki jih/katere Ivana_j prodaja.*

Ker sledimo Gračanin-Yukse (2008), pogledimo še, kako se obnašajo primeri kot (170), ko je v jedru referencialni izraz, v odvisnem stavku zaimsek. Če se zaimsek navezuje na referencialni izraz, so stavki slovnični; v teh primerih ni kršeno nobeno načelo referencialne teorije; niti načelo B, ne načelo C, ki sta za ta primer relevantni. Ker je stavek v (171a) slovničen, lahko sklepamo, da se jedro splošnega oziralnega stavka ne rekonstruira na mesto, na katerem bi ga zaimsek lahko sestavniško poveljeval.

- (171) a. *Ana_i hoče v galeriji razstaviti tiste Ivanine_j slike, ki jih/katere ona_j prodaja.*
 b. *Ana_i hoče v galeriji razstaviti tiste Ivanine_j slike, ki jih/katere ona_i prodaja.*

V (172) se izkaže, da lahko tudi v sestavljenih zvezah v slovenščini rekonstruiramo vprašalni zaimsek. Stavek (172a) je slovničen, saj načela navezovalne teorije niso kršena.

- (172) a. *Šef bo prisluhnil tistim delavcem, katerih pripombe čez Aleksa_i je on_j najprej posredoval odboru.*
 b. **Šef bo prisluhnil tistim delavcem, katerih pripombe čez Aleksa_i je on_i najprej posredoval odboru.*

Gračanin-Yukse (2008) omeni, da idiomatično branje stalnih besednih zvez v splošnih oziralnih stavkih ni mogoče, kar pomeni, da do premika v takšnih stavkih ni prišlo. Pogledjmo si sedaj še slovenske primere, kjer se stalna besedna zveza nahaja v jedru splošnega oziralnega stavka, v (173).

- (173) *Ano bodo zelo razjezile rožice, kakršne ji namerava Aleks spet saditi.*
'Ano bodo zelo razjezile laži, kakršne ji namerava Aleks spet govoriti.'

V tem primeru je idiomatična interpretacija stalne besedne zveze mogoča, kar pomeni, da je v tem tipu stavkov mogoč tudi premik.

4.2.1.1 Naslonke v slovenskih splošnih oziralnih stavkih

Naslonke se v slovenščini tipično nahajajo na drugem mestu v stavku, kar velja tudi za splošne oziralne stavke. Naslonke, ki so del odvisnega stavka, se vedno nahajajo za veznikom (*ki, kateri, kateri koli*), (174).

- (174) a. *Ana hoče imeti tisto veliko sliko, katero **ji je** Aleks izmaknil.*
b. *Ana hoče imeti tisto veliko sliko, ki **jo je** Aleks ustvaril zanjo.*

Naslonke iz odvisnega stavka se ne morejo nahajati direktno za jedrom oziralnega stavka, kar je prikazano v primerih (175).

- (175) a. **Ana hoče imeti tisto veliko sliko **ji, je**, katero **t_i t_j** Aleks izmaknil.*
b. **Ana hoče imeti tisto veliko sliko **ji, je**, ki **t_i t_j** Aleks ustvaril zanjo.*

Neslovničnost (175) torej potrjuje, da prvo mesto v odvisnem oziralnem stavku zavzema veznik in se lahko naslonke nahajajo le takoj za njim.

4.2.2 Rekonstrukcija v slovenskih vprašanjih

Z navezovalnimi testi bomo tudi v vstavljenih stavkih preverili, če je rekonstrukcija mogoča, kar bi pomenilo, da so skladske lastnosti vstavljenih vprašanj bolj podobne prostim oziralnim stavkom; če rekonstrukcija ni mogoča, pa bi to pomenilo, da se vstavljena vprašanja skladske bolj približujejo splošnim oziralnim stavkom.

Poglejmo najprej primere, kjer je del oziralne zveze tudi anaforični izraz, (176). Celotna poved je slovnična le, ko je izraz (*svoje*) navezan na osebek v glavnem stavku (*Ivana*), kar obenem pomeni, da so globinska razmerja drugačna od tistih, ki so razvidna iz površinske zgradbe. Zveza se mora namreč rekonstruirati, saj bi drugače v situaciji v (176a) anaforični izraz sestavniško poveljeval referencialni izraz. In ker referencialni izrazi ne smejo biti navezani – v površinski zgradbi (176a) izgleda, kakor da ga *svoj* navezuje, to pomeni, da je rekonstrukcija ne samo mogoča, temveč tudi obvezna.

- (176) a. *Ana_i ni vedela, za katere svoje_j slike je Ivana_j želela, da jim Hana_k nameni posebno mesto na razstavi v galeriji.*
 b. **Ana_i ne ve, za katere svoje_i slike je Ivana_j želela, da jim Hana_k nameni posebno mesto na razstavi v galeriji.*
 c. **Ana_i ne ve, za katere svoje_k slike je Ivana_j želela, da jim Hana_k nameni posebno mesto na razstavi v galeriji.*

Rekonstrukcija je obvezna tudi v primerih, ko je referencialni izraz v vprašalni zvezi koindeksiran z zaimkom, celotna zveza pa se nahaja na začetku stavka, v (177).

- (177) a. *Katero Anino_i zeleno žametno obleko hoče ona_j obleči?*
 b. **Katero Anino_i zeleno žametno obleko hoče ona_j obleči?*

V primeru (177) slovničnost stavka pogojuje rekonstrukcija.

4.2.2.1 Naslonke v slovenskih vprašanjih

V tem poglavju sledi pregled pojavljanja naslonk v vstavljenih vprašanjih v slovenščini. Njihovo pozicioniranje bom primerjala s stavo naslonk v vstavljenih vprašanjih v hrvaščini, v poglavju 4.1.2.1. Kakor je bilo omenjeno v 2.3.1.2.3, se naslonke v slovenščini tipično nahajajo na drugem mestu v stavku, zato lahko pričakujemo, da se bodo tudi v vprašanjih pojavljale za prvim sestavnikom v odvisnem stavku – za vprašalnico oziroma vprašalno zvezo.

V vprašalnih stavkih s preprostimi, nesestavljenimi vprašalnimi zvezami se naslonke res nahajajo takoj za vprašalnico, (178a). Kakor je prikazano v (178b) in (178c), se naslonke ne morejo nahajati pred vprašalnico in prav tako se med vprašalnico ter naslonko ne more vriniti noben drug stavčni člen.

- (178) a. *Ana ni razumela, kje se ji je zalomilo.*
 b. **Ana ni razumela se_i ji_j je_k, kje t_i t_j t_k zalomilo.*
 c. **^{/?} Ana ni razumela, kje zalomilo se ji je.*

Kadar je na mestu veznika sestavljena vprašalna zveza, kakor v (179), se naslonke lahko nahajajo zgolj za celotnim sestavnikom, *katere knjige*. V nasprotnem primeru so stavki neslovnični.

- (179) a. *Ana se ni več spomnila*, [CP [katere knjige] **ji je** Ivana posodila že pred časom].
 b. **Ana se ni več spomnila*, [CP [katere **ji je** knjige] Ivana posodila že pred časom].
 c. **Ana se ni več spomnila*, [CP [katere knjige] Ivana **ji je** posodila že pred časom].

Vstavljena vprašanja se v slovenščini in hrvaščini glede na pozicioniranje naslonk precej razlikujejo. V hrvaščini je namreč na voljo več možnosti – naslonke lahko sledijo prvi prozodični besedi, sestavljeni vprašalni zvezi, med vprašalno zvezo in naslonke pa se lahko vrine tudi osebek. V slovenščini so naslonke vedno omejene na drugo pozicijo – nahajajo se za vprašalnico, ki je hkrati tudi prva prozodična beseda v stavku, ali pa sledijo celotni vprašalni zvezi (ki predstavlja prvi sestavnik v stavku, kar pomeni, da so zato naslonke še vedno na drugem mestu v stavku).

4.2.3 Slovenske naslonke v glavnem stavku – mesto osebk

V nadaljevanju sledi pregled pozicioniranja naslonk v glavnem stavku v primerih, ko se prosti oziralni stavki, prosti oziralni stavki in vprašanja nahajajo na mestu osebk.

4.2.3.1 Prosti oziralni stavki – mesto osebk

V primerih, ko odvisni stavek zavzema mesto osebk, se morajo naslonke nahajati takoj za odvisnim stavkom, (180a). Če ta zahteva ni izpolnjena, so stavki neslovnični, (180b), kar pomeni, da se med odvisni stavek in naslonke ne more vrniti noben drug stavčni člen. To pa je slovenskim in hrvaškim naslonkam v glavnem stavku skupno.

- (180) a. [FR *Kdor koli je Ani ukradel verižico*], **naj ji jo** takoj vrne.
 b. *_{[FR} *Kdor koli je Ani ukradel verižico*], takoj **naj ji jo** vrne.
 c. *_{[FR} *Kdor koli **naj_iji_jjo_k** je Ani ukradel verižico*], **t_i t_j t_k** takoj vrne.

Kakor je prikazano v primeru (180c), za slovenske naslonke v glavnem stavku – prav tako kakor za hrvaške – velja, da naslonke ne morejo prehajati v odvisni stavek.

4.2.3.2 Splošni oziralni stavki – mesto osebka

Kadar gledamo pozicioniranje slovenskih naslonk v glavnem stavku splošnih oziralnih stavkov, opazimo, da se lahko naslonke nahajajo le na drugem mestu – sledijo odvisnemu stavku na mestu osebka, (181).

- (181) a. [NP Aleks, [ki je prejšnji mesec prišel s potovanja]], **jih je** prijetno presenetil z vabilom na piknik.
b. [DP Ta Aleks, [ki je prejšnji mesec prišel s potovanja]], **jih je** prijetno presenetil z vabilom na piknik.
c. [DP Sosedov Aleks, [ki je prejšnji mesec prišel s potovanja]], **jih je** prijetno presenetil z vabilom na piknik.

V primerih, (182), ko se naslonke iz glavnega stavka pojavljajo znotraj odvisnega stavka, so celotne povedi neslovnične.

- (182) a. *[NP Aleks **jih_i je_j**, [ki je prejšnji mesec prišel s potovanja]], **t_i t_j** prijetno presenetil z vabilom na piknik.
b. *[DP Ta Aleks **jih_i je_j**, [ki je prejšnji mesec prišel s potovanja]], **t_i t_j** prijetno presenetil z vabilom na piknik.
c. *[DP Sosedov Aleks **jih_i je_j**, [ki je prejšnji mesec prišel s potovanja]], **t_i t_j** prijetno presenetil z vabilom na piknik.

Naslonke, ki tematsko spadajo h glavnemu stavku, se ne morejo nahajati v odvisnem stavku, temveč le v mejah glavnega stavka. Ko je odvisni stavek na mestu osebka, to pomeni, da se naslonke nahajajo takoj za odvisnikom.

4.2.3.3 Vprašalni stavki – mesto osebka

Kadar se na mestu osebka nahajajo odvisni vprašalni stavki, se naslonke, ki tematsko pripadajo glavnemu stavku, lahko nahajajo le znotraj glavnega stavka, (183a). V nasprotnem primeru, ko se naslonka, ki tematsko spada v glavni stavek, nahaja v odvisnem stavku, je celotna poved neslovnična, (183b).

- (183) a. [CP Zakaj so projekt začasno zaustavili], **ji** še vedno ni jasno.
b. *[CP Zakaj **ji_i** so projekt začasno zaustavili], **t_i** še vedno ni jasno.⁴⁹

⁴⁹ Če stavek iz (183b) primerjamo z (i) spodaj, se na prvi pogled zdi, da je le vrstni red osebnega zaimka *ji* in pomožnika *so* drugačen, medsebojno zamenjan. Vendar primera iz (183b) ne smemo zamešati s primerom v (i) –

Prav tako velja, da morajo naslonke biti na drugem mestu – torej morajo slediti prvemu sestavniku znotraj stavka, ki mu pripadajo.

(184) a. *_{[CP} *Zakaj so projekt začasno zaustavili*], še vedno ni jasno *ji*.

V vprašalnih stavkih v slovenščini se naslonke, ki tematsko pripadajo glavnemu stavku, lahko nahajajo le znotraj glavnega stavka, na drugem mestu.

4.3 Primerjalni sklep

Na podlagi vseh prikazanih lastnosti lahko sklenemo, da so prosti oziralni stavki bolj podobni vprašanjem, kakor splošnim oziralnim stavkom – vendar je to le površna ocena. Kakor smo prikazali v 3.2.3.2, se splošni oziralni stavki, ki jih uvaja veznik *ki*, precej razlikujejo od splošnih oziralnih stavkov, ki jih uvaja veznik *kateri*. Skladnja slednjih je v določenih točkah bolj podobna skladnji prostih oziralnih stavkov, zato moramo zgornji sklep modificirati. Pri medsebojni primerjavi se torej izkaže, da je skladnja prostih oziralnih stavkov, splošnih oziralnih stavkov z veznikom *kateri* (ki je pravzaprav vprašalnica, tako kot med vprašalne besede spadajo tudi vezniki, ki uvajajo proste oziralne stavke) in vprašanj podobna: vključujejo enake procese – premik vprašalnega zaimka, ki se zaključi v vezniški zvezi. Obenem pa moramo omeniti, da se skladnja teh stavkov razlikuje od skladenjske zgradbe splošnih oziralnih stavkov, ki jih uvaja veznik *ki* – za slednje velja, da so tvorjeni brez premikov.

natančneje, ne smemo enačiti interpretacije stavka iz (183b) z interpretacijo stavka v (i), saj sta njuna pomena bistveno drugačna.

(i) *Zakaj so ji projekt začasno ustavili, še vedno ni jasno.*

V stavku iz (i) nekdo (govorec/nekdo, ki ve za omenjani projekt – torej nenujno zgolj ena oseba) ne ve, zakaj je projekt ustavljen (projekt pa – vsaj pri najbolj očitnem branju – pripada osebi, na katero se nanaša zaimek *ji*), medtem ko je v stavku iz (183b) ravno oseba, na katero se zaimek *ji* navezuje, tista, ki ne ve, zakaj je projekt ustavljen (projekt pa je lahko njen ali pa od neke druge osebe). Stavek iz (183b) bi bil s pomenom stavka iz (i) sicer še vedno kvečjemu le pogojno sprejemljiv, zaradi »netipičnega« pozicioniranja obeh naslonk (zaimka in pomožnika).

5 ZAKLJUČEK

V literaturi lahko zasledimo veliko različnih analiz prostih oziralnih stavkov, kakor pa se izkaže – med drugim tudi na primeru slovenskega jezika –, nobena izmed opisanih analiz ni absolutno pravilna oziroma prevladujoča, saj nobena ne zajame konstrukcij vseh možnih prostih oziralnih stavkov. Posamezne analize ustrezajo posameznim jezikom ali celo določenim tipom prostih oziralnih stavkov v določenem jeziku.

V diplomskem delu je ugotovljeno, da so prosti oziralni stavki v slovenščini, glavni predmet obravnave, izpeljani preko premikov. Kakor je Gračanin-Yukseš (2008) analizirala hrvaške proste oziralne stavke, smo tudi na slovenskih primerih s pomočjo dveh testov – rekonstrukcije, ki dokaže vprašalni oziroma k-premik, in navezovanja, ki določi natančno pozicijo, na kateri se vprašalni zaimsek nahaja po premiku – dokazali, da se vprašalna/k-zveza premakne s svoje osnovne pozicije na mesto določila prostega oziralnega stavka. Analizo, ki je predstavljena tukaj, sta vpeljala Groos in van Riemsdijk (1981), imenuje pa se teorija določila.

Pri analizi splošnih oziralnih stavkov se je izkazalo, da imajo slovenski splošni oziralni stavki (vsaj) dve različni skladenjski strukturi. Splošni oziralni stavki, ki jih uvaja veznik *ki*, so izpeljani brez premikov, kar velja tudi za hrvaške splošne oziralne stavke z veznikom *što*. Po drugi strani pa so splošni oziralni stavki, ki jih uvaja veznik *kateri*, izpeljani s pomočjo k-premika.

S pomočjo rekonstrukcije jedra in testom navezovanja v slovenskih splošnih oziralnih stavkih ter vprašanjih smo dokazali, da je skladenjska struktura prostih oziralnih stavkov precej podobna skladenjski zgradbi vprašanj in splošnih oziralnih stavkov, ki jih uvaja veznik *kateri*, saj so vsi izpeljani preko premikov, kar jih tudi bistveno razlikuje od splošnih oziralnih stavkov z veznikom *ki*.

Izkazalo se je tudi, da obstajajo podobnosti med skladenjsko zgradbo slovenskih in hrvaških prostih oziralnih stavkov. Posledično velja, da se prosti oziralni stavki v obeh jezikih konsistentno bolj ujemajo z vprašanji, kakor s splošnimi oziralnimi stavki. Skladenjska zgradba splošnih oziralnih stavkov, ki jih v slovenščini uvaja veznik *ki*, v hrvaščini pa veznik *što*, so prav tako skladni v tem, da so izpeljani brez premikov. Obenem pa smo ugotovili, da

se oziralni stavki v slovenskem in hrvaškem jeziku razlikujejo v stavi naslonk in ne-/opuščanju zaostalega zaimka. V hrvaških oziralnih stavkih namreč obstajajo (najmanj) tri različne pozicije, kjer se naslonke lahko nahajajo, v slovenščini pa se vedno nahajajo na drugem mestu v stavku, kar sicer ni striktno povezano samo z oziralnimi stavki. Prav tako obstaja v hrvaških splošnih oziralnih stavkih z veznikom *što* več različnih okolij, v katerih se lahko opušča zaostale zaimke (s tem je nadalje pogojen ne-/obstoje premikov v teh tipih stavkov), medtem ko jih v slovenskih splošnih oziralnih stavkih z veznikom *ki* lahko opuščamo le, ko se odvisnik nahaja na mestu osebka – z omogočenim dopuščanjem narečnih variacij.

6 LITERATURA

- Bresnan, J. in J. Grimshaw** (1978). The Syntax of Free Relatives in English. *Linguistic Inquiry*, Letn. 9, št. 3/4 (jun. – avg. 2011), str. 331–391.
- Citko, B.** (2004). On Headed, Headless and Light-Headed Relatives. *Natural Language & Linguistic Theory*, Letn. 22, št. 1 (feb.), str. 95–126.
- Chidambaram, V.** (2007). Relative and Pseudo-Relative Clauses in Slovene. [online]. [citirano 8. jul. 2013]. Dostopno na spletnem naslovu: http://kuscholarworks.ku.edu/dspace/bitstream/1808/4407/1/sjsls6_offprint_chidambaram.pdf
- Golden, M. in M. Milojević-Sheppard** (2000). V Frits Beukema in Marcel den Dikken (ur.). *Clitic Phenomena in European Languages*. Amsterdam: John Benjamins, str. 191–207.
- Gračanin-Yukseš, M.** (2008). Free Relatives in Croatian: Arguments for the COMP Account. *Linguistic Inquiry*, Letn. 39, št. 2/4 (mar. – maj 2008), str. 275–294.
- Gračanin-Yukseš, M.** (2010). V Wayles Browne, Adam Cooper, Alison Fisher, Esra Kesici, Nikola Predolac in Draga Zec (ur.). *Formal Approaches to Slavic Linguistics: The Cornell Meeting 2009*. Ann Arbor: Michigan Slavic Publications, str. 193–209.
- Groos, A. in H. van Riemsdijk** (1981). V Adriana Belletti, Luciana Brandi in Luigi Rizzi (ur.). *Theory of Markedness in Generative Grammar: Proceedings of the 1979 GLOW Conference*. Pisa: Scuola Normale Superiore, str. 171–216.
- Hirschbühler, P. in M.-L. Rivero** (1983). Remarks on Free Relatives and Matching Phenomena. *Linguistic Inquiry*, Letn. 14, št. 3/4 (jun. – avg. 1983), str. 505–520.
- Izvorski, R.** (1997). Subject Free Relatives in Null-Subject Languages: Evidence from Slavic. V Wayles Browne, Ewa Dornisch, Natasha Kondrashova, and Draga Zec (ur.). *Formal Approaches to Slavic Linguistics: The Cornell Meeting 1995*. Ann Arbor: Michigan Slavic Publications, str. 267–288.

- Izvorski, R.** (2000). Free Adjuncts Free Relatives. V Roger Billerey in Brook Danielle Lillehaugen (ur.). *WCCFL 19: Proceedings of the 19th West Coast Conference on Formal Linguistics*. Somerville: Cascadilla Press, str. 232–245.
- Keber, J.** (2003). *Frazeološki slovar slovenskega jezika*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Lavine, J.** (2003). Resumption in Slavic: Phases, Cyclicity, and Case. V Wayles Browne, Ji-Yung Kim, Barbara H. Partee in Robert A. Rothstein (ur.). *Formal Approaches to Slavic Linguistics: The Amherst Meeting 2003*. Ann Arbor: Michigan Slavic Publications, str. 355–372.
- Marantz, A.** (1984). *On the nature of grammatical relations*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Marušič, F.** (2008). Slovenian Clitics Have No Unique Syntactic Position. V Andrei Antonenko, John Bailyn, and Christina Bethin (ur.). *Formal Approaches to Slavic Linguistics #16: The Stony Brook Meeting 2007*. Ann Arbor: Michigan Slavic Publications, str. 266–281.
- Marušič, F.** (2009). Izročki predavanj. [online]. [citirano 23. junij 2013]. Dostopno na spletnem naslovu: http://www.ung.si/~fmarusic/ung/sj_4/
- Marušič, F. in R. Žaucer** (2006). Slovenian from a typological perspective. (Sprachtypologie und Universalienforschung, Letn. 56, št. 3.) Berlin: Akademie Verlag, 2003. (Language Typology and Universals.) *Journal of Slavic Linguistics*, Letn. 14, št. 1/2 (dec. – jun. 2006), str. 123–160.
- Merchant, J.** (2004). Resumptivity and non-movement. V Maria Karali and Agathoklis Charalambopoulos (ur.). *Studies in Greek Linguistics 24*. Thessaloniki: Aristotle University of Thessaloniki, str. 471–481.
- Ott, D.** (2011). A Note on Free Relative Clauses in the Theory of Phases. *Linguistic Inquiry*, Letn. 42, št. 1/4 (dec. – feb. 2011), str. 183–192.

Sauerland, U. (2004). Unpronounced heads in relative clauses. V Kerstin Schwabe in Susanne Winkler (ur.). *The interfaces: Deriving and interpreting omitted structures*. Amsterdam: John Benjamins, str. 205–226.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. (2008). Ur. Aleš Pogačnik. Ljubljana: DZS.

Slovenski pravopis. (2001). Ur. Jože Toporišič. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Toporišič, F. (1984). *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.

Toporišič, F. (2000). *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.

Van Riemsdijk, H. (2006). Free Relatives. V Martin Everaert, Henk van Riemsdijk, Rob Goedemans in Bart Hollebrandse (ur.). *The Blackwell Companion to Syntax, Volume II*. Oxford: Blackwell, str. 338–382.